

NORDISKA MUSEET

FATABUREN

1907

HÄFT. 4

KULTURHISTORISK-TIDSKRIFT

◻◻ · UTGIFVEN · AF · ◻◻
BERNHARD · SALIN
MUSEETS · STYRESMAN

N. E. Hammarstedt, Striden om vegetationsstängen	193
C. W. v. Sydow, Studier i Finnsägnen och besläktade byggmästarsägner	199
Einar Lönnberg, Något om färgning för 100 år sedan	219
Agnes Branting, Medeltida stola med knypplad ornering	231
Nils Lithberg, »Gräupacken»	236
N. Sjöberg, Från ett julgille i början af 1500-talet	241
Gerda Cederblom, Linnedamast i Nordiska Museet	243
Frågor	256
Bilaga: Redogörelse för Nordiska Museets utveckling och förvaltning år 1906 samt Redogörelse för K. Lifruskammarens och därmed förenade samlingars utveckling och förvaltning år 1906.	

Författarne äro ensamma ansvariga för sina uppsatser innehåll.

Striden om vegetationstången

af

N. E. Hammarstedt.

Litet hvar som sysslat med insamlande af anteckningar om svensk folksed har nog på ett eller annat håll hört förtäljas om huru majstången i den eller den byn nattetid fördärfvats af drängarne i någon grannby. Vanligen har detta skett sålunda, att stammen nedtill till större delen omärkligt genomsågats, så att en obetydlig påtryckning, t. ex. af en vindstöt, sedan plötsligt bragte hela den ståtliga stången att störta öfver ända. Man är böjd att i dessa handlingar se endast ett utslag af den fiendskap och afund, som ofta sen urgammal tid råder mellan skilda bysamhällen. Vid en närmare undersökning börjar man emellertid misstänka, att här i grund och botten föreligger mera än blott ett af skadelystnad föranledt okynnesdåd.

Högtidsstänger uppresas i vårt land icke allenast vid midsommar utan ock vid jul och bröllop, och dessa stängers egenskap af fruktbarhets- och fruktsamhetsidoler är uppenbar. Jag behöfver endast anföra några exempel för att styrka detta. Om julstängerna säges, att ju längre de äro, dess frodigare blir säden. Beträffande bröllopsstången förekommer den regeln, att den skall kvarstå, tills bruden fått sitt första barn. Likartade föreställningar hafva äfven varit förbundna med majstången. På Aska hög i Fifvelstads socken i Östergötland reses hvarje år majstång, och man tror, att man, om detta försummas, under året får otur med kreaturen.¹ I en anteckning från 1600-talet från samma landskap omtalas, att

¹ Svenska Fornminnesföreningens tidskrift. B. 11, sid. 299.

bönderna i Åsby i Kumla socken på en jordhög plägade uppresa midsommarstång de år, då gärdet där bredvid besåddes, men ej oftare.

Dock synes den egentliga kraften icke legat så mycket i själfva stängens som fastmer i dennas topp eller i den där anbragta prydnaden. Åtminstone utmynnade här stängens makt i en kulminationsspets. Äfven här möta vi tydligen den ej minst af vårt folk ihärdigt följda grundsatsen, att »makten», det inneboende väsendet, flyr undan till det sist kvarblifna, och först när den beröfvas äfven detta skydd framträder och uppenbarar sig. I högtidsstången blir den, då denna nedifrån afkvistas, drifven upp i den gröna topp, som sist kvarlämnas, och där genom afbarkningen så att säga isolerad. Afkvistas äfven toppen, tar den gestalt af en fogel å högtidsstångens spets. Jämför härmed hvad i detta häfte sid. 240 förmäles om julkubben på Gottland. Såsom bekant utgöres majstångens topp-prydnad vanligen af en tufffigur¹, men den kan ock i likhet med jul- och brudstångernas utgöras endast af granspirans där kvarlämnade gröna topp. För öfrigt

Fig. 1. Detalj från träsnitt af N. Meldemann. 1500-talet.

är stängens afkvistad och barkad. Det synes, som om denna form af högtidsstänger varit den ursprungliga. Såsom nyss sagdt tillhör den regelbundet brud- och julstångerna, men den möter ock såväl i vårt land såsom annorstädes, Böhmen, Bayern o. s. v., äfven hos majstångerna. I Västergötland kallas den gröna toppen för *kraken*. De vid husbygge å takåsen uppsatta takruskorna motsvara till utseende och ursprungligen otvifvelaktigt äfven till innebörd dessa toppruskor.

Efter denna inledning må vi återgå till de omnämnda attentaten. Från Västergötland berättas, huru det händt, att drängarne i en by, när majstången i grannbyn var längre än deras egen, »begagnat sig af någon mörk natt för att medelst såg eller yxa beröfva den afundade rivalen

¹ Se härom förf:s upps. Om fastlagsriset i Nordisk tidskrift 1902, s. 265 ff.

detta företräde». ¹ I Uppland har det meddelats mig, att julstängerna voro föremål för liknande åverkan. Det var till och med rätt vanligt, att under natten före julaftondagen pojkarne i grannby eller granngård i det närmsta genomsågade julstängen (»julruskan») uppe vid toppen, så att, då stängen på julaftonen skulle resas, toppen brast tvärt af. På sina ställen plögade man därför under natten sticka in julstängens öfre del genom ett fönster. Här är det således alldeles afgjort toppruskan, mot hvilken attentatet är inriktadt. Från Skirö socken i Småland har förtäljts mig, huru vid ett bröllop en rival till brudgummen afbrutit topparna på brudstängerna, hvilka sålunda sågo ut såsom »begravningsruskor». ² Vid begravingar förekomma nämligen också i åtskilliga orter högtidsstänger, men dessa hafva åtminstone i här omnämnda bygd topparna brutna. Hade gärningsmannen full insikt om den magiska betydelsen af sitt dåd, var verkligen hans hämd till sin afsikt raffinerad.

En konsekvens af toppens betydelse och innebörd är, att man, när högtidsstängerna tillspillogåfvos, borttog och förvarade toppen. I Dalarna afhugges toppen af julstängen, när denna borttages. På Gottland borttaga brudsvennerna toppruskan från den s. k. ungmansstängen, när denna efter vigseln eller bröllopet bortskaffas. ³ I Böhmen afsågas, när den sista söndagen i maj majstängen nedtages, den gröna toppen och föres under musik till danssalen, där den upphänges i taket. ⁴

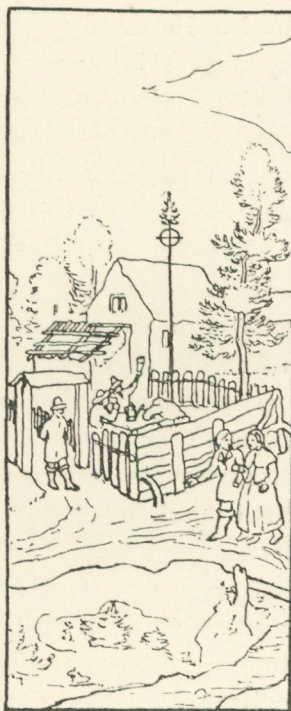

Fig. 2. Detalj från kopparstick af J. M. Gogel, 1500-talet.

¹ J. Sundblad, Gammaldags bruk (1881) s. 169.

² Meddeladt af intendenten P. G. Wistrand.

³ Uppgift af kandidat N. Lithberg.

⁴ Laube, Volksthümliche Ueberlieferungen (1896) s. 40.

På ett och annat håll framträder täflan om fruktbarhetsstången såsom en uppenbar om ock på det hela taget oblodig strid. I England plägade man på trettondagjul i högtidlig procession och vid fackelbelysning kringföra en smyckad järnekstam. Högtidligheten slutade med en strid om trädet, hvilket af segrarne fördes till närmaste värdshus, där värden för denna ära måste bestå fritraktering.¹ Från Småland finnes en uppgift om ett fredligare tillvägagående. Hände det där (Norra Kalmar län), att de, som klädde majstången, lämnat stången obevakad, innan den var upprest på sin plats, och att andra begagnat tillfället att föra den bort och hos sig uppresa stången, fick denna ej återtagas.² I Bayern tillhöra majträds-rof ännu allmän folksed. Nattetid omkullsågas ofta majstången af pojkarne i någon grannby och bortföres i all hemlighet.³

Märkligt nog anträffa vi äfven på detta område motsvarigheter hos fjärran från Europa boende folk. Hos gonderna i Indien, hvilka tyckas äga en utvecklad med likartade idolstänger förenad kult,⁴ förekommer en högtid, vid hvilken man uppreser en hög stång, i hvars topp en klump råsocker med en rupie inuti är fäst. Rundt om bilda kvinnorna en krets, hvar och en väpnad med en tamarindgren. Utomkring dem samlas männen väpnade med ett slags sköldar, gjorda af två parallellt hopfästa käppar, hvilka äro ämnade till skydd mot kvinnornas spön. Plötsligt göra männen ett anlopp och en af dem klättrar snabbt uppför stången, medan kvinnorna hela tiden skningslöst använda sina vapen. När mannen bemäktigat sig skatten i toppen af stången, glider han ned och flyr så snabbt som möjligt. Vanligen slutar högtiden med att kvinnorna tillsammans angripa männen. — Det är märkligt, att det är icke allenast här som kvinnorna synas vara de egentliga ägarne af vegetationsstången. — Hos bilerna förekommer emellertid en motsvarande ceremoni, vid hvilken både kvinnor och män samfäldt försvara fetischen. Denna består här af ett litet träd eller en gren, kring hvilken både kvinnor och män

¹ Bilfinger, *Das germanische Julfest* (1901) s. 66.

² Crælius, *Försök till Ett Landskaps Beskrifning o. s. v.* (1774) s. 430.

³ Höfler, *Wald- und Baumkult* (1894) s. 17, samt skriftligt meddelande.

⁴ Denna framträder särskildt vid deras bröllopsceremonier.

bilda krets, de förra dock närmast och innerst. En man rusar nu in och söker rycka till sig trädet, men alla öfverfalla honom, så att han skyndsamt måste draga sig tillbaka. Efter honom försöker en annan, och så fortgår det, tills någon omsider lyckas bemäktiga sig trädet, något som sällan sker utan en mängd blånader som göra honom vanför för flera dagar.¹

Å ena sidan erinra dessa indiska folkseder dels om de vid folkfester, i åtminstone större delen af Europa brukade upptågen, vid hvilka den manliga ungdomen täflade att klättra uppför en hög, ofta nog såpad, stång för att eröfra det i toppen anbragta priset, hvilket i senare tid ofta utgjordes af ett mynt, dels också, mera aflägsat, om de skyttetäflingar, vid hvilka man fordom sköt till måls på en i toppen af en hög stång anbragt fogelbild, vanligen kallad papegojan. Men å andra sidan leda de ock tanken tillbaka till mycket aflägsnare tiders förhållanden. I sin berömda bok *The golden bough*² skildrar och förklarar Frazer den strid om den gudomliga grenen, hvilken utkämpades i den heliga lunden vid den å Roms provinsområde belägna Nemisjön. Den från det heliga trädet, under tvekamp med den bevakande prästen, röfvade grenen representerade här trädets, lundens och växtlighetens gudom.

Ännu i senare tid har på ett eller annat håll en strid förekommit om äfven en personlig framställare af den »makt», den gudomlighet, som innebor i den spirande och grönskande växtligheten. I Schweiz (Aargau) inneslöt man sålunda, i all hemlighet för att ej förekommas af andra, en man i en af gröna kvistar och grenar förfärdigad pyramidformig ställning med en blomsterkvast i toppen. I denna utstyrsel vandrade mannen in i byn och tog plats vid bybrunnen, och nu uppstod mellan ungdomen från skilda håll en strid, vid hvilken de olika partierna sökte bemäktiga sig löfmannen för att föra honom till sin egen brunn.³

Belysningsvis må slutligen kapplöpningarna eller kappridterna om fruktbarhetsgrenen som hastigast omnämnas. Dessa täflingar

¹ Crooke, *The popular religion and folklore of Northern India*, 2 (1896) s. 324 ff.

² Del 1 (1890) s. 1 ff. Jfr Schück, *Studier i nordisk litteratur- och religionshistoria* 2 (1904) s. 113.

³ Mannhardt, *Wald- und Feldkulte*, I (1875) s. 323.

förekommo vanligen vid pingst eller på första maj (Tyskland, Bayern). Härvid gällde det att först nå majstången (der Maibaum) eller majruskan (der Maibusch), d. v. s. ett nylöfvadt ungräd eller en hög stång med en grön toppruska. Stundom ersattes denna ruska af en krans. I Schlesien klättrade segraren i kappridten, i det han utropades till »konung», upp på den nedtill afbarkade granstången och bemäktigade sig den i toppen anbragta kransen och ruskan.¹

Att denna täflan om segerkransen eller segergrenen i sig ursprungligen inneburit en täflan om lifskraft-fetischen framgår i tydligaste grad däraf, att man på åtskilliga håll, t. ex. i Savoien, Pommern, Sachsen, på likartadt sätt lupit i kapp om den sista kärfven, hvilken ju ock innesluter växtlighetsdämonen: åkerfältets »makt» och lifskraft. I Brandenburg förekom till och med en kappridt eller kapplöpning om ett på en stång uppsatt bröd. Kappridter höllos icke allenast om den »lifsmakten» inneslutande fetischen utan också om själfva kraftsubstansen. I Westfalen red man under pingsten i kapp för att först komma i besittning af daggen på betesplatsen. I Sverige förekom en kappridt annandag jul för att först och på en annans område få vattna sin häst med flodens då underbart verkande skum, den s. k. »grädden».²

Af det anförda, huru strödda mina uppgifter än må vara, synes mig tydligt framgå, att bakom den i vårt land ej sällan förekommande åverkan å maj- och julstänger ligger en täflan eller en rivalitet om fruktbarhetsfetischen. Denna strid har icke sin ursprungliga grund i afund och missunnsamhet utan i själfbevarelsedrift. Äfven inom religionen är kampen för tillvaron, för lif, hufvudmotivet. Den ymighet, den vegetationskraft, som en by genom att resa en hög och ståtlig högtidsstång tillyann sig, den måste, menade man, grannområdena mer eller mindre släppa till. Det låg därför i hög grad i grannsamhällenas intresse att i ifrågavarande fall hålla på jämlikhetsprincipen.

¹ Se härom vidare K. Weinhold, Der Wettlauf im deutschen Volksleben i Zeitschrift des Vereins für Volkskunde, årg. 3, Berlin 1893, s. 1 ff. samt Mannhardt, anf. arb., I, s. 391 ff.

² Jfr förf:s. upps. Midsommardaggen i Svenska Fornminnesföreningens tidskrift 1903. s. 63 ff.

Studier i Finnsägner och besläktade byggmästarsägner

af

C. W. v. Sydow.

(Forts.)

Finnsägnens utbredning och varianternas gruppering.

Vid undersökningen af Lunda-legenden har jag flera gånger måst hänvisa till andra sägenvarianters vittnesbörd. I själfva verket är sägnen nämligen ingalunda inskränkt till Lund, utan en hel mängd kyrkor i Skandinavien berättas vara byggda af Finn eller något annat troll på liknande betingelser och med samma resultat. Däremot förekommer sägnen endast undantagsvis utom Skandinavien.

På ett så begränsadt område kan man ej tänka sig de olika sägnerna spontant uppkomna hvar och en på sitt håll, utan alla måste ha ett gemensamt ursprung, ehuru de utvecklats något olika på olika orter. Genom en kritisk jämförelse mellan de olika varianternas detaljer bör man därför kunna afgöra, hvad som hör till sägnens ursprungliga form i motsats till senare tillsatser, samt hvarifrån sägnen härstammar, och hur den uppstått och utvecklats. För öfver-skådlighetens skull skall jag här söka sammanföra de olika varianterna i tre större grupper, hvarvid jag som indelningsgrund tar trollets namn i första rummet, men äfven helgonets, där det nämnes.

Den största gruppen är den *sydskandinaviska*, hvori trollnamnet är Finn.

Finn är ett gammalt trollnamn. I Völuspa uppräknas t. ex. Finn bland, dvärgarna, och »bergens Finn» förekommer i isländsk skaldepoesi som känning för jätte. Att namnet, som ursprungligen

helt enkelt betydtt finne, kommit att få denna användning, torde härleda sig från finnarnas rykte för trollkunnighet, såvida det ej möjligen — omvänt — redan från början betydtt troll och fördenskull påförts finnarna som vedernamn. Den förra förklaringen anses af de flesta språkforskare vara den riktiga.

Till denna grupp hör utom Lunda-legenden sägnerna från Lemnhult, Moheda, Berga och Skatelöf i Småland¹; från Skrerum, Vrejlev, Bjærgsted, Dronninglund, Vestervig, Søndbjærg, Vind, Krogsbæk, Skødstrup, Ålsø, Skjold, Egvad, Besser, Tranbjærg, Lindelse, Humble, Boeslunde, Kallundborg och St Klemens i Danmark²; Reyn på Island³; samt ett par friskska sägner från Sild och Saterland⁴.

I de nämnda varianterna heter trollet, som nämndt, Finn eller åtminstone ingår det mer eller mindre förvrängdt som del af namnet. Sålunda känner man ju utan vidare igen namnet i Finnur (isl.), Vatter Fink (frisisk), Finj (Bornholm), Fink-far (Berga). I några varianter har namnet ökats med ett rimord såsom Find-Vind (Biersted), Lind-Find (Humble), Hinn-Finn (Moheda) eller Finnen Fager fin (Moheda). Undantag utgöra blott sägnerna om tvenne af ofvan-nämnda kyrkor: Egvad och Skatelöf. I sägnerna om Egvads eller Lille Hellevads kyrka i Sönderjylland heter trollet Egvad, Ekvad, Ervars eller Si, Sig, Tzi eller Zi. Egvad och Ekvad är helt enkelt kyrkans namn öfverflyttadt på trollet, och Ervars är väl blott en förvrängning däraf. Beträffande namnet Sig, är detta svårare att förklara, men kan möjligen ha uppstått för att få rim, sedan man glömt det ursprungliga namnet: »I morgen bringer Fader Sig — Kristenblod till dig»; eller »Maaen kommer Faer Zii Man Christen

¹ Om Lemnhult berättas i Föreningen för Smålands Minne, 3:e afdelningens album s. 78, samt i en af mig själf gjord uppteckning; om Moheda, Berga och Skatelöf i Hyllén-Cavallius och Stephens handskrifna sägensamling (Kungl. bibl.).

² Angående de danska kyrkorna se E. T. Kristensen, Jyske Folkeminder III s. 91—93 och Danske Sagn III s. 181—194; Thiele, Danmarks Folkesagn I: 195; Fischer, Slesvigske Folkesagn, Köbenhavn 1861, s. 265; Lorenzen, Rejseskildringer fra Sönderjylland, Köbenhavn 1877, s. 61; Müllenhoff, Sagen, Märchen und Lieder, Kiel 1845, 299: 410, 411; samt J. P. Møller, Folkesagn fra Bornholm, Köbenhavn 1867, s. 3.

³ Se Árnason, Íslenzkar Þjóðsögur og æfintyri 1 s. 58; Rittershaus, Neusland. Volksmärchen, Halle 1902, s. 327.

⁴ Se Strackerjan, Aberglaube und Sagen aus dem Herzogtum Oldenburg I 274 N:o f, N:o g; Zeitschr. d. Vereins f. Volksk., Berlin, III (1893) s. 383—84.

Bloi to dee». Att namnet ursprungligen varit Finn äfven här är troligt, dels emedan detta namn förekommer hos friserna i söder (Vatter Fink), dels på grund af vaggvisans lydelse (i en af varianterna). I orden: »Ti stille King — I morgen kommer Ekvad hjem», kan det egendomliga barnnamnet King väl knappt vara annat än en förvrängning af Kind, som förekommer som rimord mot Finn i åtskilliga varianter, t. ex. »Tei men du lidin Kjinj, I morn kommer Finj, farinj dinj» (Bornholm), »Ti stille bitte Trind, i aften kommer Fader Find» (Dronninglund), där väl Trind är förvrängning af Kind; »Vyss vyss lille Kinn» (Lemnhult, m. fl.). I Skatelöfsvarianten heter jätten Skate efter kyrkan. I tre olokaliserade och ganska fördärfvade danska varianter heter trollet Sverting, Tæm och Ben och i en olokaliserad sydsmåländsk sägen Mickel. Dessa namnafvikelser torde också tillkommit på grund af bristande minne hos berättaren. Kanske äfven ett eller annat af namnen varit trollnamn i någon annan ej hithörande sägen.

Byggherren, som tar trollet i sin tjänst, är i de flesta af dessa varianter onämnd. I allmänhet säges han helt enkelt vara präst (munk, biskop), ofta en herreman eller till och med en bondeman. I några nämnes han dock uttryckligen vid namn. I Kallundsborgsäggen omtalas t. ex. kyrkans historiska byggherre, Esbern Snare. I sägnen om Lund är han som bekant St Laurentius. Denne nämnes äfven som byggherre i sägnerna från Moheda i Småland och Ålsø i Jylland. I sägnen från Vrejlev i norra Jylland är byggherren en »Bödker». Att man just låtit en tunnbindare bygga kyrkan, kan, så vidt jag kan finna, ej förklaras på annat sätt, än att St Lars ursprungligen varit byggherre i denna variant. Säggen har berättats framför helgonets bild; åhöraren har glömt namnet, men haft bilden af mannen med halstret i minne; halstret har emellertid varit honom ett okänt redskap och tydts som en tunna eller dylikt, och så har tunnbindaren blifvit byggherre.

I ännu en grupp, den *sydnorska*, har trollet namnet Finn. Hit höra varianterna från Hitterdal, Siljord, Vandsø, Spangereid, Finsland och Tune, alla i södra Norge.¹ Dock är här namnet Finn ej så

¹ Om Siljord se Tvedten, Sagn fra Telemarken, Kristiania 1891; om Hitterdal se Örebibliotek, Norske Sagn N:o 10—14, Kristiania 1888; om Vandsø, Tune, Spangereid och Finsland se Storaker og Fuglestvedt, Folkesagn samlade i Lister og Mandals Amt, I, 1881.

afgjordt härskande som i den sydsandinaviska gruppen, i det blott Hitterdal och Finsland ha namnet oförändradt. I Siljord heter trollet Fing-fang, som dock uppenbart är en förvrängning af Finn. I de öfriga kallas trollet efter kyrkan, som säges ha fått sitt namn efter det förra: Spangereid med Spangfar (jämför med den vanliga sammanställningen Finnfar), Tune med Tun och Vandsø med trollet Vandsø; men då gruppen är geografiskt begränsad, och kyrknamnen väl ej kunna tänkas ha tillagts trollen från början, torde antagandet, att namnet Finn egentligen tillhör hela gruppen, ej vara för djärf.

Sägner om Eskilsäter¹ i Värmland böra kanske räknas till samma grupp. I en af dessa heter trollet Kinn, hvilket namn troligen ersatt ett tidigare Finn. I en annan variant om samma kyrka heter trollet Eskil efter kyrkan, under det Eskil i den förstnämnda varianten är namn på byggherren.

Tvenne sägner från Västergötland² äro svåra att föra till någon särskild grupp. I sägnen om Skara heter trollet Piblak, och i sägnen om Blidsbergs kyrka heter det Flink-flott-flank. Namnet Piblak känner jag ej någon motsvarighet till, men Flink i det andra namnet kan möjligen vara en förvrängning af Finn. Att bestämt afgöra, med hvilken grupp dessa sägner äro närmast besläktade, är naturligtvis ej så lätt, men mig förefalla de mera öfverensstämmande med nordliga varianter, kanske särskildt med de sydnorska (jämför t. ex. Blidsbergs- och Vandsøvarianterna).

Byggherrens namn är onämndt utom i Fernows Eskilsätersägen, där han är en präst Eskil, och i Siljords- och Finslandssägner, där det är St Olaf.

I den tredje gruppen, den *nordskandinaviska*, heter trollet Skalle. Som jättenamn förekommer Skalle redan i Snorres Edda. För sin uppkomst såsom sådant har det antagligen att taeka människoliknande klippor, som af folkfantasiens tydts som förstenede jättar.

¹ Fernow, Beskrifning öfver Värmland, ny upplaga, Karlstad 1898, s. 197 i en not. Den andra varianten berättas i en handskrifven sägensamling i Vitterhetsakademiens samlingar.

² Se H. Werner, Westergötlands Fornminnen, Stockholm 1868, s. 60, och Tellander, Allmogeliv i Westergötland, Stockholm 1891, s. 68.

Dessa äro släta, kala, skalliga, däraf namnet Skalle. Jämför sägnen om den öde gården, där ingenting vill trifvas och som den nytillträdande bonden därför kallar Skalle¹. I en allmänt spridd tvetydighetsgåta om en äng säges, »ä' ho skaller, då ä' ho förfallen».²

Till denna grupp höra sägnerna om följande kyrkor³: Nässjö i Småland, Heda i Östergötland, Kil, Hardemo och Hammar i Närke, Jäder i Södermanland, Uppsala domkyrka samt en olokaliserad variant från Delsbo; dessutom en mängd både svenska och norska sägner om Trondhjem samt en svensk om Snåsens kyrka i Norge. Hit bör väl äfven räknas sägnen om Reso kyrka på Åland, liksom möjligen sägnen om Kalmar domkyrka.

På ett så stort område bör man ej förvåna sig öfver att finna äfven andra namn än Skalle, men en närmare undersökning visar dock, att detta är det ursprungliga. I sägnen om Närkes Kil heter trollet Skalle, Killevigge eller Vigge. I namnet Killevigge känner man i dess första del lätt igen kyrkans eget namn. Troligt är, att äfven den senare hälften har samma ursprung, i det orden kil och vigge ha samma betydelse. Bristande minne har väl varit den förnämsta orsaken till de båda senare namnen, men äfven begäret att få en förklaring på kyrkans namn. — I sägnerna om Heda kyrka heter trollet i en variant Påwel, i en annan Fille. Det senare kunde man vid första ögonkastet vara böjd för att anse som förvrängning af

¹ S. Grundtvig, Gamle Danske Minder.

² Citeradt enligt Smäländska Landsmålsföreningens i Uppsala (handskrifna) Samling b. IV, s. 49.

³ Angående Nässjö se C. D. Petersson, Vid Nässjö kyrkas hundraårsfest år 1891. Minnesskrift, Jönköping 1891. Om Heda och Kalmar se Afzelius, Svenska folkets sagohäfder III s. 86, 87, dessutom föreligger en variant om Heda i manuskript i Smål. Landsm. föreningens i Uppsala Boksaml. Saml.b. II s. 311. Angående Kil, Hardemo och Hammar se Hofberg, Nerikes gamla Minnen s. 138, 170, 234, 235; Segerstedt, Svenska folksagor s. 141; dessutom föreligger en handskrifven variant i Sägner, folkspråk och berättelser samlade af Södermanland-Nerkes landsmålsförening II, 61 b. Om Jäder se Aminson, Bidrag till Södermanlands äldre kulturhistoria II: 115. Om Uppsala se Brunius, Konstanteckningar under en resa 1849, Lund 1851, s. 446—47. Om Trondhjem se J. Eenberg, Kort berättelse af de märkvärdigste Saker uti Upsala stad, Upsala 1704, s. 17—19; N. A. Sjöborg, Samlingar för Nordens fornälskare 2:182; Iduna h. 3 s. 60 not; Faye, Norske Folkesagn, 2 udg., s. 14—15; samt dessutom en handskrifven variant i Hyltén-Cavallius och Stephens Sägensamling. Om Delsbo och Snåsensägnerna se Sv. Landsm. XI: 4: 44, XIII: 1: 62, 63. Om Reso se Mnemosyne 1821 (Åbo), s. 57—64.

Finn, men det torde bättre kunna förklaras så, att det som personnamn obrukliga Skalle ersatts med det vanliga hundnamnet Fille, som har samma ändelse. Påwel är mera gåtfullt, men kanske det kunde vara ett tillkrångladt Olaf, som gjorts till trollnamn? — Den åländska Reso-variantens tvenne byggmästarnamn Killi och Nalle torde också vara förvanskningar af Skalle¹. — I Kalmarsägnen, som den berättas af Afzelius, nämnes ej trollets namn, men sägnens karaktär öfverensstämmer mest med Skalle-sägnera.

Mera inveckladt är förhållandet med sägnera om Trondhjem. I de bästa varianterna, som äro upptecknade i Sverige, heter trollet Skalle (Sjöborg, Eenberg), men i andra svenska eller norska uppteckningar har det andra namn såsom Vind-och-Väder, Bläster eller Slätt (Iduna), Tvæster (Faye) och Fysling (Jämtland enligt Hyltén-Cavallius). Bland dessa är Slätt lättast att förklara, i det att det helt enkelt är en öfversättning af Skalle. Den ofvan citerade gåt-raden om ängen har i andra varianter lydelsen: »når ho va slätt, va ho öppen för alla».² Namnet Skalle har väl glömts, men betydelsen har stannat kvar i minnet, och så har det ersatts med det liktydiga Slätt. Möjligen har rimmet också spelat en roll. I Skalle-varianterna säger helgonet nämligen: »Skalle sätt — Spiran rätt!» I Slättvarianten blir rimmet tredubbelt: »Slätt — Sätt — Spiran rätt!» — Namnet Fysling är väl blott ett skriffer för pyssling, som ju är en vanlig benämning på troll. — Namnet Vind-och-Väder har enligt min mening uppkommit genom att man glömt namnet Skalle och den nyssnämnda versen, men kommit ihåg så mycket som att spiran satts sned. Så har man rekonstruerat versen under formen: »Vind och Väder — Du har satt spiran sneder». Att en dylik glömska af rätta rimordet kan omgestalta namnet synes tydligt af Delsbovari-

¹ I Völuspa uppräknas som namn på dvärgar äfven Fili, Kili och Nali. Om dessa på något sätt ha något att göra med Heda-variantens Fille eller Reso-variantens Killi och Nalli, kanske förtjänar pröfvas, ehuru jag för min del är böjd att anse öfverensstämmelsen som fullkomligt tillfällig. I alla händelser kan ett eventuellt sammanhang härutinnan ej ha någon betydelse för Finn-sägnens utredande, då intet af de tre namnen kan göra anspråk på att vara ursprungligt i sägnen.

² Enligt handskrifven uppteckning i Smål. Landsmålsfören. i Uppsala Saml. b. II, s. 125.

antens: »Skallestenflint — Sätt int spiran vint!» Kanske en vers af denna sista typ rent af har varit en öfvergångsform till Vind och Väder-versen. — Från en Vind-och-Väder-variant torde Bläster-varianten härstamma. Hufvudinnehållet af versen har dunkelt försväfvat berättaren, och betydelsen af jättens namn har han haft i minnet. Så har han fått det liktydiga namnet Bläster och gjort det något orimliga rimmet: »Bläster — Sätt spiran väster!» Från denna variant-typ torde sedan Tvæster-varianten i sin tur härstamma Tyvärr är ingen af dessa uppteckningar bestämd till lokalen. Om detta varit fallet, hade lokalernas inbördes läge kanske kunnat ge något uppslag. För den som haft tillfälle att iakttaga, hvilken stor roll minnesfel och rekonstruktioner ha i fråga om sagors och sägners förändringar, torde emellertid min förklaring af namnen vara sannolik nog. En jämförelse mellan verserna visar i alla händelser, att Skalle har företrädet bland annat genom sin stafrimning, som tyder på en hög ålder. — Att i namnen inlägga en naturmytisk betydelse som en del tyska mytologer gjort, och att ta namnen Vind-och-Väder och Bläster som bevis för, att trollet är en stormdemon, är med säkerhet felaktigt och tyder på en något för ensidig kammarlärdom.

I ett par varianter om Snåsens kyrka i Norge heter trollet Sätt i den ena (»Sätt, sätt, spiran rätt») och Sydväst i den andra (»Sätt Sydväst, spiran rätt». Det förra namnet kommer väl af Skalle med Slätt som mellanled, om det ej helt enkelt blott är en fördubbling af själfva uppmaningen, sen namnet fallit ur minnet. Det senare har möjligen en Bläster-variant som föregångare.

I alla Trondhjemsvarianterna (både svenska och norska) samt i varianterna från Kil, Hammar, Hardemo, Delsbo och Uppsala är byggherren Sankt Olaf. I varianterna från Nässjö, Heda, Reso och Kalmar är han onämnd, och i Jädervarianten omtalas kyrkans historiske byggherre Axel Oxenstjerna.

Redan af helgonnamnens förekomst kunna ett par viktiga slutsatser dragas. Då St Laurentius enligt legenden led martyrdöden under kejsar Decius och alltså ej haft det minsta med Nordens omvändelse att skaffa, kan han omöjligt vara ursprunglig i sägnet.

Att han kommit in i densamma måste uteslutande ha berott på, att han varit Lunds domkyrkas skyddshelgon. Häraf följer, att de öfriga sägner, som omnämna honom som byggherre, måste härstamma direkt från Lundasägnen eller att de åtminstone rönt inflytande därifrån.

Däremot passar St Olaf förträffligt. Den ifrige kristendomsförkunnaren Olaf uppträder som kyrkbyggare i en massa sägner. Dessutom har han af Tor ärft dennes egenskap af trollödare och har till och med ett besegradt troll som attribut. Då härtill kommer det på ett rätt stort geografiskt område utbredda antalet varianter af Finnsägnen med St Olaf som byggherre, så är det tydligt, att han måste vara ursprunglig i densamma. Detta visar emellertid ej blott de nordliga varianternas större ursprunglighet i *detta* hänseende. Sägnen måste äfven med all sannolikhet först ha uppstått i närheten af och knutits till Olafs-kultens hufvudort, Trondhjem, hvilket också bestyrkes af det jämförelsevis stora antal varianter från både Sverige och Norge, som just lokaliserats dit.

Den sydnorska gruppen har väsentligen samma karaktär som den nordskandinaviska och kan med denna sammanföras till en gemensam Olafsgrupp. Den är emellertid, som ofvan nämnts, geografiskt begränsad och bildar genom trollnamnet en naturlig öfvergång till den sydsandinaviska gruppen. I denna sistnämnda har Lundasägnen fått en dominerande plats tack vare kryptbilderna, som i väsentlig grad bidragit till, att sägnen ofta berättats och därigenom bättre ihågkommit. Säkerligen härstamma åtskilliga af de danska och sydsmländska varianterna närmast från Lund, ehuru de flesta danska sägnerna väl kommit dit från Sydnorge.

De särskilda motiv inom sägnen, som jag här ytterligare skall granska, äro: trollets lönevillkor, namnmotivet och slutuppgörelsen.

Trollets lönevillkor.

I Lundalegenden har helgonet tre besvärliga alternativ sig förelagda: att antingen ge trollet sol och måne eller sina ögon eller också gissa dess namn. Af dessa kunna endast de två första gälla

som en af jätten betingad aföning. Det sista villkoret, som ju snarast är ett sätt att krångla sig undan betalningen, kräfver därför sitt eget kapitel.

Det första villkoret, solen och månen, återfinnes i åtskilliga andra varianter. Utom i Lundasägnen förekommer det sålunda i sägnerna om Trondhjem, Trondenes¹, Snåsen, Finsland, Tune och Hitterdal i Norge; Kil och Hardemo i Närke; Moheda, Skatelöf och Lemnhult i Småland och i en olokaliserad småländsk variant; samt i sägnerna om Vrejlev och Ålsö i Jylland, St Klemens på Bornholm och i en olokaliserad dansk variant. Det är antagligt, att sol- och måne-motivet förekommer äfven i andra svenska varianter, men af dessa har jag endast så kortfattade sammandrag, att det ej särskildt omnämmts i dem.

Hvad som genast torde falla i ögonen är detta villkors orimlighet, då väl inte ens ett helgon kan tänkas ha makt att ge bort sol och måne. Det skulle möjligen kunna förklaras med, att man på det sättet velat antyda omöjligheten för helgonet att slippa ge sina ögon. Kanske har motivet just genom denna tydning lyckats bibehålla sin plats i sägnen. Men den rätta tydningen är troligen en annan. Liksom det kyrkbyggande trollet är ett lån från heden tro, så kan ju hela sägnen vara det fast med den skillnaden, att en gud varit hufvudpersonen i stället för helgonet. I en dylik form af sägnen är motivet naturligtvis fullkomligt på sin plats.

En sådan hednisk sägen finns också i behåll. I Snorres Edda berättas om, hur asarna kommo öfverens med en jätte, att han skulle bygga Asgård inom bestämd tid mot en lön af sol, måne och gudinnan Fröja. Naturligtvis blir han också narrad på lönen, ehuru på ett annat sätt än i Finn-sägnen. Trots flera olikheter, äro öfverensstämmelserna mellan Asgårds- och Finn-sägnerna för stora att vara tillfälliga. Båda äro så nära besläktade, att de måste ha en gemensam härstamning. Det närmare sammanhanget mellan dem skall jag i ett särskildt kapitel söka utreda. Här vill jag nöja mig

¹ Om Trondenes se Faye, Norske Folkesagn s. 14. Sjägnen är i flera afseenden afvikande från den egentliga Finnsägnen, hvarför den ej omnämmts i föregående kapitel vid uppräknande af varianter.

med att fastslå, att sol- och måne-motivet är gammalt och ursprungligen hemmahörande i en hednisk gudasaga, och då Finn-sågen utvecklats sig ur denna, har motivet bibehållits, fastän det förlorat sitt egentliga berättigande.

En hel del Finnsåger saknar emellertid motivet. Detta skulle möjligen kunna förklaras så, att det ursprungligen ej varit med, men af några varianter lånats från en Asgårdssaga. Detta blir dock mindre troligt, emedan det just är de danska varianterna — och dessa äro med säkerhet de minst ursprungliga — som i regeln sakna motivet. Men äfven ett positivt skäl kan anföras mot en dylik förklaring. De varianter, som ha sol-och-måne-motivet, äro samlade i två grupper, en nordlig Olafsgrupp med Trondhjem som utgångspunkt och en sydlig Laurentiusgrupp med Lund som medelpunkt. På båda ställena har sågen haft alldeles särskilda betingelser för att bibehålla sig i sitt ursprungliga skick, emedan den just där oftare än annorstädes berättats. Orsaken härtill har däremot varit olika: Olafsågerna, särskildt de om Trondhjem, ha hållits vid lif tack vare Olafskulten, under det Lunda-sågerna ha kryptbilderna att tacka för sin popularitet. Man har därför allt skäl att antaga, att just dessa båda grupper förete sågens ursprungligaste form, under det att de varianter, som sakna motivet, måste anses såsom mer eller mindre stympade. De sålunda stympade varianterna äro också i allmänhet lokaliserade till orter, som ligga mer eller mindre periferiskt i förhållande till sågens båda centra. I den nordskandinaviska gruppen är det just de sydligaste varianterna som sakna motivet, och i den sydsandinaviska de danska.

Orsaken till att motivet bortfallit i så många varianter torde dels bero på, att de ej så ofta berättats och därför på grund af dåligt minne så att säga torkat samman; dels har det väl förefallit för orimligt och rationaliserats bort.

Det andra alternativet, helgonets ögon, har sin motsvarighet i alla något så när fullständiga varianter af sågen. Meningen med detsamma har naturligtvis varit att få fram något för helgonet alldeles särskildt dyrbart, som sättes på spel för den goda sakens skull,

och detta kan därför i de olika varianterna äfven representeras af t. ex. hufvudet, hjärtat eller hela helgonet.

Af dessa motiv är ögonmotivet kanske, poetiskt sedt, det bästa, i det att det står som en förträfflig motsvarighet till sol och måne. Det är väl också därför, som motivet inkommit i sägnen.¹ En granskning af varianterna visar emellertid, att detta motiv ej kan vara det ursprungliga. Det förekommer nämligen nästan uteslutande inom den sydsandinaviska gruppen.² Utanför denna träffar man det endast i två varianter, men som det är tvifvel underkastadt, om motivet verkligen hör till i dem och ej är att skrifva på upptecknarens räkning, kunna de lämnas åt sitt värde.³

Helgonets hjärteblod eller hjärta kräfvades också så godt som uteslutande i sydsandinaviska varianter, och ingendera kan därför heller göra anspråk på att vara ursprungligt.⁴

Helgonets hufvud, ett motiv, som till sin innebörd ju är nära besläktadt med de båda sistnämnda, har däremot en vidsträcktare

¹ I en variant antydes, att sol och måne blott skulle vara en symbolisk beteckning för ögonen. Detta är säkerligen ej riktigt, men möjligt är, att en sådan tankegång kan ha fört in ögonmotivet i sägnen. För öfrigt kan naturligtvis någon af de sagor, i hvilka sagans hjälte måste sälja sina ögon, haft något inflytande, eller möjligen någon martyrligend.

² I sägnen om Dronninglund (3 varianter), Ålsö (1 var., under det 2 var. har hjärteblod, 1 hjärtat och 1 »en hel hoben penge»), Egvad (1 var., 3 var. har blod), Lindelse, Humble (tillika med hjärta), Boeslunde, Kallundborg (i 3 var., i alla tillika med hjärta); om Lund (i alla äldre tryckta var. och i 2 af mig upptecknade, under det 1 har hjärteblod); om Lemnhult (1 var.; i en annan den fete prästen), Moheda (i 3 var.; en fjärde har St Lars hjärta) och Berga.

³ I Fernows Eskilsäter-variant står följande: »... gifva det sitt öga (Rhyz V Eccl.) andra säga sig själf.» I vaggsången står blott: »Och ger dig presten Eskil att leka med.» I den andra Eskilsäter-varianten är det prästens hufvud det gäller. — I sägnen om Hardemo (Hofberg, Nerikes gamla minnen), är det fråga om St Olafs ögon. Att ögonmotivet inkommit i dessa båda sägner torde antagligen bero på att upptecknarna känt till Lunda-sägnen och med hjälp af den fyllt ut luckor i den muntliga berättelsens framställning.

⁴ Blodet kräfvades i 1 variant från Vind (hvaremot 4 från samma ort har hela prästen), Lindelse (jämte ögon), Skødstrup (i 1 var.), Egvad (i 3 var.), Ålsö (i 2 var.) samt i 3 olokaliserade danska varianter; likaledes i en variant från Skatelöf och en olokaliserad smäländsk variant samt i en variant från Heda i Östergötland (i en annan omtalas »prostakött»). Hjärtat kräfvades i varianter om Vrejlev, Skødstrup (1 var.), Ålsö (i 1 var.), Humble (jämte ögonen), Kallundborg (i 3 var. jämte ögonen); Moheda (i 1 var.); samt från Blidsberg i Västergötland och Hitterdal i Norge.

utbredning. Det förekommer utom i två sydiskandinaviska äfven i sex nordliga varianter.¹ Men det har därvid en svår medtäflare i ett annat motiv: hela helgonet. Detta förekommer i varianter om fyra olika kyrkor, tillhörande de nordliga grupperna och lika många tillhörande den sydiskandinaviska gruppen.² Om man hit räknar äfven motiven »kristet kött» och »det ofödda barnet», tillkomma ännu några varianter. När det gäller att afgöra, hvilket af de två motiven, »helgonets hufvud» och »hela helgonet», som är det ursprungliga, ligger det dock ej så mycken vikt på antalet af de olika varianter, som ha det ena eller andra, utan på dessas olika grad af vittnesgillhet. De varianter, som man härvidlag i första rummet måste taga hänsyn till, äro naturligtvis de om Trondhjem. Af dessa ha alla de fullständiga det senare motivet: »St Olaf själf», hvarför det ligger nära till hands att antaga, att just detta är det ursprungliga.

Denna slutsats är dessutom den enda, som kan förlikas med sängens utveckling ur en gudasaga. Den gud, som i denna företärdt St Olaf, kan väl knappast tänkas ha utlofvat sitt hufvud som lön för byggnaden. I Asgårdssagan, som är en med Finnsagans hedniska urtyp närbesläktad form, motsvaras också detta lönevillkor af gudinnan Fröja, som äfven i många andra gudasagor är ifrigt eftertraktad af jättarna, och i nämnda urform får man väl tänka sig något liknande.

Med ledning af dessa slutsatser och sängens geografiska gruppering kommer man till följande utvecklingsgång för motivet. I sängens hedniska urform har en gudinna utlofvats som lön åt jätten. Då sängen kristnats, och ett helgon blifvit ena hufvudpersonen, passade ej detta längre, utan helgonet har med matyrheroism erbjudit sig själf åt jätten, som genom kristendomens inflytande blifvit ett ännu mera gudsfientligt väsen. På grund af den gamla tron om trollen som människoätande har man så kommit till sådana i trollkvinnans vaggvisa uttalade idéer som »Sanct Ola på ett fat», »den

¹ Skjorum, St Clemens; Siljord, Finsland, Eskilsäter (1 var.), Skara; Jäder och Kil (1 var.)

² Trondhjem (4 var.), Delsbovarianten (lokaliserad, men sannolikt syftande på Trondhjem), Kil (1 var.), Nässjö, Eskilsäter (1 var.), Vind (4 var. »fet präst»), Krogsbæk (»manden slagtet»), Ålsö (1 var.), Tranbjærg (»Krop og skind»).

fete prästen att steka», »manden slagtet» med mera dylikt. Eller också har tanken på att det gällde helgonets lif mera trängt i förgrunden och tagit konkret form, antingen så att det gällt helgonets hufvud eller — så godt som uteslutande i de sydiskandinaviska varianterna — hjärta eller hjärteblod. Helgonets ögon är en förändring af motivet, som antagligen skett, sedan sägnen knutits till Lund och St Laurentius, och detta troligen för att få en bättre motsvarighet till sol- och måne-motivet.

Nammmotivet.

Det intressantaste motivet i sägnen torde vara nammotivet: byggherren blir fri från kontraktet genom att gissa trollets namn. Med namnets nämnande är det förbi med trollets makt, vare sig det blott försvinner som i de sydliga varianterna, eller dör eller förstenas som i de nordliga.

Att uttalandet af ett enda ord, som till på köpet är ett egenamn, kan ha en så stor betydelse, förefaller en nutidsmänniska orimligt. Den primitiva människan ser emellertid saken annorlunda. För henne är ett namn något högst väsentligt, en viktig del af personens eller föremålets lif och tillvaro. En människa består nämligen ej bara af kropp och själ. Nej, hennes skugga, bild, spegelbild m. m. utgöra nödvändiga delar af henne, och hennes fotspår, kläder, afklippta hår och naglar, utsöndringar m. m. stå i ett ständigt sammanhang med henne. Eller för att använda en bild af den framstående danske folkminnesforskaren H. F. Feilberg: alla dessa ting kunna liknas vid linor fästa vid en båt; har man fått tag i en af dem, har man båten i sin makt och kan draga den till sig. På denna föreställning grundar sig nästan all magi. För att skada en person behöfver man ej direkt angripa hans kropp, utan det kan ske genom att slå spikar i hans skugga eller fotspår, genom att slå eller på annat sätt skada en bild, som föreställer honom; genom hvarjehanda hokus-pokus med hans klädespersedlar, afklippta hår och dylikt. En sådan användning kan äfven namnet få. En vilde är därför mån om att dölja sitt egentliga namn för främlingar, för att dessa ej må använda det till hans skada. Öfverallt i världen

förekommer också tabu på människors, gudars och till och med djurs namn. I Europa tycks dock föreställningen om namnet såsom del af personligheten ej ha spelat någon synnerligen stor roll utom i Norden, men där har den såväl hos kelter som skandinaver satt rika spår i folkdiktningen.

I flera folkvisor förekommer sålunda ett förbud mot att nämna hjältens namn, och ofärd drabbar honom, då detta likväl sker. Så i visan om Ribold. Hjälten som förföljes, då han röfvat sig en brud, ber henne att ej nämna hans namn under striden. Men då han har dödat hennes far och alla bröder utom den yngste, kan hon ej tiga längre utan ber: »Ribold, Ribold, du stille dit svärd!» Knappt har namnet nämnts, förrän Ribold får sitt banesår. — Ett liknande motiv förekommer i visan om »Blak og Ravn hin brune», där hästen ber sin ryttare ej nämna hans namn, medan han springer öfver hafvet, och då namnet nämnes, går det ryttaren illa. — I flera nordiska folksagovarianter har samma motiv trängt in, under det att det ej finns i motsvarande utländska. Så i en norsk variant af Kari Træstak, där »brunstuten» förbjuder gossen att nämna dess namn, då den slåss mot jätten.

Egendomligt nog tycks det öfriga Europa, som redan antydts, så godt som sakna namnmotivet i folkdiktningen. Karakteristiskt är, att Riboldvisans engelska motsvarighet saknar dödsnämnelser. Det finns egentligen blott en enda europeisk saga med utbredning utom Skandinavien, sagan om Titeliture¹ (Tom Tit Tot; Rumpelstilzchen), hvori motivet tydligt förekommer, och äfven den är med all sannolikhet af skandinaviskt ursprung.²

Idéen med, att helgonet skall gissa trollets namn, är alltså ej bara, att ett villkor i kontraktet fylles, om det ens kan räknas till kontraktet.³ Trollet förlorar nämligen en del af sin kraft, sen dess

¹ Se Hyltén-Cavallius och Stephens, Svenska folksagor s. 169.

² Utförligare om namnmotivet se Tylor, Researches into the early history of mankind; Kristoffer Nyrop, Navnets magt (i Opuscula Philologica, Mindre Afhandlingar udg. af det philologisk-historiske Samfund, Khvn 87); E. Clodd, Tom Tit Tot.

³ I den Trondhjemsvariant, som berättas i Iduna h. 3, s. 60, not, ingår namngissningen ej i trollets villkor, utan i parentes anmärkes, efter att helgonet fått veta namnet: »ty med trollens namn förtar man deras makt». Så äfven i några andra varianter.

hemlighet är röjd, eller kommer i helgonets makt, ehuru detta kommer till uttryck på ganska olika sätt i de särskilda varianterna.

Slutuppgörelsen.

I alla sägnens varianter kommer det till en slutuppgörelse till helgonets förmån, sedan trollets namn blifvit röjdt genom en vagg-sång, som helgonet fått höra ur ett berg. Denna slutepisod, hvori helgonet triumferande tilltalar trollet med dess namn, har som redan nämnts en ganska olika gestaltning i de skilda varianterna. Jag skall här ge en öfversikt öfver de viktigaste avslutningsmotiven:

1. Trollet faller ner och *a*, dödas eller fänglas: Trondhjem (Eenberg), Hardemo, Kil (1 var.); *b*, slår ihjäl sig: Trondhjem (norsk var., Delsbovar., Jämtl.), Kil (1 var.), Snåsen, Eskilsäter (Fernow), alla de sydnorska, Skjærum; *c*, förstenas: Trondhjem (Iduna), Heda (2 var.), Kalmar (Lund).
2. Trollet försvinner, *a*, lämnande ett hål i muren, som ej kan täppas: så godt som alla danska, ett par Lunda-varianter, Skara, Berga (Nässjö) m. fl. eller *b*, slungande en sten mot kyrkan: Eskilsäter (1 var.), Blidsberg, Moheda (3 var.), Skatelöf.

Af denna öfversikt framgår, att den första motivgruppen hufvudsakligen hör till de nordliga varianterna, den andra till de sydliga. Redan häraf kan man då sluta till, att den första är ursprungligare. Af dennas former är den första ganska egendomlig: trollet kastar sig ner från tornet för att döda Olaf, men denne dödar eller binder detsamma och lägger det under sin stol. Detta sista tillägg har tydligen tillkommit för att förklara det bundna troll, som Olaf har såsom attribut, och de varianter, som ha detta drag, hänvisa också till bilder föreställande Olaf med trollet under sina fötter. För öfrigt påminner denna avslutning om Asgårdssagan, där Tor dödar byggmästaren, då denne gripes af raseri öfver att lönen går honom ur händer. Från en dylik sägen kan motivet också vara lånad, så vida det icke helt och hållet har Olafsbilderna att tacka för sin tillkomst. Ursprungligt torde det icke vara.¹

¹ Detta motiv, trollet, som kastar sig ner eller faller ner, skulle möjligen kunna härledas ur en historisk händelse. Då ärkebiskop Eysteinn en gång kallades upp på en

Den andra formen för motivet förekommer i de flesta nordliga varianter och passar väl i sammanhanget. Visste man ej, hur sägnen slutar, skulle man afgjort välja denna form af motivet vid en rekonstruktion. Denna omständighet förklarar, hur motivet så allmänt kunnat tränga in i sägnen: det har varit så nära till hands.

Däremot torde försteningsmotivet likväl vara det ursprungliga, fast det blott förekommer i ett fåtal nordliga varianter (4, fördelade på 3 kyrkor). Jättens namn, Skalle, syftar nämligen, som jag förut påpekat, just på skulligheten, nakenheten hos klippor och berg, som af folkfantasiens betecknats som förstenade troll. Om trollet ej blefve förstenadt, skulle ju namnet Skalle bli alldeles meningslöst. Att försteningsmotivet fått vika för andra, torde delvis bero därpå, att de stenar, som betecknats som förstenade troll, ej företett någon större människolikhet i formerna.¹ En rationalisering därhän, att trollet faller ner och slår ihjäl sig, ligger ju för öfrigt så nära till hands.

Lundasägnen har i detta hänseende en särställning. Jag har redan framhållit, att de litterära varianternas försteningsepisod hvarken är ursprunglig eller folklig (se ofvan s. 70—71), utan uppstått genom en anpassning till kryptbilderna. Men man kunde ju tänka sig, att den sägen, som först anknöts till Lund, innehöll en försteningsepisod af nordlig typ, men här omarbetats till öfverensstämmelse med bilderna. Åtskilligt talar emellertid mot detta. Lunda- och Trondhjemssägnernas försteningsepisoder äro hvarandra nämligen så olika, att de alls ej behöfva vara beroende af hvarandra. Sägnerens gruppering talar också afgjordt för ett sådant oberoende. Lundasägnen är till hela sin karaktär mest besläktad med de danska varianterna, ej med de sydsvenska. (De sydsmäländska tyckas ha tillkommit genom Lundensiskt inflytande.) Sägnerens vandring synes sålunda ha gått från Sydnorge öfver Danmark (Jylland) till Skåne och ej längs Sveriges

ställning för att på själfva platsen ge sina instruktioner, störtade han ner och slog sig illa, men blef helbregda genom St Olafs underbara hjälp (L. Dietrichson, Vore Fædres Verk).

¹ I Idunas Trondhjemsvariant faller jätten »från kyrkokammen med ett förfärligt brak, och slogs i många stycken, hvilka voro flintstenar». I Hedavarianterna blir han en hög stenar och i Kalmar en stenhäll, slagen i tre stycken.

västkust, som tycks sakna Finn-sägner. Då nu de danska varianterna allmänt sakna försteningsmotivet, men i stället låta trollet försvinna efterlämnande arbetet ofärdigt eller en remna i muren, som ej kan lagas, och då de folkliga Lunda-varianterna fullständigt och de litterära delvis följa samma schema, har man allt skäl att antaga, att slutepisoden haft just denna form i den äldsta Lundasägen.

Denna danska form för slutuppgörelsen innebär så till vida en rationalisering af sägen, som namnmotivet egentligen ej längre kommer till sin rätt. Namnets nämnande medför i dem helt enkelt, att trollet kontraktensligt har förlorat sin rätt och därför förargadt drar sig undan. Denna rationalisering är dock ej tillräcklig att förklara motivets tillkomst. Alldeles samma motiv (byggnaden, som ej kan bli färdig, eller hålet, som ej kan täppas) förekommer nämligen i den närbesläktade sägen om Fan som byggmästare, som i Norra Tyskland är vanlig, och som äfven förekommer i Danmark och åtminstone i södra Sverige. Det är tydligen från denna sägen, som motivet lånats af Finnsägen.

Jättekastmotivet, som förekommer i några varianter, är ursprungligen en själfständig sägen, tillkommen för att förklara tillkomsten af stora lösa klippblock. På grund af en viss frändskap i fråga om den handlande personen och föremålet för hans verksamhet har så denna sägen som slutepisod trängt in i en del Finnsägner. Detta har kunnat ske spontant i de olika varianterna, alltså utan att de behöfva vara särskildt nära besläktade. Alldeles otänkbart är ej, att detta motiv i en eller annan af de varianter, som det förekommer i, har fått ersätta ett äldre försteningsmotiv, i det stenen, som nu betecknas såsom slungad af trollet, ursprungligen ansetts vara det förstenade trollet själf.¹ Härom kan dock intet med visshet sägas.

Utom de här omnämnda hufvudtyperna för slutuppgörelsen förekomma äfven en del afvikande former, som kunna ha ett visst intresse, men som sakna betydelse för sägen i stort sedt.²

¹ Jfr Skatelöfssägen (jätten vill p—a omkull kyrkan, men råkar i stället en sten som spricker sönder) med Kalmarsägens jätte, som faller ner förvandlad till sten och går i tre bitar.

² Sådana afvikande former förekomma t. ex. i sägen om Skara, där jätten med sin klubba vill döda biskopen, men i stället gör en remna i golfvet, hvarur en källa

Sammanfattning.

Skulle man i enlighet med ofvan utförda undersökningar rekonstruera sägnens ursprungliga form, skulle denna bli ungefär följande:

Sankt Olaf ville bygga en stor kyrka i Trondhjem. Ett troll erbjöd sig då att utföra arbetet på kort tid mot att få som lön antingen sol och måne eller helgonet själf. Det enda sätt att bli detta villkor kvitt var att, innan kyrkan blef färdig, gissa trollets namn. St Olaf, som ej kunde tro, att kyrkan skulle bli färdig så snart som trollet lofvat, gick in på villkoren. Men då arbetet raskt fortskred, blef han ängslig och ströfvade orolig omkring i nejden. Han fick då höra barnskrik inne i ett berg och därefter en vaggvisa, som sjöngs för barnet. Den löd: »Tyst, tyst sonen min — I morn kommer Skalle, fader din — Med sol och måne — Eller St Olaf själfvan.» Helgonet skyndade till kyrkan, där trollet just skulle sätta upp tornspiran. »Skalle sätt — Spiran rätt!» ropade St Olaf. Trollet föll då ner och blef till sten.

I denna form har sägnen uppstått i norra Skandinavien, troligen i svenska Norrland (Jämtland?). De varianter, som i Norrland upptecknats, äro nämligen icke blott fler utan också betydligt bättre än de norska. Dessutom har St Olaf i norra Sverige säkerligen lika tidigt åtnjutit dyrkan som i Norge. På grund af afståndet från Trondhjem torde dess kyrka också där ha framstått i en så mycket större fantasiprakt.

Från Norrland har sägnen utbredt sig tämligen oförändrad sederut i de svenska landskapen ända ned i Småland. Dock har försteningsmotivet ofta utbytt mot att trollet faller ner och slår ihjäl sig. — I Finland har sägnen i regeln tvenne byggmästare, Killi och Nalli, och den har där i åtskilliga stycken förvanskats.

rinner upp (ett ombildadt försteningsmotiv?); om Lemnhult, där trollet bär bort korgafveln (som förklaring till att den väggen är af trä, under det resten af kyrkan är af sten, samt till namnet); om St Klemens, där trollet i raseri stöter sitt huvud mot muren, hvarest det blir sittande (som förklaring på någon skulptur eller annan egenomlig bildning på muren). I en olokaliserad dansk variant söker trollet och dess hustru förgäfves rifva kull kyrkan, men märken efter deras händer synas; och i en annan dylik sitter trollet ännu och rider på tornet, som det byggt, och söker förgäfves få ner det.

I Sydnorge har namnet Skalle ersatts med Finn (eller med något namn som bildats af kyrknamnet). Finn' har troligen varit ett känt trollnamn därstädes och kanske haft sin plats i någon annan sägen förut. Orsaken till att det kommit in i denna sägen kan vara ett minnesfel af samma slag, som skaffat in namnet Vind och Väder i en variant. Versen: »Skalle sätt, Spiran rätt!» har glömts till formen men ej till innehållet. Att spiran var *vind* och behöfde rättas har man kommit ihåg, och så har versen ändrats till: »Finn, du sätter spiran vind». Denna form af versen förekommer visserligen ej i någon af mig känd norsk variant, men Hitterdalsvariantens: »Denne står skak, Finn!» pekar åt hållet, och i den danska sägnen från Vind har versen i tre varianter lydelsen: »Find, den sten sætter du vind» (likaså i Søndbjærgsvar.). I de sydnorska varianterna faller trollet alltid ner och slår ihjäl sig i stället för att förstenas.

Från Sydnorge har sägnen kommit till Jylland och vidare öfver till Skåne. I Danmark har sägnen i fråga om slutuppgörelsen påverkats af sägnerna om Fan som byggmästare. I stället för att slå ihjäl sig eller förstenas, försvinner trollet, men lämnar ett hål (eller slår en remna), som aldrig kan täppas.

I Lund ha kryptbilderna identifierats med Finn och hans hustru, och kyrkans skyddshelgon St Lars har blifvit byggherre. Domkyrkans anseende har i förening med kryptbilderna gjort Lund till ett centrum för sägnens utbredning, och spår häraf möter man både i Danmark och Småland. Alla sådana sägner, i hvilka helgonet kallas St Lars ha åtminstone stått under Lundasägnens inflytande. Troligt är, att åtskilliga andra varianter egentligen härstamma från Lund¹, men detta kan i de speciella fallen ej säkert påvisas.

Att närmare bestämma tiden för sägnens uppkomst eller anknytning till olika lokaler är ej möjligt. Om den hedniska gudasaga, hvarur sägnen har uppstått, ej räknas med till densamma,

¹ Detta torde bland annat vara fallet med de danska övarianterna (Humble, Lindelse, Boeslunde, Kallundborg), som t. ex. alla i öfverensstämmelse med Lundasägnen ha ögonmotivet.

måste den ha uppstått i kristen tid, sannolikt samtidigt med att Trondhjem blef vallfartsort eller ganska snart därefter.¹

Hur tidigt sägnen anknutits till Lund kan ej med säkerhet afgöras. Sannolikt har det skett redan under medeltiden, kanske på grund af att man i Lund ej ville vara sämre än i Trondhjem. Enligt min mening torde sägnen i Lund vara föga yngre än kyrkan. Sjägnens spridning kan ha skett ganska hastigt, och de förändringar, som den undergått under sin vandring, behöfva ej ha haft någon lång tid på sig för att träda i kraft. En sägen eller saga undergår lätt förändringar, då den är stadd på vandring, i det minnesfel då ofta göra sig gällande, under det en sägen, som blifvit stationär, med lätthet bibehåller sig någorlunda oförändrad. Att sägnen kan ha bibehållit sin förmåga att anknyta sig till nya lokaler ända in i nyare tid, visar t. ex. sägnen om Jäder, hvilken kyrka är byggd af Axel Oxenstjerna.

Förut har påpekats, att sägnen utvecklats ur en hednisk gudasaga. Man bör alltså åtminstone i någon mån kunna få kännedom om sägnens förhistoria genom jämförelse dels med Asgårdssagan, dels med besläktade moderna byggmästarsägner. En utredning af denna förhistoria vill jag försöka ge i följande kapitel.

¹ De svenska Trondhemssägnerna tala om en kyrka så stor, att 7 präster samtidigt kunde predika i den utan att störa hvarandra. Detta skulle ju kunna syfta på domkyrkans storlek. Enligt L. Dietrichson, *Vore Fædres Verk*, s. 188 och följande, hade domkyrkan nått sin största glans omkring år 1300, men redan efter den utvidgning, som ärkebiskop Eystein Erlandsön företog i andra hälften af 1100-talet, torde kyrkan ha varit imponerande nog. Hela uppgiften om de 7 prästerna kan emellertid helt enkelt bero på en allmogens missuppfattning af den präktiga katolska gudstjänsten — det i midten af 1100-talet instiftade domkapitlet hade 24 kaniker — och kan vara en sen tillsats alldeles utan värde för en datering af sägnen.

(Forts.)

Något om färgning för 100 år sedan

af

Einar Lönnberg.

Förr i tiden, då allmänheten ej köpte allting färdigt, spelade färgningen en helt annan roll för den svenska allmogens hushållning. Man spann sin ull hemma. Antingen färgades därpå garnet, innan det användes till väfnad eller stickning, eller ock väfdes vadmal af ofärgadt garn och färgades sedan. För hemmaväfnung af bomullstygg köptes ofärgadt garn på spinnerierna och lämnades till färgning, innan det användes, för så vidt man ej kunde färga själf (med tillhjälp af lafvar o. s. v.).

Färgningen var också mycket olika då mot nu. Det fanns ej så många färger — anilinfärgerna äro en uppfinning från senare tider¹ — men de, som funnos, voro mera »äkta» än nutidens. Till stor del hemtades de från växter, af hvilka en del odlades inom landet såsom ängsskära, krapp, vejde o. s. v., andra åter importerades utifrån såsom indigo, blåholz, gulholz, gurkmeja m. fl. Detta sistnämnda gällde naturligtvis äfven om det enda brukliga färgämnet från djurvärlden, konsjonell eller kochenill.

När färgods inlämnades till färgning, betalades naturligtvis en viss afgift för färgning, och annan behandling af detsamma. Men dessutom erhöill färgaren, åtminstone i vissa fall, en slags tull in natura. Han behöfde nämligen ej mer än lämna »vikt för vikt», som

¹ Det första anilinfärgämnet, mauvein, upptäcktes 1856 af Perkin. De första fabrikerne för tillverkning af anilinrödt öppnades i Lyon 1859. På de senare årtiondena har denna industri blifvit världshärskande.

det hette. Det vill säga garnet vägdes vid mottagandet och, när egaren återfick det färgadt på öfverenskommet sätt, behöfde färgaren ej lämna mera än samma vikt han mottagit. Då garnet genom färgningsprocessen ökats i vikt, så blef viktsöfverskottet färgarens egendom.

Mot slutet af 1700-talet grundades i Linköping af borgaren och sedermera rådmannen därstädes Carl Fredrik Lönnberg ett färgeri. Detta omfattades med stort förtroende af allmogen och åtnjöt mycket godt anseende såväl för sina pålitliga färger som för den redbarhet,¹ hvarmed affären sköttes. Till följd häraf utvecklades det inom kort till en efter dåtida förhållanden betydande affär med stadgadt rykte öfver en stor del af landskapet. Efter rådmän C. Fr. Lönnbergs död 1822 fortsattes färgerirörelsen en följd af år af dennes bror († 1838) och sedan af hans änka, men nedlades sedermera af henne.²

I några gamla gömmor har anträffats rådmän C. Fr. Lönnbergs »Färgbok», d. v. s. anteckningar i starkt förkortad stil såsom en slags promemoria angående beredandet af vissa vid färgning använda blandningar samt flera olika slags färgningssätt. Då dessa anteckningar äga ett visst kulturhistoriskt intresse återgifvas de här nedan ordgrannt med den tidens än mera än nutidens inkonsekventa stafningsätt och utan att ens några skiljetecken insatts.

Några förtydligande anmärkningar äro bifogade efteråt, men vissa yrkestermer och äfven en del andra uttryck kan meddelaren ej själf förklara.

Af färgningsrecepterna framgår en del förhållanden vid sidan af det rent tekniska tillvägagångssättet för färgningen samt färgblandningens beredning, och äfven detta är ej utan sitt kulturhistoriska intresse. För det första får man reda på huru många slags färger och färgningsmetoder, som voro i bruk i slutet af 1700- och början af 1800-talet vid ett svenskt färgeri, hvilket i sin tur ger en antydning om den rådande smaken i detta afseende. I synnerhet får man

¹ C. Fr. Lönnberg var bland allmogen känd under hedersbinamnet »Rådmän Bål-vater» (af »vat» = präktig, duktig).

² År 1854, då hennes ende son promoverades till filosofie doktor och det sålunda var tydligt, att affären ej skulle fortsättas inom familjen.

detta klart, om man ser på färgsatsernas storlek. I beskrifning nr 6 på färgning af mörkblå vadmal finner man färgsatsen beräknad för ej mindre än 150 alnar hvit vadmal. Detta ger ju en viss föreställning om, att den mörkblåa färgen var mycket omtyckt af östgöta-allmogen på den tiden. Närmast i ordningen kom buteljgrönt (nr 19), för hvilken färgning satsen är beräknad till 100 alnar vadmal. Grönt vadmal (nr 29) var tydligen ej fullt så vanligt, eftersom satsen för beredning af dylikt blott är beräknad för 50 alnar. För anbringande af »skinn-kulör» (nr 22) utgicks från en sats, som är beräknad för »30 alnar», men om det var vadmal eller någon annan väfnad står ej omnämndt. Vidare ser man, att biljardkläde (nr 26) ej var någon ovanlig artikel, då satsen för sådant angifves för 4 lispund färggods. Omfärgning af mörkblått kläde till olivbrunt (nr 24) synes ha förekommit rätt ofta, då satsen härför utgår från 2½ lispund gods, men grönt kläde (nr 23) var tydligen mindre i bruk, då endast 24 skålpund omnämnas såsom utgångsvikt. Gulfärgning af boj (nr 30) torde ha varit vanlig, då färgningsbeskrifningen upptager 3 lispund häraf som begynnelsesats. I öfriga fall, då i beskrifningen endast uppgifves färggodsets vikt, men ej dess art, afses troligen garner. I ett stort antal fall utgår man vid färgsatsens beräkning från ett lispund färggods, nämligen för pomeransgult, guldgult, citrongult, »paljgult», castorsvart, grått, gallsvart, »pysbrunt», nötblunt, krapprödt, »mordant-rödt», karmosinrödt, mörkgrönt, mellangrönt, höggult, »bombasinbrunt», äkta gredelint och oäkta gredelint. Dessa garnfärger voro således säkerligen de billigaste och vanligaste. Det är rätt intressant att se, att bland dessa det träffas ej mindre än fem slags gult och tre slag af hvardera brunt och rödt, men blott en slags grönt och intet blått. I andra fall är återigen satsen beräknad för mindre vikter färggods, nämligen för äkta rödt, orangegult och äkta karmosin hvardera ett skålpund, men för »Schuhen colör» 4 æ. Åtminstone de första tre af dessa voro säkerligen finare och dyrbarare färger, och bland dem är det röda förhärskande. Ej heller här finnes något blått omnämndt.

Färgning af silke anföres på ej mindre än 7 olika sätt och under flera af dessa omnämnas modifikationer för ernående af olika schat-

teringar. De olika hufvudfärgerna för silke var svart, grönt, citrongult, guldgult, nackarödt, blått och violett, hvilka sedan efter önskan kunde göras mörkare eller ljusare. För svart och grönt anföras så stora färggodssatser, som resp. 4 och 3 skålpund, hvilket tyder på en rätt stor användning.

N:o 1.

Att sätta Schedvatten:

Till 1 æ Schedvatten tages 1 æ sjövattnen och 4 Lod EngFehn och en nypa Salmoniak ilägges och Burken öfvertäcket.

Skedvatten = salpetersyra.

»Sal ammoniacum» = salmiak (ammoniumklorid).

N:o 2.

Att sätta minneral:

Till 1 æ viktriolsolja tages 7 Lod Indigo väl finsiktad som blandas och röres väl i Burken.

Mineral, jfr anm. till nr 19.

»Vitriololja» = svafvelsyra.

Indigo, blått färgämne, som erhöles genom jäsning af en ärtväxt, *Indigofera*, hvilken förr odlades i mycket stor utsträckning i Ostindien, Västindien, Florida m. fl. länder. Ehuru den färg, som erhöles af indigo, var högst förträfflig, har den på senare tid så godt som alldeles utträngts af de billigare anilinfärgämnenä.

N:o 3.

Äkta rödt, till 1 æ gods tages $2\frac{1}{2}$ Lod Consionell 5 Lod Schedvatten 5 Lod vinsten $\frac{1}{2}$ Lod QvärCitron i en liten påse kokar 2 Timar.

Konsjonell eller kochenill erhålles af torkade sköldlöss af arten *Coccus cacti*. Ursprungligen är denna insekt hemma i Mexiko, hvarest den lefver såsom parasit på åtskilliga cacteer af släktet *Opuntia*. Såsom färgämne blef den bekant 1526 och har sedan jämte opuntian öfverförts och odlats i många länder, äfven i norra Afrika (Algeriet) och södra Spanien. Af konsjonell beredes karmin m. fl. röda färgämnenä.

Quercitron, färgämnet i bark af en slags ek, *Quercus tinctoria*, som är hemma i Nordamerika. Namnet härleder sig dels af trädets namn, dels från den omständigheten att färgämnet är gult.

N:o 4.

Orangegult 1 æ [gods]. 10 Lod QvärCitron 6 Lod Wisätthols
5 Lod Krap 4 Lod Schedvatten 1 Lod Gurkmeja $\frac{1}{2}$ Lod Consionel
 $\frac{1}{2}$ Lod Vinsten blandas. Kokar 2 timmar är bäst efter äkta rödt
som är färgat.

Wisätthols, jfr anm. till nr 11.

Krapp (*Rubia tinctorum*), en växt tillhörande familjen *Rubiaceæ*, som förr odlades äfven i Sverige på grund af det röda färgämne, som erhöles ur roten (»krapprödt», »turkiskt rödt», »alizarin», »krapplack»). Nu ersättes det allmänt af anilinfärger. I sin »Wästgöta-Resa» (p. 127) antecknar Linné från Alingsås: »Krappen eller *Rubia Tinctorum* war planterad uti rätt stor myckenhet, och växte ganska frodigt utan at dödas af vinterkölden, då han allenast täktes med granris, dock fordrar hon wäl mera skötsel, och bättre jord hos oss, än utomlands eller i Skåne; hennes röda rötter woro redan tämmeligen store.» Äfven i Linnés »Skånska Resa» omtalas krapp såsom odlad vid Lund.

Gurkmeja, roten af en ingefärsväxt, *Curcuma longa*, odlad i Sydasien. Gurkmeja innehåller ett gult färgämne, curcumin.

N:o 5.

Pomeransgult till 1 læ gods 5 æ alund 1 æ Schedvatten 12 Lod
vinsten aluneras först i 2 timmar Sköljes godset Sedan 10 æ gulhols
10 æ ängskära uptages Sedan blandas i ett ämbar 4 æ gurkmeja 1 æ
Schedvatten $\frac{1}{2}$ æ Vinsten Consionel efter Behof.

Gulholz, veden af ett i Sydamerika och Västindien växande träd, *Maclura aurantiaca*, till familjen *Urticaceæ*. Såsom namnet antyder, innehåller den ett gult färgämne.

Ängsskära, *Serratula tinctoria*, användes till gulfärgning. Den är inhemsk. Linné skrifver om denna ört i »Wästgöta-Resa» (p. 110) från Borås: »Ängskäran färgade gult, och köptes ifrån Östergötland, Halland och Skåne för 1 Dal. S:mt Lisspundet.» I Linnés »Skånska Resa» får man ytterligare uppgifter om denna ört, som visar huru viktig den på den tiden var. »*Serratula*, Fl. 660, eller ängskäran såldes här [d. v. s. i Malmö] torr för 16 öre silfvermynt lispundet. 3 lispund grön ört gifver merendels 1 lispund, sedan hon är torkad. Merendels såldes örten grön af bönderna för 4 öre silfvermynt lispundet. Färgaren klagade, at borgaren uphandlade af bönderna denna färgeört och utskeppade den til Dannemark och andra utländska orter, förän andre inländske färgare fått nog, hvarigenom priset stiger på örten; och det icke så illa, ty det var icke länge sedan, vi sjelfve köpte henne utifrån fast vi sjelfve hade henne då, äfven så mycket som nu.»

N:o 6.

Mörkblå valmar 150 alnar vita tages 4 $\bar{\cup}$ Sandel 3 $\bar{\cup}$ Viktriol
Salsburger 1 $\bar{\cup}$ Svänsk $3\frac{3}{4}$ $\bar{\cup}$ Vinsten 20 lod alund Kokar i 2 timmar
utgöringen $13\frac{1}{2}$ $\bar{\cup}$ Blåholz.

Blåholz, campecheträ, den ljusbruna kärnveden af *Hæmatoxyton campechianum*, ett 6—16 m. högt träd, hemma i Mexiko och Central-Amerika, men äfven odladt på Antillerna etc. Färgämnet, som innehålles häri, kallas hæmatoxylin och har en vidsträckt användning.

N:o 7.

Gullgult 1 l $\bar{\cup}$ [gods]

Aluneras 5 $\bar{\cup}$ Alund 1 $\bar{\cup}$ Schedvatten $\frac{3}{8}$ $\bar{\cup}$ Vinsten Kokar i 2
timmar Utgöres med 8 $\bar{\cup}$ gulholz

8 $\bar{\cup}$ Engskära uptages

Läges i en Ren panna med 1 $\bar{\cup}$ Skedvatten 1 $\bar{\cup}$ gurkmeja $\frac{1}{2}$ $\bar{\cup}$
vinsten väl Siktad Blandas i et rent ämbar och Slås i pannen.

N:o 8.

Citrongult 1 l $\bar{\cup}$ [gods]

5 $\bar{\cup}$ alund 1 $\bar{\cup}$ Schedvatten 12 Lod vinsten Sedan kokas til-
sammans 6 $\bar{\cup}$ Gulhols 6 $\bar{\cup}$ Engskära uptages blandas i et ämbar $\frac{1}{2}$
 $\bar{\cup}$ Gurkmeja 1 $\bar{\cup}$ Skedvatten $\frac{1}{2}$ $\bar{\cup}$ vinsten som slås uti pannen får
intet koka utan Bara Sjuda.

N:o 9.

Paljegult 1 l $\bar{\cup}$ [gods]

Tages mindre alund hanteras som ofvan utgöres med Gulhols
och Engskära.

N:o 10.

Castor Svart 1 l $\bar{\cup}$ [gods]

Tages $2\frac{1}{2}$ $\bar{\cup}$ Salsburgerviktr[iol] $1\frac{1}{4}$ $\bar{\cup}$ vinsten $\frac{1}{2}$ $\bar{\cup}$ gulhols.

Kokar i 2 Timmar och sköljes sedan 7 $\bar{\cup}$ Blåholz $\frac{1}{4}$ $\bar{\cup}$ Krapp
 $\frac{1}{4}$ $\bar{\cup}$ Spans[k]gröna.

Spanskgröna = kopparacetat eller ättiksyrad kopparoxid.

N:o 11.

Grådt färgas efter Svart 1 l $\bar{\cup}$.

Tages $2\frac{1}{2}$ $\bar{\cup}$ blåholz $1\frac{1}{2}$ $\bar{\cup}$ Smach $\frac{1}{2}$ $\bar{\cup}$ gulholz.

Kokar 1 timme. Dunklas med $1\frac{1}{2}$ $\bar{\cup}$ viktriol.

Smack¹ eller Sumak (på tyska »Sumach» eller »Schmack» lär härleda sig från ett arabiskt ord »summák», hög, lång), rot och ved af en i Sydeuropa växande 2—2¹/₂ m. hög buske *Rhus cotinus* (stundom kallad »perukbuske») användes till gulfärgning och kallades i handeln också »ungersk gulholz» och »Fisettholz», jfr ofvan under nr 4 »Wisättholz». Blad och unga kvistar af en annan art, *Rhus coriaria*, som är hemma i Medelhafsländerna, användes under de tyska namnen »Sumach» eller »Schmach» dels till garfning, i synnerhet vid beredning af saffian och karduan, och dels till färgning. Hvilkendera af dessa som här åsyftas med »Smach» är ovisst, men möjligen den senare, då »Wisättholz» särskildt omnämns förut.

N:o 12.

Gall Svart till 1 l \bar{u} .

5 \bar{u} Blåholz 3 \bar{u} Smack 1 \bar{u} gulholz Kokar i 2 timmar 3 \bar{u} viktriol till utjöringen.

N:o 13.

Pysbrunt till 1 l \bar{u} .

4¹/₄ \bar{u} Sandel 1 \bar{u} blåholz 1¹/₂ \bar{u} Smach 12 Lod vinsten

Kokar i 2 timmar och Dunklas med 2 \bar{u} viktriol.

Sandel, af ett ostindiskt träd (*Pterocarpus santalinus*) af ärtväxternas familj, hvars röda, tunga och väluktande ved (»rött sandelträ») lämnar ett rött färgämne, santalin.

N:o 14.

Noasätt Brunt 1 l \bar{u} [gods]

4 \bar{u} gulhols 3 \bar{u} Krapp 1 \bar{u} Sandel 2 \bar{u} Smach ¹/₂ \bar{u} vinsten.

Koka i 2 timmar utgöres med 1 \bar{u} viktriol första gången, om det ej är mörkt nog tages til ¹/₂ \bar{u} viktriol.

Nötbrunt, af noisette = hasselnöt.

N:o 15.

Krapprödt 1 l \bar{u} [gods]

Tages 3 \bar{u} alund 24 Lod vinsten utgöres sedan med 7 \bar{u} Krapp något Fernbock.

N:o 16.

Morderödt 1 l \bar{u} [gods]

Tages 5 \bar{u} i Beten Sköljes sedan 4 \bar{u} Krapp pannan Beställes om utgiöres med 3 \bar{u} Fernbock Kokar ¹/₂ time Dunklas med urin och Påtaska.

¹ Linné skref »smack»; sumak är nu brukligare.

Morderödt, namnet förmodligen af »mordant» = betningsmedel af syror eller metallsalter. Genom användning af dylika lämnade krapp utmärkta och äkta färger allt efter behandling från rosenrödt till scharlakan, från violett till svart.

Fernbock, på tyska »Fernambubholz», som i sin tur är en förvriddning af Pernambucoholz, den gulbruna till ljusröda veden af *Cesalpinia echinata*, *brasiliensis*, *crista*, *bijuga* m. fl. på Antillerna och i Brasilien inhemska träd, som lämna ett rödt färgämne.

N:o 17.

Carmosinrödt 1 l \bar{u} [gods]

6 \bar{u} Fernbock till l \bar{u} .

Schas med Påtaska och urin.

»Schas» här, »Schgas» under nr 20 samt »Schågas» under nr 35 är allt samma term, härledd från det tyska »schauen», hvilket ord i färgeriindustrien användes för att beteckna efterbehandlingen af det färgade godset med sura eller alkaliska vätskor, animaliska ämnen eller såplösning för att få vackrare färg eller modifiera färgen på visst sätt. På tyska användes äfven för att beteckna samma sak verbet »schönen».

N:o 18.

Mörkgrönt garn 1 l \bar{u}

5 \bar{u} gulholz 1 \bar{u} alund $1\frac{1}{4}$ Minneral Kokas Sedan i 3 timmar

till millangrönt tages 6 \bar{u} gulholz 1 \bar{u} alund 24 Lod minneral.

N:o 19.

Boutelgrönt valm[ar] 100 al[nar]

12 \bar{u} gulholz 2 \bar{u} krapp 2 \bar{u} Smack $\frac{1}{2}$ \bar{u} vinsten

kokas i 2 timmar

Dunklas Sedan med 1 \bar{u} viktriol 1 \bar{u} mineral

1 Timme Blådas förut Perlblå vil man ej taga mineral Så Blådas de högre på Kypen.

Kyp, dels kärlet, i hvilket indigolösningen förvarades, dels själfva lösningen af indigo, som kunde beredas på olika sätt. Antagligen är det, som ofvan kallas »minneral», en sådan indigokyp. Enligt Cleve bildas af svafvelsyra och indigo »indigoblåsvafvelsyra», som fälles med natronsalt och då uppstår indigokarmin, hvarmed man kan färga i synnerhet ylle. Det är också möjligt att kypen innehöll vejde, *Isatis tinctoria*, ty denna ört användes

äfvén till blåfärgning. Linné fann den vildväxande på Öland och Gottland, och vid Alingsås säger han, att »Wejde Isatis war äfvén sådd i stor myckenhet; det warar allenast i tu år, ty sedan det burit frukt, förwisnar merendels roten; det växte wäl och frodigt; — — — Bladen afskäres til plantan och præpareras til bällar efter det sätt som allmänt brukas.» Men i Borås beklagar Linné, att vejde ännu köptes »ifrån Erfurt fattals, hwart fat holler wid pass 16 L \mathfrak{c} .»

N:o 20.

Äkta Carmosin 1 \mathfrak{c}
aluneras 4 lod Alund $\frac{1}{3}$ lo[d] vinsten utgöres med 2 lod Consionell
4 Lod röd vinsten kokar 2 timar om behöfs kan Schgas med urin.
Schgas, jfr anm. till nr 17.

N:o 21.

Hög gult till l \mathfrak{c} .
5 \mathfrak{c} alund 1 \mathfrak{c} Schedvatten 12 Lod vinsten 8 \mathfrak{c} gulholz 8 \mathfrak{c}
Engskära 2 \mathfrak{c} Krapp 1 \mathfrak{c} Gurkmeja blandas 1 \mathfrak{c} Schedvatten $\frac{1}{2}$ \mathfrak{c}
vinsten fin i ett ämbar pannan får intet koka utan endast Sjuda.

N:o 22.

Skin Colör till 30 alnar
 $1\frac{1}{2}$ Schedvatten 16 Lod vinsten $1\frac{1}{2}$ gulholz Consionelle tages
efter Behof som man vill hafva det mörkt till.

N:o 23.

Grönt Kläde 24 \mathfrak{c}
12 \mathfrak{c} Gulholz $1\frac{1}{2}$ \mathfrak{c} alund 1 \mathfrak{c} mineral kokar uti 2 timmar.

N:o 24.

Att färga Mörkblåt kläde Olifven Brunt $2\frac{1}{2}$ l \mathfrak{c} .
4 \mathfrak{c} alund 4 \mathfrak{c} vinsten Kokar i 2 timmar utgöres med 36 \mathfrak{c} gulholz 15 \mathfrak{c} Krapp 10 \mathfrak{c} gurmmeja Kokar uti 2 timmar

N:o 25.

Schuhen Colör 4 \mathfrak{c}
2 lod vinsten 4 Lod Smack 6 Lod Sandel 12 lod Krap[p]
Dunklas med 1 lod viktriol upsätter det sedan med $\frac{1}{2}$ \mathfrak{c} gulholz

N:o 26.

Biljard kläde 4 l \mathfrak{c} $\frac{1}{2}$.
Först Ljiusblåt Sedan 40 \mathfrak{c} gulholz 6 \mathfrak{c} alund $3\frac{1}{2}$ \mathfrak{c} mineral.

N:o 27.

Bombasins brunt

Aluneras först 1 l \bar{u} lika med Rödt sedan med 6 \bar{u} Krapp 3 \bar{u}
Sandel 2 \bar{u} Smach 1 \bar{u} Blåholz 3 \bar{u} Gulholz $\frac{1}{2}$ \bar{u} vinsten

Kokar uti 2 timmar

Bombasin = ett slags tyg, som ursprungligen i Italien väfdes af kamelhår och silke men sedan äfven af andra beståndsdelar.

N:o 28.

Äkta Gredelin 1 l \bar{u}

4 \bar{u} alund kokar 2 timmar.

Sedan 5 \bar{u} fernbock som det hanteras uti sedan utgiöres på Kypen tils det blifver färdi[g]t

oägta gredelint 1 l \bar{u}

3 \bar{u} Blåholz 1 \bar{u} fernbock 1 \bar{u} alund $\frac{1}{2}$ \bar{u} vinsten

Dunklas med litet Påtaska

N:o 29.

Gröna valmar 50 alnar tages 5 \bar{u} gulholz $1\frac{1}{2}$ \bar{u} alund $\frac{1}{2}$ \bar{u}
Mineral koka 2 Tim[m]ar Dunklas med 6 Lod gurkmeja 1 \bar{u} krapp
 $\frac{1}{2}$ timme

tages först på kyp högt Ljusblåt.

N:o 30.

Gula Boyer 3 l \bar{u}

Betas med 16 \bar{u} alund

$2\frac{1}{2}$ \bar{u} vinsten 3 \bar{u} Schedvatten Kokar i 2 timmar. Kokas sedan
18 \bar{u} gulholz 18 \bar{u} Engskära 3 \bar{u} gurkmeja $1\frac{1}{2}$ \bar{u} vinsten 2 \bar{u}
Schedvatten

Pan[n]an får Sjuda men ej koka.

N:o 31.

At färga Svart Silke 4 \bar{u}

Aluneras med 3 \bar{u} alund först Sedan kokas 6 \bar{u} Blåholz 4 \bar{u}
Engskära litet Spanskgröna uti godset betas och 4 \bar{u} viktriol uti
en Så Smältes fortfar ut[?] Dunklingen 4 gånger är nog.

N:o 32.

At färga grönt Silke 3 ④

3 ④ Gulholz eller BarbariRötter Som afkokas och Svalna att man kan hantera der uti då man tager Gurkmeija och Mineral efter Behof

Barbarirötter, rötterna (liksom veden och barken) af berberisbusken innehålla ett gult färgämne och användes därför förr till färgning. Det är möjligt därför, att det är sådana som här afses.

N:o 33.

CitronGult Silke

aluneras göres med våg.

Behöfs det Gulare tages litet Gurkmeija, Gulholz och ängskära

»Våg» betyder här antagligen »Wau» (jfr under nr 17 ofvan »schåga» af »schauhen»). Wau är det tyska namnet på *Reseda luteola*, hvilken växt innehåller ett gult färgämne, luteolin, som användes till gulfärgning efter betning med alun. I sin »Wästgöta-Resa» (s. 110) omtalar Linné, att »Wau — — färgar gult, och köpes ifrån Frankrike buntetals, hwar bunt kostar 1 Dal. S:mt, och består af 10, till 12 Marker. Han köpes också utifrån, fast han länge växt wildt kring Lund i Skåne, och tål ganska wäl vårt climat.» På ett annat ställe skrifer han: »La Vau, eller Luteola sås här [i Alingsåstrakten] årligen uti stor myckenhet; i år war hon twingad af wårtorkan». — Den franska importen med ty åtföljande franskt uttal förklarar kanske än bättre skrifsättet »våg». I sin »Skånska Resa» skrifer Linné om samma växt: »Luteola — — — en skön färgört til gul färg, hvilken årligen förskrifves utifrån under namn Wouw» — — — På ett annat ställe i samma bok läses: »La Voue, Luteola, — — — är en ört, som mycket förskrifves årligen ifrån Frankrike, såsom ifrån Cette, Rouen, Bayonne, Bourdeaux, emedan vi icke gerna få henne i Sverige jämn mogen och hon är oumgängelig vid färgerierna til gul färg, växer årligen af nytt frö och något litet kröker spetsarne af sina ax mot solen, den hon följer hela dagen. Denna ört har jag sett wild wid Calmar, Cimbrishamn, Helsingborg och på et par andra ställen» — — — Ännu litet längre fram i boken står det »Wauw eller Luteola» — — — och i registret »Vow». Alltså skrefs detta namn på mångahanda sätt!

N:o 34.

Guldgult Silke.

Aluneras och göres med våg och några Droppar uljana som man vill hafva det Högt till.

Våg, jfr anm. till nr 33.

Med »uljana» menas säkerligen färgämnet »orleana» eller »orellana». Detta erhålles af ett 5—10 m. högt träd, *Bixa orellana*, »ruku»-trädet, som växer på Antillerna och i tropiska Sydamerika. Beredningen af färgämnet tillgår så, att det röda fruktköttet, som omgifver fröna, lägges i vatten och får jäsa. Färgämnet uppstiger då till ytan som rött skum, hvilket tillvaratages, kokas och formas till kakor af 1—1¹/₂ kilos vikt, som sändas i handeln invecklade i blad af en *Canna*-art. Färgämnets hufvudbeståndsdel är känt af kemisterna under namnet »bixin». Det är ett rött pulver, olösligt i vatten, men löses med gul färg i sprit, feta oljor och alkalier. Det användes ej blott till färgning af ylle och siden utan äfven för den engelska Chester-osten o. s. v.

N:o 35.

Nakarödt Silke

Aluneras 12 timmar

Sedan kokas Fernbock och låter Svalna så att man kan hantera uti vill man hafva det mörkare Schågas det med litet Potaska då det blir Carmosin

Nackarödt, klarrödt — på tyska »nacaratarfärbig, pfirsichrotfarbig» — på franska »nacarat».

Schågas, jfr anm. efter nr 17.

N:o 36.

Ljusblåt Silke

Man värmer varmt vatten och slår mineral uti som man vil hafva det mörkt til Litet alund bör äfven Tagas till.

N:o 37.

Aldroa Marie Lowis Silke

Aluneras först Sedan afkokas lite Blåholz och fernbock och vispas lite Såpa ibland. till Mari Lovis tages igen Såpan —

Aldroa Marie Lovis, möjligen förvrängning af namnet på en spansk orden för damer, »Maria Louisa», stiftad 1792. Ordenstecknet var en 8-uddig violett och hvit stjärna, som bars i ett violett band. Möjligen åsyftas här denna violetta färg.

Medeltida stola med knypplad ornering

af

Agnes Branting.

Stolan, på svenska bland annat kallad *lijsta*¹, *halslista*², *lijna*³, *korслиjna*⁴, utgör som bekant en del af den liturgiska dräkten och räknas därvid till de s. k. *insignierna*.

De här anförda svenska benämningarna härleda sig antingen från stolans form och bäringssätt eller från dess material. Stolan användes för närvarande icke i svenska kyrkan, men har under medeltiden och, om än i inskränkt form, äfven i nyare tid⁵ här burits af biskopar och andra kyrkans män. De förstnämnda buro den vanligen såsom halslista, rakt nedhängande framtill. Detta bäringssätt återfinnes å många sigill, grafstenar och andra föremål från äldre tid. Dessutom har stolan lagts korsvis öfver bröstet eller såsom hos diakonerna öfver ena axeln. Benämningen *lijn = lin*, antyder, att stolan skulle vara af linne. Ordet *lin* har emellertid för stolan, såväl som för den med stolan närbesläktade manipeln, som på svenska vanligen kallas *handlin*, bibehållits äfven om föremålen i fråga varit af siden, sammet eller annat icke linneartadt stoff.

I Sverige har flertalet stolor gått förlorade. Den af H. Hildebrand, Sveriges medeltid, del III, sid 577, återgifna stolan är be-tecknad såsom den enda i Sverige kända stola. Under åren 1906

¹ Inventarium eccl.	<i>Örtomtha 1619.</i>	} originalen i Vadstena Landsarkiv.
² » »	<i>Krygzbergha 1595.</i>	
³ » »	<i>Clöster 1700.</i>	
⁴ » »	<i>Winnerstad 1699.</i>	

⁵ Laurentius Petri (Nericus), Om kyrkostadgar och ceremonier, författade i Uppsala 1566, delvis återgifna af Petter Dijkman, *Antiquitates ecclesiasticæ* (utg. 1703).

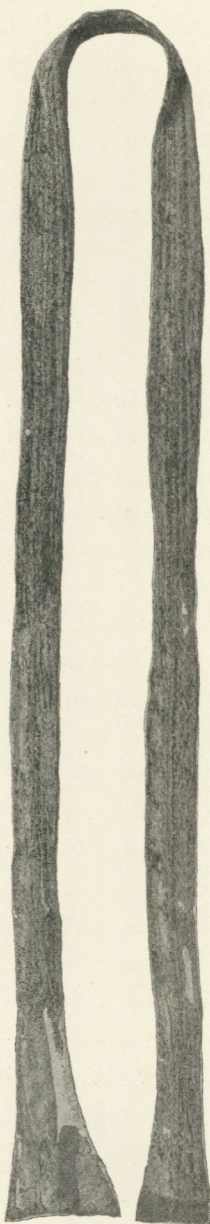

Fig. 1. Stola från Sigtuna kyrka.

och 1907 hafva emellertid sex stolor anträffats i svenska kyrkor. Två af dessa tillhöra Uppsala domkyrka, de öfriga tillhöra Skara domkyrka, Askeby klosterkyrka, Mariakyrkan i Sigtuna och Vansö kyrka. Den sistnämnda stolan, i senare tid anbragt som ornering å en mässhake, förvaras nu i Strängnäs kyrkomuseum. Med undantag af Sigtuna-stolan kunna alla dessa stolor genom sina stoffmönster och vapen tämligen säkert dateras¹. Uppsala-stolorna äro båda förfärdigade af typiska 1400-talsstoffer. Det ena af dessa stoffer, grön sammetsguldbrokad, är af samma slag som stoffet å en likaledes i Uppsala domkyrka befintlig mässhake, som bär ärkebiskop Jakob Ulfssons bild och vapen samt årtalet 1482. Af liknande stoff är Vansöstolan, hvilken i båda ändar är prydd med broderade vapen, Strängnäs domkyrkas och biskop Konrad Rogges. Askeby-stolans stoff torde tillhöra tiden omkring 1500 och Skara-stolan jämte den i »Sveriges medeltid» afbildade stolan tiden omkring 1600. För datering af Sigtuna-stolan, hvars stoff utgöres af slät silkessammet, äro vi däremot hänvisade att i främsta rummet undersöka formen och orneringen.²

Sigtuna-stolan, fig. 1, är en halslista och har en längd af 288 cm. samt en bredd af 6 cm., nedtill utvidgad till 9 cm. Högra sidans afslutning, som varit söndrig och därigenom fått en förskjutnen form, visar en bredd af 13 cm. Rätsidan är af

¹ En närmare redogörelse för stolorna i samband med öfriga delar af den svenska liturgiska dräkten är under arbete.

² Inventarieförteckningarna från Sigtuna kyrka, åtminstone de jag nu känner, lämna ingen upplysning i frågan. Inventarierna af år 1580 och 1607 upptaga ingen stola. Inventariet af år 1620 upptager däremot »2 stycker Stolor rött sammeth». (Originalen i Uppsala Landsarkiv.)

slät silkessammet i violett purpurfärg. Nedtill är stolan å den vänstra (orörda) sidan kantad med rödt tyg, hvilket möjligen utgjort underlag för någon genombruten metallornering eller för någon annan afslutningsdel. Särskilda afslutningspartier finnas å flera äldre stolor. En så beskaffad stola, särdeles rikt ornerad, är funnen i en äldre medeltidsgraf i Roskildes domkyrka och förvaras nu i Köpenhamns Nationalmuseum. Ytterformen å Sigtuna-stolan, som är rakare och enklare än stolaformerna från 1400-talet och senare tid, öfverensstämmer dessutom mycket med formen å Roskilde-stolan.

Sammeten å Sigtuna-stolan är skarfvad midt på stolan utefter hela längden. Vid denna skarv synas märken efter en ornering. Dessa märken bestå dels af fragment af guld- och silfvertrådar, dels af gula silkesstygn, hvilka regelbundet äro placerade på ömse sidor om skarfven. Stygnen hafva tydligen utgjort fastsyningen af ett nu bortslitet ornament. Äfven vid kanten finnas gula silkesstygn, hvilkas lägen visa, att också här funnits ornering af samma beskaffenhet som på midten, ehuru blott hälften så bred.

Denna stola har jämte andra kyrkliga textilföremål från Sigtuna kyrka under detta år varit inlämnad till Liciums atelier för konservering. Stolan var, då den anlände, hopvriden som en snodd, hvarför den först utspändes, för att den skulle återtaga sin ursprungliga form. Hvad konserveringen beträffar, företogs ingenting annat än fastsyning af de lösa flikar, som höllo på att falla bort. På midten af stolan fanns emellertid en tvärsöm, hvarest någon del af sammeten var invikt. Här uppsprättades några stygn af skarfven för undersökning om ej möjligen någon rest af själfva orneringen skulle kunna finnas kvar. Så var äfven förhållandet.

Det ornament, fig. 2, i original 16 mm., som här kom i dagen, utgöres af ett medelst guld- och silfvertråd sammansatt gallerverk, som vid närmare undersökning befanns vara utfördt i samma teknik, som vi från och med 1500-talet känna under namn af knyppling. Gallret är deladt i tvenne delar, som vid påsyningen förenats med smala snodder af guld- och silfvertråd. Tekniken i detta gallerverk är baserad på korsning af fyra trådar, fig. 3, ett förfaringssätt, som är den enklaste form af knyppling. Uddarna äro bildade af

fyra fina guldtrådar, som äro hårdt sammanslagna och regelbundet infätade i den rakt gående likaledes af fyra trådar bestående gröfre silfverflätningen. För att åstadkomma detta gallerverk torde man hafva behöft ett underlag att arbeta på, d. v. s. en så kallad knyppeldyna, nålar att fästa i hvarje udd och möjligen äfven i sammanfogningarna samt i öfrigt några lämpliga föremål att upprulla tråden på, motsvarande nutidens knyppelpinnar. Något utstucket mönster har man däremot icke nödvändigt behöft använda för utförande af så enkla former som ifrågavarande. Såväl guldet som silfret är spunnet öfver silke.

Ofvan skildrade fragment, som var mycket löst fästadt vid stolan, är vid konserveringen med gult kordoneradt silke starkare fastsydt och dessutom skyddadt med en påsydd klaff af mjukt tyg.

Fodret i Sigtuna-stolan har ursprungligen varit en hvit bomullsväfnad, hvars mjukhet bidragit till stolans smidighet, men hvars lösa struktur tydligen varit ohållbar. Under en senare period har fodret pietetslöst lagats med en grof och hård väfnad af oblekt linne.

På grund af de jämförelser, jag haft tillfälle att göra med andra stolaformer, har jag kommit till den uppfattning, att Sigtuna-stolan skulle tillhöra vår äldre medeltid och sålunda vara den äldsta stola vi för närvarande känna i Sverige. Hvad orneringen beträffar, torde den lika fullt kunna återfinnas i äldre som i yngre medeltid. Redan från vår järnålder äga vi liknande ornering. Björköfynden

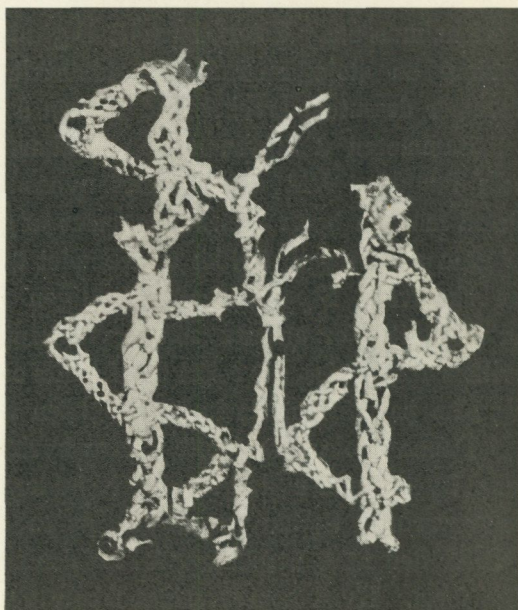

Fig. 2. Ornering å stolan från Sigtuna.

i Statens Historiska Museum innehålla nämligen en del guldlistor, som förmodligen utgjort besättning å kläder. Ehuru guldtråden i dessa listor är massiv och sålunda olik tråden i Sigtuna-arbetet, så

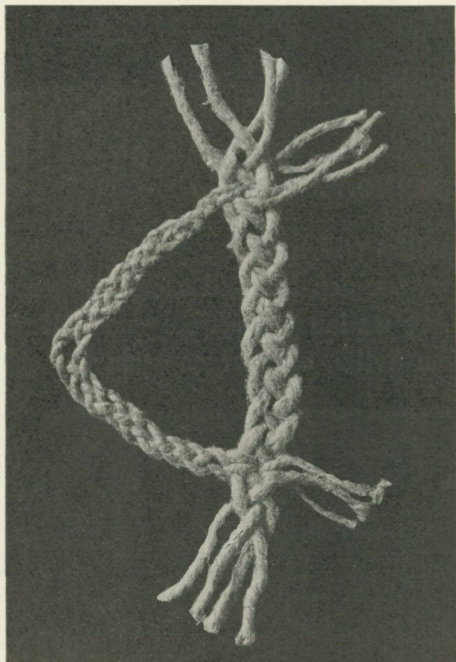

Fig. 3. Knypling. Modernt arbete.

äro dock dessa båda flätningar i öfrigt ganska besläktade med hvarandra. Guldbesättningar å dräkter finnas dessutom återgifna i många af den byzantiska konstens målningar och mosaiker, hvilket förhållande visar ett ganska allmänt bruk af dylik ornering under äldre medeltid.

Vi få hoppas, att fortsatta undersökningar skola bringa i dagen flera föremål af denna art, så att vi genom ytterligare jämförelse må vinna större klarhet i denna och andra frågor rörande kyrklig textil konst, som hittills i vårt land varit så föga beaktad.

Och att denna förhoppning verkligen skall gå i fullbordan, därför borgar det intresse, som flera domkyrkor och äfven mindre kyrkor ådagalagt för tillvaratagandet af äldre kyrkoinventarier. Det är detta intresse från vederbörandes sida, som är så oundgängligt nödvändigt, om vi i vårt vidsträckta land skola kunna hoppas på en allmän uppyckning ur det likgiltighetstillstånd, som vi tyvärr allt för länge hafva lefvat i.

Smärre meddelanden.

»Gräupacken».

Det är på 1850-talet i »hälgmille» (tiden mellan jul och nyår).¹ Mor sitter vid spiseln och vyssar den lille till sömn. Pigorna styra i köket med kvällsmaten, ty mellan jul och tjugondag Knut skall »handtajnen och spinnrucken hvila», och barnen stoja här och

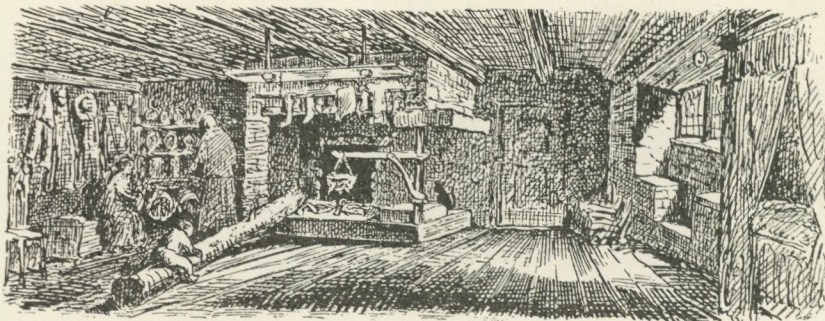

Fig. 1. »Gräupacke» i en gottländsk stuga.

Efter teckning i P. A. Säves Gottländska Samlingar. D. 4, Sägner.

där i stugan. I den öppna spiseln flammar en väldig brasa af stora »tallgrainar» och en lång stock som räcker flera alnar ut på golvet, hvilken »sårkarna» (pojkarne) tycka det är särdeles roligt att äntra på. Då och då flammar det till häftigare, och det blir bländande ljust, när det fattar eld i de nära halfalnslånga »spleitarna», grofva, torra feta grenstumpar, som höggos af endast om de voro murkna

¹ Denna uppsats är grundad på anteckningar, som förf. sommaren och hösten 1906 gjorde med understöd af Nordiska Museet, samt kompletterade med anteckningar ur Säves Gottländska Samlingar, hvilka publiceras med tillstånd af bibliotekarien vid akademiska biblioteket i Uppsala L. Bygdén.

och ihåliga, emedan de då gåfvo rök. Vid bordet i hörnet af stugan sitter far i huset och läser samt sjunger då och då en psalmvers. Hans tankar äro emellertid alltför strängt upptagna af den yttre världens besvärligheter, och han glider in i julstämningen i stugan under den allvarliga andaktsstunden, då han nynnar: »Dagen ifran uss skrejdar» — Trinke skjaut stucken fram — »Gud ske pris och hedar» — Ska ja säg ti di ännu en gang.

Det är nämligen just omkring »stucken» i spiseln, som nästan allt intresse koncentrerar sig; det är den, som under hela tiden, den »ligger inne», bildar medelpunkten i det husliga lifvet. Och de föreställningar och bruk, som knyta sig omkring densamma, äro kanske af det mest säregna och intressanta kynnet bland alla gottländska julseder.

Det vanligaste namnet, som förf. hört på denna stock, är »gräupacken» (= spispacken, gräue = spis). Men kärt barn har många namn. På södra Gottland i socknarna omkring Habblingbo kallas den »murpacken»; äfven namnen »jaulpacken», på Fårö »jaulapacken», samt »jaulstucken» förekomma; detta namn har förf. antecknat från Eskelhem och Mästerby samt efter Säve i Garda, Rute och Fårö. På det sistnämnda stället förekommer äfven namnet »grävva pällt».

På östra Gottland synes den alltid varit af fur, men åt Habblingbohället växlade det mellan fur och gran. På sydligaste delen af Gottland, där barrskog ej förekommer, utom i Vamlingbo, var »gräupacken» af björk. Här och där såsom i Rone och Hemse tog man en packe af hvad träslag som helst, oftast ett mera ohanterligt trä, som man hade svårt att få sönder.

Storleken var växlande. I Habblingbo och Hemse tog man en mindre kubbe, som bekvämt kunde få rum i spiseln, och mot hvilken de andra vedträna kunde ställas. Den vanliga längden synes eljest varit omkring 4 alnar, ty den skulle i regel räcka julen öfver; på somliga ställen endast till nyår, på andra ända till tjugondag Knut. I det senare fallet kunde det inträffa, att den redan vid trettondags-tid var förtärd, hvarför den återstående stumpen då sattes på ända i spiseln och ny packe inlades på trettondagsaftonen, som kunde räcka till tjugondag. Så var seden vid Österby i Kräklingbo.

Men packen var ej sällan större. Vid Gurpe i Kräklingbo var den aldrig under 5 alnar och vid Skoby i Gammalgarn var den så stor, att det behöfdes tre karlar om den för att få den i stugan. I Fide, där den var af den smalare björkveden, var den ända till 7 alnar lång. Så lång var äfven »gräuepacken» vid Hangre i Gothem.

I Hangrebyn hafva vi att söka en af de allra ypperligaste härdarna för gammal gutnisk *geisk* — åldriga seder och vidskepelse. Den utgöres af gårdarna Hangre, Vaters, Suders och Nors och ligger i södra delen af Gothem långt från öfriga gårdar och allmän väg, en styf halfmil från kyrkan. I dessa gamla gårdar har ända till senaste tider mycket ålderdomligt left kvar, men, egendomligt nog, olikartadt för hvarje gård. I den gamla stenbyggningen vid Hangre hade man alltid under den kalla årstiden stora »gräuepackar», men särskildt »jaulapacken» var styft tilltagen. Den var så stor och grof, man nånsin kunde få den, 7 alnar lång och ända till 20 tum i tvärsnitt i storändan. Då den skulle i stugan, förmådde man ej bära in den, utan den rullades in med tre små packar till underlag, och när den skulle makas i spiseln, måste man hjälpa under med spakar. I Roma täflade man inom bidlagen om hvem som kunde få störst »gräupacke».

Då den var lång, stöddes den längst ut på golvet af en låg pall. Sedan de gamla »liggspisarna» — spisar af två vinkelräta väggar med en spisstolpe af järn, som uppbar taket i det fjärde hörnet, samt låg härd — blifvit bortlagda, och härden höjts, har »packen» också afkortats. Nu är den aflagd, men de gamle vilja ännu gärna ha en större klump i julbrasan att »ställa veden mot».

På julaftonens eftermiddag, då man »ställt af» med alla »orkor» (arbeten) till helgen, bars »packen» in. På några ställen skedde detta redan efter middagsmålet, på andra strax före kvällsmålet, som dagen till ära afåts kl. 6. Men med införandet af »packen» hade julen inträdt, och den viktiga ceremoni, med hvilken julen fördes in i stugan, kunde naturligtvis icke försiggå utan vidare.

I Roma hjälptes alla gårdens drängar, ibland ända till 4, åt att bära in packen, och då var det kalas med öl, bullar och brännvin. En liknande sed var i bruk i Martebo prästgård på 1740-talet enligt

Vallin, som därom berättar: Julpacken var 5 eller 6 alnar lång eller ju större dess bättre och högtidligare. Den skulle ligga kvar till trettondagen eller egentligen till tjugondagen. Prästen G. Th. Smith, hans julgäster, pigor och drängar hjälpte till att få in densamma på julaftonen, hvarpå man drack och roade sig. — Den dräng, som bar in packen vid Nors i Gothem, skulle fägnas med öl och supar af alla slag samt ha en smakbit af »allt gutt, sum di hadd' bak' ti jaul». Det vanligaste synes emellertid varit, att bönderna inom »bidlaget» eller från de olika »parterna» i gården, »gassmän» hjälpte hvarandra. Det förra var brukligt i Eksta, och man tog då samtidigt så väl till bästa af ölet på de olika ställena, att sista packen blef så tung, att man knappt orkade med den. Från Etelhem, Habblingbo, Mästerby, Garda och Rute har jag anteckningar om att »gassmän» hjälptes åt. Stundom med musik i spetsen — under en marsch — tågade man med den tunga packen in i stugan samt lade den i spiseln. Så smakade man af ölet från jultunnan, som egentligen först nu skulle slås upp, och önskade därvid hvarandra en fröjdefull jul; äfven julkakan afsmakades, vederbörligen åtföljd af en sup. I Etelhem satt man därvid alltid på packen. På somliga ställen var trakteringen vidlyftigare; så t. ex. i Rone, där Säve skildrar förloppet sålunda: Astu far (far i grannstugan) kom barhufvad med pipa i mun och hjälpte bära eller köra packen in, då han fick traktering af öl (sedan brännvin), kaka, grannbröd (fint rågröd) och kytfat (salt kött upplagdt). Sedan gjorde värden samma tjänst åt grannen och fick samma välfägnad. Därefter gick hvar och en till sitt, och då var julen inne. Härefter »syslas» (fodras) kräken. Så var seden ännu 1859.

I mörkningen skulle packen tändas. I Eskelhem, där kvällsmålet afäts kl. 8, tändes packen ej förr än vid 6-tiden, då samtidigt julgröten påsattes i »en däröfver hängande gryta».

I Roma, där gårdens drängar, som nämndes, hjälptes åt att bära packen in, gingo bönderna i bidlaget, sedan julbrasorna blifvit tända, omkring och hälsade på hvarandra. Man smakade af ölet och »drack julen in» under tillönskan af »en fröjdefull jul» samt betraktade hvarandras »gräupackar», och den, som då haft den största »packen»,

talades det om under hela hälgmille som en ovanligt förnämlig man.

På julaftonskvällen sköts packen så långt in i spiseln, man kunde få den, ty på juldagen, då allt skall hvila, får ej heller »gräupacken» röras.

I senare tid fick gräupacken ofta brinna, tills den tog slut, men i äldre tid var det noggrannare. Till nyår borde den alltid räcka, ofta äfven till tjugondagen, som vi hafva sett. Vid Vaters i Gothem togs dock packen redan andra dagen ut och kastades i humlegården, för att man skulle få godt öl följande år. Vid Bjers och Leipstäde i Norrlanda släcktes packen tredjedagen och kastades i rågbåset på ladan; på andra håll kastades de sista släckta kolen dit, för att man skulle få god skörd följande året. Åter på andra ställen kastades kolen i lammhuset, för att man skulle få god lammlycka. I detta sammanhang kan äfven nämnas, att det var bruk i Roma, att den första »falke» (falaska), som föll af packen, skulle tillvaratagas och föras ut på en bestämd plats på gården, som af tradition inom huset bevarades i minnet.

Vid Nors i Gothem skulle den sista stumpen af »gräupacken» förvaras och läggas i »farstuskrubben», och då den gamla manbyggnaden vid Nors på slutet af 1880-talet refs, förvarades där icke mindre än omkring 100 sådana gamla gräupackändar.

För de gamle gällde packen sålunda som en lyckobringare åt huset på olika sätt, och den fick ingalunda helt brännas upp, ty då flög en fågel ur den. Denna fågel kunde man få höra ropa, när man ibland satt ensam på packen. Det var nämligen brukligt, att man under kvällarna i hälgmille — som var full hvilotid, då man endast åt eller var på julkalas om dagarna samt »rainsivde» (sof rent) från årets arbete om nätterna — att man då, när man var hemma, tillbragte kvällen med att sitta och tala om sagor och sägner och då ofta satt just på packen i en lång rad. Äfven då packen brändes hårdt, så att det endast blef en mycket liten bit kvar af den, kunde man, strax innan den var slut, få höra fågeln ropa, och då var det en gök. Någon gång kunde man äfven under julnatten, om man låg vaken, få höra göken ropa inne i packen.

Numera lefva dessa föreställningar endast som sägner, hvilka få af de unga lägga på minnet, och åt hvilka de gamle le. Gräupacken är endast ett mycket stort vedträ i spiseln, som någon gammal farmor eller mormor i huset ännu »gärna vill ha där». Men på folkets läppar lefver ett ordsätt: »Göken satt på gräupacken u ropte».

Nils Lithberg.

Från ett julgille i början af 1500-talet.

Följande bref från sysslomannen i Jämtland Jon Heydinson till kung Kristiern II, dateradt ²⁷/₂ 1520, gifver en rätt intressant tidsinteriör. Originallet, på pergament med bortfallet sigill, förvaras i Riksarkivet.

»Idher min nadughe herre ok högborne förste Her Cristiern mz gudz nadhe Norges Danmarks Vendes ok Gothes konungh wtwald konungh thil Swerike Härtugh i Sledzvik Holsten Stormarn oc Ditmersken greffwe i Oldenborgh ok Delmenhorst helser iak Jon Heydinson sysloman i Jempheland pa minss Heres vegna Her Olaff Galle Ridder ok höffwismand offwer Jemptelandh kerlika mz gud ok sete Olaff konung. Verdes edher nad vele vitha ath manedagen nesth effther sancti Matthias dag apostol arum effther gudz byrd MDXX tok iak proff¹ effther afftak² Olaff Nielsson som Jon Persson warth ath skadhe oforsynis, arffvingar hins dödhe nervarandes ok lagliga forestemfde. Swa var thera förste uphaff³ wm Scte Katerine dagh före jwl saathe the fornemffde Jon Persson ock Olaff Nielsson ok drukko ner presten i Hamardal, presten ok the drukko allis there veners skal i Jempteland. Vm sider drukko the Anders skal i Mathened. Gik swa Jon Persson vth ok lagde sik thil ath soffwa. Som han haffde soffwit en stund kom han i gen ok stod en then sama skal fore vpnenffde Olaff Nielsson. Saa bad Jon ath han skulle göre then skal reth swa wæl som the andre. Swarade fornemffd

¹ Taka proff, upptaga vittnesbörd.

² Afftak, dråp, dräpt.

³ Uphaff, begynnelse.

Olaff Nielsson ok tok thil sin kniff: ekki skal thu trughe mik thil ath drikka mera en iak wil, eller troor tw iak haffwer ekki seeth en slikan kompan som tu esth. Svarade fornennfde Jon Persson: Kära Olaff Nielsson iak sagde thz for inghe ondhe. Kom swa prestens radz kono¹ ok badh swa fornennf. Jon Persson gaa sin wægh, hulkit han ok swa göre wille, stodh swa vpp ok ville gaa sin wægh. Swa fik fornennf. Olaff thil sin kniff ok sætthe sin footh pa thz andre forsæte ther Jon Persson skulle gaa fram. Ok sagde fornennf Jon Persson: iak haffwer inthe vtheastandandes mz tik, ok ville swa stighith offwer högha bordhit. Varth swa siendes bak högsætis staffwen ok stodh ther en kardere ok tok strax then same ok hugh fornennfde Olaff Nielsson i hoffwdith ther aff doo han. Star thz thil gudh ok ider nad vm han proffvas bothamader² warda. War thz:ne vigh wunit³ Sete Katerine dagh vm afftonen, lysthe han ok wigh samstunde. Nar gerningen var giord war thzn proff sworith, som forskriffwat staar, sætte han ok wisso for tegn ok fridköp ok erffwinghar hins dödha for böther. Thil ythermer visso her vm hengher iak mith insigle for thzn breff som giort er som forskreffuit star.»

Som intressant vill jag särskildt påpeka uppgiften om skåldrickningen. En skål dracks så, att dryckeskärlet gick från den ene till den andre vid långbordet, och hvar och en tog sin rundliga tid, ty då Jon Persson kom tillbaka, efter sedan han varit ute och sofvit en stund, pågick ännu samma skål, som då han gick ut. Den hade likväl råkat i stockning och stannat framför Olof Nilsson, som, antingen därför att han var ovän med skålens föremål, eller därför att han verkligen ej orkade, vägrade dricka mer. Härom uppstod nu grälet, som breffskrifvaren tydligen försöker framställa i så förmanlig dager för dråparen som möjligt.

Högst märkvärdig är uppgiften om, att i Hammerdals prästgård ännu så sent som 1520 fanns kvar hela den fornnordiska rumsinredningen med två högsäten och högsätospelare.

¹ Radz kono, skaffarehustru.

² Bothamader, den som erlagt eller var i stånd att erlægga böter för en missgärning.

³ Vinna vig, begå dråp; lysa vig, kungöra dråp.

Linnedamast i Nordiska Museet.

Hvilken framstående plats inom vår svenska hemslöjd textilarbetena intagit under förflutna tider, det framgår tydligt af Nordiska Museets storartade samlingar af vackra, färgrika, ofta med konstnärlig fulländning utförda väfnader. Bland textilierna finnes dock en grupp, som endast är obetydligt företrädd i museet, nämligen linnedamast- och drällväfnaderna. En brist så mycket mer kännbar som denna art af textilkonst i vårt land otvifvelaktigt ägt en hög utveckling. För hvarje vän af textilindustriens historia och forskningen inom detta område står det därför såsom ett önskemål att utfylla denna brist. Skola vi lyckas häri, måste vi direkt vända oss till vårt lands kvinnor, ty liksom hedern att textilindustrien såsom hemslöjd nått en sådan höjd i vårt land varit deras, så är det äfven nu på dem det beror, huruvida denna art af hemslöjd skall bevaras åt eftervärlden och erhålla sin rätta uppskattning.

Konsten att väfva damast torde tidigast varit känd i Kina, men kom till Europa från Orienten, där denna väfnadsart med staden Damaskus såsom medelpunkt nått en hög fulländning. Det är äfven från denna stad som namnet damask eller damast härleder sig. Under hela medeltiden var silkesdamast inväfd med guld en i Europa högt skattad väfnad, förbehållen furstar och regenter, hvilka använde dräkter sömmade af detta dyrbara material. Praktfulla prof på sydeuropeisk tillverkning af silkesdamast från 1300- och 1400-talen återfinnas i våra förnämligare europeiska museer. Italien och Sicilien synas vid utöfvandet af denna textilkonst ha gått i spetsen.

Historien berättar, huru kung Roger af Sicilien i det tolfte århundradet eröfrade Corinth, Thebe och Athen samt från dessa städer såsom fångar till Palermo öfverförde alla män och kvinnor han fann, som kunde väfva silke.

I Frankrike var det först vid 1400-talets slut, som tillverkningen af sidendamast blef bofast, därigenom att Ludvig XI genom utlofvandet af rika belöningar lyckades förmå skickliga damast-

väfvare från Orienten att öfverflytta till städerna Lyon och Tours.

Svårt är att säga, när duktyg af linnedamast blef allmänt i bruk i Europa, men högst antagligt är, att med 1400- och 1500-talens smak för bordets utsmyckande denna tilltalande väfart snart skulle komma till användning vid förfärdigandet af borddukarna. Bordet stod vid denna tid längs rummets vägg, å två eller tre sidor omslutet af de väggfasta bänkarna. Inåt rummet var det ännu under 1500-talet i regel fritt synligt, men omringades så småningom af de på 1600-talet alltmer vanliga stolarna. Så länge bordets ena långsida var fritt synlig inåt rummet, kunde bordsbetäckningen göra sig väl gällande.

Bordets njutningar skattades högt af den tidens människor, och helt naturligt sökte man därför åstadkomma den största möjliga prakt vid anordnandet af måltiden. Man använde flera lager dukar, tapeter eller »täpeter» såsom de vid denna tid kallades. Två underdukar af en- eller flerfärgadt dyrbart tyg, den understa räckande ned till golvet, den däröfver, hvilken var den praktfullaste, något kortare samt öfverst den hvita ännu mindre duken. De båda öfre dukarna kunde äfven vara hvita, och vid tiden inemot 1600-talet var detta i allmänhet fallet. Den undre af dessa broderades då ofta med silke i färger.

Hvad beträffar bordstapeterna eller borddukarna i öfrigt, kunde de naturligtvis vara af högst växlande material; så förekommo på 1500-talet sammet, gyllenduk (åtta bordstapeter af detta material funnos å Stockholms slott år 1584), flamsk, damast, dräll och holländskt lärft. Med ett dylikt duktyg kunde det till gästabud ordnade bordet med sina bordskärl af silfver, koppar, tenn, stengods och svarfvadt rödmåladt trä eller det mera sällsynta glaslet åstadkomma en storartad dekorativ verkan, gifva ett samlat intryck af tyngd, färg och kraft, väl öfverensstämmande såväl med de omgifvande tapetbehängda bänkarna och väggarna som med hela tidsandan. Damastduken fig. 1 (N. M. 110,652) har antagligen användts i en dylik omgifning. Bildframställningen är 1500-talets, hvilket dock ej utesluter den möjligheten, att den är tillverkad under det följande århundradet,

hvarvid man användt ett äldre mönster. I sitt nuvarande skick är den stympad. En senare tid har ej haft bruk för de under 1500-talet stundom förekommande 30—40 alnar långa dukarna. Genom de väggfasta bänkarnas ersättande af stolar, behöfde bordet ej längre stå längs väggen utan kunde flyttas in i rummet. Efter denna om-

Fig. 1. Duk af hvit linnedamast. L. ofullständig, br. 2,08 m. Nordiska Museet. Gåfva af fru Anna Hierta-Retzius, Stockholm.

ändring aftog bordets längd på samma gång som dess bredd ökades, en ur praktisk och estetisk synpunkt nödig förändring. Stolarnas uppträdande hade äfven till följd, att de dyrbara underdukarna så småningom kommo ur bruk. Då bordets alla sidor omringades af stolar, förlorade underdukarna sin dekorativa verkan. Det gamla bruket kvarlefvér dock ännu i många af våra kyrkor, där altarbordet

är helt täckt af sammet eller siden, samt däröfver är bredt tvenne smärre dukar.

Fig. 2 framställer en damastduk antagligen från 1600-talets slut eller 1700-talets början. Bildframställningen talar för denna tids-

Fig. 2. Duk af hvit linnedamast. L. 3,70 m., br. 2,18 m.
Tillhör fru Anna Hierta-Retzius.

bestämning, och proportionerna göra troligt, att den användts å ett fritt stående bord.

Fig. 3 återger en damastduk (N. M. 31,405) från Skåne, möjligen tillverkad inom provinsen. Behandlingen af de rika och ålderdomliga motiven äger rätt mycken motsvarighet bland de sydsvenska allmogeväfnaderna. Det synes vara berättelsen om Judith och

Fig. 3. Duk af hvit linnedamast. L. 1,34 m., br. 1,34 m. (två våder).
Nordiska Museet.

Fig. 4. Duk af hvit linnedamast. L. ofullständig, br. 1,82 m. Nordiska Museet.
Gåfva af fru Christine Clementine af Huss, Kramfors.

Holofernes, som här illustreras. Ehuru dräkterna och mönstret i sin helhet tillhöra 1500-talet, torde duken dock vara tillverkad i en långt senare tid.

Fig. 4 framställer en bordduk (N. M. 47,584) från Gudmundrå socken i Ångermanland. Den har kommit i museets ägo år 1886 genom testamentariskt förordnande af fru Christine Clementine af Huss. Vid bouppteckning år 1794 efter dennas farfar majoren vid Österbottens regemente Clemens af Huss omnämnes duken och betecknas då såsom sliten. Enligt släkttraditionen utgjorde den ett af de första profven på »konstväfning» inom Ångermanland. Den är af ett utomordentligt fint linne och framställer, som synes, de fyra elementen.

Duken i och för sig var känd långt bort i medeltiden. Detta var dock ej fallet med servetten, hvilken först blef allmän i Norden under 1500-talet och då under namnet »billiggare» eller »biläggare», hvilken benämning dock snart fick vika för den nu rådande.

Fig. 5 återger en servett (N. M. 93,140 a) med inväfdt märke EDB ANNO 1685. Enligt uppgift väfd för familjen Boëthius.

Fig. 6 framställer en servett (N. M. 38,930) märkt i blått A o 1745 IGS (Johan Gabriel Sack). Mönstergifningen torde dock vara betydligt äldre än märkningen och härleder sig antagligen från 1600-talets senare hälft.

Fig. 7 återger en servett (N. M. 42,903) med initialerna C: G: L: H och I: G: D: B samt årtalet 1783 inväfdt. Denna är af gröfre linne än de föregående men äger dock genom dateringen sitt intresse.

Fig. 8 framställer en servett (N. M. 32,110 b) med hertig Karls af Södermanland (Karl XIII) namnchiffer.

Hvar dessa ädla gamla duktyger äro tillverkade är i närvarande stund svårt att med säkerhet afgöra, men en del af dem synes dock vara af inhemsk tillverkning.

Nordiska Museet är i saknad af tillräckligt studiematerial. Litteraturen i ämnet, såväl den utländska som den svenska, är ytterst knapphändig. Dock veta vi, att det flandriska duktyget utmärkt sig för en utomordentlig finhet och under 1500-talet stod i högt anseende, likaså det franska. I Sachsen, Österrike och Preussen funnos under 1600- och 1700-talen åtskilliga tillverkningsorter för finare

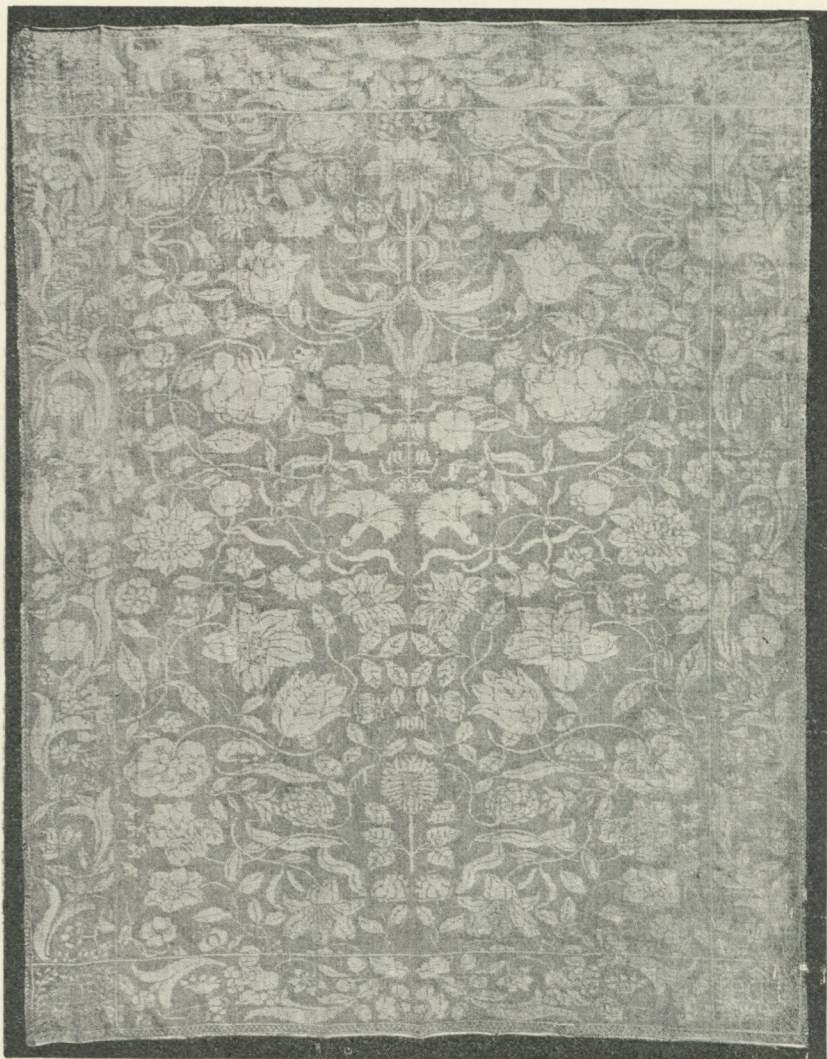

Fig. 5. Servett af hvit linnedamast. Bär årtalet 1685. L. 1 m., br. 0,78 m.
Nordiska Museet. Gåfva af fru Charlotte Silfversvärd, Stockholm.

linnedamast. E. Kumsch har i sitt arbete Leinen-Damastmuster des XVII und XVIII Jahrhunderts, Dresden 1891, speciellt behandlat de sachsiska duktygerna. Det engelska linnevärfveriet har äfvenledes

Fig. 6. Servett af hvit linnedamast. L. 0,96 m., br. 0,71 m. Nordiska Museet.

stätt i högt anseende, särskildt Lincolnshire-duktyg äger höga anor.

Vår inhemska litteratur i ämnet inskränker sig till några smärre läroböcker, af hvilka den förtjänstfullaste torde vara Lärobok i Väfnads- och Linspinningskonsten, utarbetad af Gustaf Ekenmark med Hustru, Stockholm 1847. Huru förtjänstfullt ofvannämnda ar-

Fig. 7. Servett af hvit linnedamast. Bär årtalet 1783. L. 0,82 m., br. 0,82 m. Nordiska Museet. Gåfva af ingenjör C. A. Lindvall, Stockholm.

bete än är (ett mindre planschverk medföljer), så är det dock afsedt till lärobok, hvarigenom dess begränsning är gifven. Genom sina afbildningar och mönsterbenämningar är det dock till gagn vid studiet af 1800-talets duktyg.

Så vidt jag kunnat finna, äga vi ej några direkta uppgifter om damast- och drällväfnadens utveckling inom Sverige, men kunna

dock af de källor, vi äga, med ganska stor säkerhet draga den slutsatsen, att vårt lands kvinnor inom dessa väfnadsarter ägt god färdighet. Att textilkonsten redan under medeltiden stod högt, veta

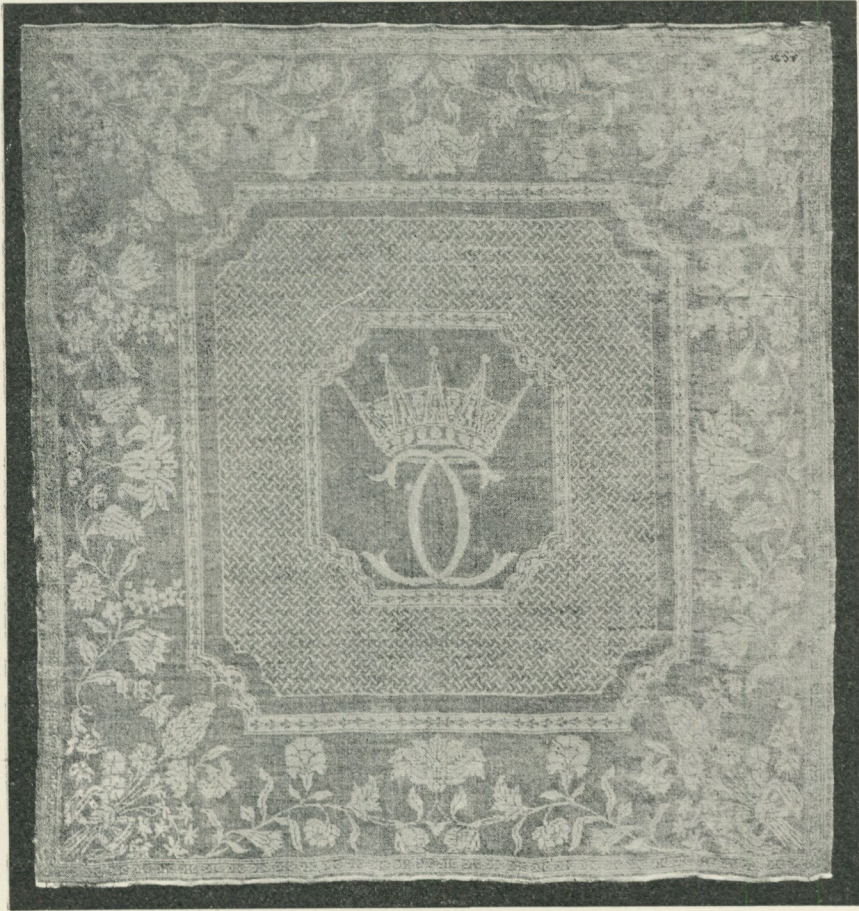

Fig. 8. Servett af hvit linnedamast. L. 0,94 m., br. 0,86 m. Nordiska Museet. Gåfva af fru Fredrika Dillberg, Halmstad.

vi af bevarade väfnader. Olaus Magnus påstår äfven bestämdt, att de svenska kvinnornas arbeten öfverträffat Italiens den tiden berömda fabrikater. Om äfven Olaus Magnus i detta sitt uttalande varit något partisk, äger hans ord dock sitt värde. Att under 1500- och

1600-talen damasttekniken såväl vunnit insteg i vårt land som ernått en viss utveckling, är högst sannolikt. Textilintresset var på denna tid synnerligen starkt utveckladt och — såsom förut anförts — vid bordets prydande lades största vikt. Nordiska Museet äger dessutom en del linnedamast från 1600-talet, hvilket torde vara tillverkad i inom landet.

Under 1700-talet hade väfvandet såsom hemslöjd åtskilliga svårigheter att bekämpa. Frihetstidens styresmän gynnade utslutande fabriker, hvilka på allt sätt understöddes och med stor lätthet erhöilo räntefria lån. Likaså arbetade Jonas Alströmer hufvudsakligen för fabriksanläggningar. Uti en kungörelse af Commerce-Collegium den 17 december 1744 förklarades till och med allmogens spånad och väfnad för ett »kladdande som strider emot all god ordning». Väfveriet såsom hemslöjd lefver dock kvar och tar ny fart, då vid 1800-talets början den s. k. Jacquard-väfstolen kom i bruk. Denna väfstol, uppkallad efter dess uppfinnare fransmannen Jacquard, åstadkom inom den ädlare väfnadskonsten en storartad omhvälfning. Damastväfning, hvilken hitintills hade varit svår och tidsödande, blef äfvenledes genom denna nya uppfinning betydligt underlättad och vann därigenom i utbredning. För att i någon mån påvisa, i hvilken utsträckning väfning såsom hemslöjd å vissa trakter bedrifvits under 1800-talet, vill jag anföra några fakta och citat ur ett sedermera tryckt föredrag hållet af biskop C. A. Agardh i Karlstad år 1853.

I Älfsborgs läns sju gårdfarihärad afstämplades och tullförpassades åt allmogen år 1850 icke mindre än 10 millioner alnar väfnader, samt dessutom 1,393,000 dukar. Därtill kommer ytterligare hvad som dels åtgick för husets behof, dels försålde utan afstämpling. Dessa häradar beboddes då af omkring 100,000 innevånare. Då man måste antaga, att denna tillverkning hufvudsakligen bedrefs af kvinnor, och att dessa utgjorde ett antal af 30,000, så tillverkade således hvarje kvinna i dessa häradar i medeltal till försändning utom provinsen icke mindre än 330 alnar väf och 40 st. dukar och skötte dessutom sitt hus, sädesbärgningen och boskapskötseln. Utom dessa väfnader tillverkades äfven band, täcken och strumpor,

hvaraf beloppet icke är bekant, men som ökar utomordentligheten af denna företeelse.

Från Hallands län afyttrades under år 1850 247,000 alnar linneväf, från Gäfleborgs län 2,165,000 alnar linneväf samt från Väster-norrlands län 357,000 alnar af samma slags väfnad.

»Men», säger Agardh vidare, »låtom oss icke förbigå, hvilka vi hafva att tacka för denna företeelse. Det var Ångermanlands och Vester-Norrlands kvinnor, som slöto sig tillsammans för att gifva upphof och utbredning åt denna hemslöjd. Och då vi med prunkande ord nämna Alströmer såsom svenska fabrikationens fader, må vi äfven icke förgäta de blygsamma och fördolda namnen af Sigrid Olsdotter i Wik, Märta Olsdotter, hustru Bröms i Bjästad samt Prostinnan Norberg i Nätra, stamsätet för den fina linneväfnaden; de öfriga prestfruarna icke att förgäta, hvilka, under det att deras män predikade sedlighet och gudsfruktan, själfva skapade dessa och gjorde dem lefvande i hyddorna.»

Såsom en vacker kvarleva från äldre tid torde kunna anses husmoderns speciella omvårdnad om linneskåpet. Vackra, gedigna duktyger utgjorde fordomdags husmoderns stolthet, själf försökte hon föröka dem efter bästa förmåga, men en stor del af hvad hon ägde var i regel arfvegods, ty i motsats mot nu, då en linneutstyrsel af maskinspunnet garn varar föga mer än 10 år, gick det af handspunnet i arf från släkte till släkte. Man förstår då lätt den glädje det var att sitta i väfstolen och mana fram de vackra mönstren, det var ej ett arbete för stunden, det skulle långt in i framtiden minna om husmoderlig flit och omtanke. Då man handterar någon af dessa härliga, silkeslena och fylliga gamla damastväfnader och jämför dem med vår egen tids finaste duktyg, har man svårt fatta, att de äro af samma material, så betydligt öfverlägsna äro de äldre.

En obotlig skada skulle det vara, om alla de präkiga duktyger, som otvifvelaktigt ännu finnas ute i de svenska bygderna, obeaktade skulle gå sin förintelse till mötes. Att Nordiska Museet skulle lyckas förvärfva mer än möjligen ett fåtal af dem är otänkbart, men tack vare den fulländning fotografi- och reproduceringskonsten uppnått,

skulle ett afsevärdt godt resultat kunna ernås, om museet fick på fotografisk väg afbildade dem.

Kunde på så sätt ett tillräckligt rikt studiematerial åstadkommas, skulle detta i hög grad underlätta skrifvandet af den svenska textilkonstens historia, och Nordiska Museet skulle stå i tacksamhetsskuld till hvar och en, som ville bidraga till detta måls förverkligande.

Gerda Cederblom.

Frågor.

Från Högsätters socken, Dalsland, har Nordiska Museet erhållit ett figurbröd, kalladt »skårgyll». Enligt medföljande uppgift bakades ett dylikt bröd till skördekalaset, »löktölet», och utdelades då bitvis. Äro särskildt beredda *skördekakor* kända äfven från andra orter? Huru se de i så fall ut, och hvaraf tillredas de? Huru benämnas de? Äro några särskilda plägseder med dem förbundna?

Är någon i tillfälle att meddela upplysningar om ett vid graföl (?) eller vid jul (?) användt bröd kalladt *tolfhåla-kringla* (möjligen äfven *apostla-kaka*)? Brödet i fråga torde särskildt hafva förekommit i södra Sverige (Skåne, Småland, Bleking). Upplysningar och om möjligt teckningar eller allra helst brödet i original mottagas med tacksamhet af

Nordiska Museet.

Rättelse.

Sid. 184, rad 4 nedifrån står å två ställen †, läs ‡.

REDOGÖRELSE

FÖR

NORDISKA MUSEETS UTVECKLING OCH FÖRVALTNING

ÅR 1906

STOCKHOLM

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

1907

Styrelse. Vid sammanträde den 27 dec. 1906 utsåg nämnden till sin ordförande i stället för professor CARL CURMAN, som redan föregående år afsagt sig ordförandeskapet, andre ordföranden förste intendenten professor IS. GUST. CLASON. Till andre ordförande valdes rektorn fil. doktor OLOF ÖRTENBLAD.

Nämnden utgjordes den 31 december 1906 af följande personer:

<i>Ordförande</i>	förste intendenten professor IS. GUST. CLASON, 1899.
<i>Andre ordförande</i>	rektor fil. dr OLOF ÖRTENBLAD, 1905.
<i>Skattmästare</i>	byråchefen VIKTOR ALMQUIST, 1897.
<i>Styresman</i>	fil. doktor BERNHARD SALIN, 1905.
<i>Öfriga ledamöter</i>	civilingeniör CLAES G. NORSTRÖM, 1900. överintendenten fil. dr JOHN BÖTTIGER, 1901. riksantikvariern fil. dr HANS HILDEBRAND, 1902.

Tjänstemän. Ledamoten af Nordiska Museets nämnd överintendenten dr J. BÖTTIGER anhöll om entledigande från sin amanuensbefattning vid museet, och beviljade nämnden denna anhållan vid sammanträde den 28 febr.

Den 10 april beviljades afsked åt amanuensen dr AXEL ROMDAHL, som erhållit anställning såsom intendent vid Göteborgs Museum. E. o. amanuenserna magister A. FABRITIUS och fröken GUDRUN BILLER lämnade, den förre i januari och den senare i oktober månad 1906 sina befattningar.

Då styresmannen ansåg, att hans krafter ej skulle räcka till att på en gång leda museet, den synnerligen kräfvande installationen och Skansen, utan att arbetet inom något af dessa i och för sig olika arbetsfält blefve lidande därpå, anhöll han hos nämnden att under installationstiden blifva befriad från ledningen af Skansen och föreslog, att amanuensen A. BEHM i egenskap af tillförordnad föreståndare skulle utöfva ledningen af Skansen, intill dess museet blifvit för allmänheten öppnadt, hvilket förslag af nämnden godkändes den 5 mars 1906.

Som fotograf vid museet anställdes den 10 april 1906 herr AUGUST HULTGREN.

Till amanuens vid Nordiska Museet antogs den 2 juli Lifrustkammarens föreståndare friherre RUDOLF CEDERSTRÖM.

Den 27 dec. utsågos till intendentur vid Nordiska Museet amanuenserna P. G. WISTRAND, N. E. HAMMARSTEDT, A. BEHM, G. H. F. UPMARK och A. NILSSON.

Tjänstgörande den 31 dec. 1906 voro:

Styresman

SALIN, BERNHARD, fil. dr, 1905.

Intendenter

WISTRAND, PER GUSTAF, 1875. UPMARK, GUSTAF, fil. lic., 1902.
HAMMARSTEDT, EDVARD, fil. dr, 1890. NILSSON, AXEL, fil. kand., 1902.
BEHM, ALARIK, 1897.

Amanuenser

LJUNGBERG, AGNES, 1880. PLANTHABER, ELLEN, 1893.
LEWIN, VISEN, 1885. MÖLLER, IDA, 1898.
LEWIN, ANNA, 1886. BOIVIE, HEDVIG, 1898.
STRÖM, SELMA, 1886. BRATT, HEDVIG, 1899.
HAGBERG, LOUISE, 1891. CEDERBLOM, GERDA, 1901.
HAGBERG, LOTTEN, 1891. CEDERSTRÖM, RUDOLF, 1906.

E. o. amanuenser

WALLIN, HILDA, 1885. QUENNERSTEDT, ELSA, 1902.
BÄCKSTRÖM, MARIANNE, 1892. AMBROSIANI, SUNE, fil. lic., 1903.
VON SCHWERIN, ELSA, 1898. STRIDSBERG, LAURA, 1904.
BROMAN, ELSA, 1900. KEYLAND, NILS, fil. kand., 1906.

Tecknare

EMELIE VON WALTERSTORFF, 1903.

Fotograf

AUGUST HULTGREN, 1906.

Föreståndarinna för serveringarna

CLEMENCE BAYOUD, 1905.

Undersöknings- och studieresor. Intendenten N. E. Hammarstedt företog såsom förberedelse för uppställandet af den norska allmogefdelningen inom museet i slutet af juli en resa till Kristiania och Lillehammer för att studera norska kulturhistoriska museer, speciellt de i nämnda städer belägna »folke-museerna», samt i september en färd till Sparrsätra socken i Uppland för att iakttaga byggnadssättet i denna trakt, särskildt en vid Nyby under rifning varande kringbyggd bondgård.

Intendenten G. Upmark har företagit åtskilliga kortare resor i Stockholms-trakten, de flesta för studier i och för installationen af högre ståndsfdelningen,

så t. ex. till Väsby i Hammarby socken, Uppland, Ulfsunda slott invid Stockholm, Krusenbergs i Alsike socken, Uppland, Gripsholms slott, Rungarn i Bladåkers socken, Uppland, Öråker i Stockholms-Näs socken, Uppland. Ett par andra smärre resor hafva skett för att närvara vid auktioner, där inköp kunnat göras för museets räkning, så t. ex. i Strängnäs, där den märkliga pendylen af brons och Ulfsundafajans, se sid. 19, förvärfvades.

I samband med installationen af högre ständs-afdelningen stodo äfven de resor, som företogs af amanuensen A. Romdahl till Vadstena och Väsby i Uppland samt af arkitekten Ch. Lindholm till Vadstena, Gripsholm, Krusenbergs i Uppland m. m.

Intendenten A. Nilsson studerade företrädesvis allmogebyggnader under en några dagars forskningsfärd i Sorunda socken, Södermanland; för samma ändamål reste han 17—25 augusti i Mora och Leksands socknar, Dalarna; tvänne resor till Malmö afsågo besiktning af leveranser till installationen m. m.; vidare företog han några kortare resor till Uppsala, Falköping m. fl. ställen.

Intendenten Rudolf Cederström reste i oktober månad på Öland i socknarna Glömminge, Runsten, Långlöt, Gärdslösa, Bredsättra, Räpplinge, Köpings och Böda, hufvudsakligast för inköp till museets öländska samlingar.

Amanuenserna Hedvig Boivie och Anna Lewin reste under april och maj månader för studieändamål till Tyskland och Belgien, hvarunder besöktes städerna Flensburg, Hamburg, Brüssel, Frankfurt am Main, Nürnberg, Dresden och Berlin m. fl., i hvilka städer företrädesvis de kulturhistoriska samlingarna studerades.

Amanuensen S. Ambrosiani deltog i de af Svenska Fornminnesföreningen i samband med dess årsmöte i Jönköping den 11—13 juni anordnade exkursionerna rundt Vättern; företog vidare under sommaren en resa till Lund, Köpenhamn, Stralsund, Rostock och Lübeck i syfte att studera ugnens utvecklingshistoria samt reste den 9—14 aug. på Gottland.

Amanuensen N. Keyland reste 1 sept.—1 okt. i västra Värmland, hvarunder gjordes dels specialforskningar rörande kolning och skördeförhållanden m. m., dels folkloristiska anteckningar af varierande innehåll, hufvudsakligen dock fornsägnor och forntro rörande jul- och högtidsfirandet. Några äldre typer af julbröd, halmkronor, flätade julkärfvar med flera forntroföremål förvärfvades, förutom en samling allmogeleksaker och diverse andra föremål. Under resan fotograferades utom byggnader och byggnadsdelar äfven sysselsättningar och utelif m. m., hvilka bilder kompletterats med nödiga anteckningar.

Konstnären D. Ljungdahl utförde fotografering och uppmätning af äldre byggnader och eldstäder i Floda, Malma, Mellösa och Sköldinge socknar i Södermanland; kandidat Nils Lithberg gjorde under sommaren kulturhistoriska och folkloristiska undersökningar på Gottland; amanuensen G. Hallström besökte Vätle härad i Bohuslän.

Förmanen Tors Erik Erickson reste under senare hälften af oktober månad i Rättviks, Lima och Boda socknar i Dalarna, särskildt för komplettering af Dalainteriorerna i museet, och spelmannen G. Ekström i Dalby och Västeråkers socknar i Uppland. Herr Olle Sjöström företog inköpsresor i Linsells och Svegs socknar i Härjedalen och herr P. L. Reimer likaså i Torna, Färs och Albo härad i Skåne.

I samband med ofvan upptagna resor må äfven nämnas, att bonden Johan Svensson från Baggetorp i Västergötland under våren 1906 på museets bekostnad reste upp till Stockholm och under någon tid vistades på Skansen för att möjliggöra upptecknande af hvad han ännu hade i minnet bevaradt af äldre sedvänjor m. m. från sin hembygd. De af amanuensen Keyland efter Svenssons meddelanden gjorda uppteckningarna afhandla bland annat s. k. backagång (grannastämmor och bystämmor), firande af högtider, gnidelds användande vid kreaturens insläppande på betesmark, sagor, sägner, ringlekar och melodier m. m.

Publikationer. Museets årsskrift »Meddelanden från Nordiska Museet» omlades år 1906 till en kvartalsskrift, som erhöll namnet *Fataburen* och som skulle omfatta 16 tryckark samt såsom bilaga åtföljas af en redogörelse för museets utveckling och förvaltning under närmast föregående år. Redaktör och utgifvare är museets styresman dr B. Salin. *Fataburens* första årgång, 1906, utkom med 4 häften innehållande strödda uppsatser och smärre meddelanden af etnografiskt och kulturhistoriskt intresse, literaturanmälningar m. m. Dess sista häfte innehöll en redogörelse för museets utveckling och förvaltning åren 1904 och 1905.

Vidare utgäfvos: The historical and ethnographical department of Skansen. A short guide for the use of visitors by Axel Nilsson. Translated from Swedish by Nils Keyland, 100 sid. 8:0; — Skansens programblad 10 juni—15 sept., 14 nr, 4:0; — Skansens vårfest 1906, 13 sid. 8:0; — Skansen vår fädernegård, af Sten Granlund, 4 sid. 8:0; — Söråkers Bladet fredag 18 Maj Anno 1840, 4 sid. 4:0.

Af arbetet Svenska folkdräkter af P. G. Wistrand utkommo häftena 1—4, se nedan.

Af tjänstemännen från trycket år 1906 utgifna arbeten.

Intendenten P. G. Wistrand. Svenska folkdräkter, kulturhistoriska studier. Detta arbete, som under år 1906 utkom med 4 häften, men senare utkommit i fullständigt skick, omfattar 10 häften med 160 trycksidor, 30 planscher i litografiskt färgtryck samt omkring 180 andra afbildningar af dräkttyper, smycken och dräktdetaljer, hufvudsakligen efter original i Nor-

diska Museet; — En småländsk svartkonstbok, i Fataburen; — Kvinnodräkt från Järna socken i Vesterdalarna, Mansdräkt från d:o, Sommardräkt från Sunnerbo härad i Småland m. fl., i Skansens veckoprogram.

Intendenten E. Hammarstedt. Artiklar i Nordisk Familjebok; — Julbröd, Tillägg till Levi Johanssons uppsats om Lucia samt Solbilder hos sibiriska folk, i Fataburen; — Anmälan af E. O. Arenander, Beskrifning af gamla ångermanländska ekonomibyggnader och jordbruksredskap (1906); H. F. Feilberg, Jul (1904); M. Höfler, Weihnachtsgebäcke (1906), samtliga i Fataburen.

Intendenten G. Upmark. Samlareifvern och det moderna konsthåndverket, i Svenska Slöjdföreningens tidskrift 1906; — Den andra Hammerauktionen hos Bukowski samt Textilanstalten Licium och dess verksamhet, båda i Sv. Slöjdfören. tidskr.; — Kalmar: några anteckningar från en sommarresa 1905, i »Arkitektur och dekorativ konst» 1906; — Redigerat och utgifvit samfundet St Eriks årsbok.

Intendenten A. Nilsson. Engelsk upplaga af Skansens kulturhistoriska vägvisare.

Intendenten A. Behm. Biologiska notiser i utländska facktidsskrifter.

Amanuensen Louise Hagberg. Påskäggen och deras hedniska ursprung, i Fataburen.

Amanuensen Hedvig Boivie. Ett musikinstrument från Dalarna, i Fataburen.

Amanuensen S. Ambrosiani. Om järnkakelugnar och järnugnar, i Fataburen; — Anmälan af den af K. Vitterhets-, Historie- och Antikvitets-Akademien utgifna kvartalsskriften Fornvännen; Jon Olafssons Oplevelser som Bösseskytte under Christian IV (Kbh 1905); S. Reinach, Répertoire de Peinture du Moyen âge (Paris 1905), alla i Fataburen; — Anmälan af Svenska porträtt, i Nordisk Tidskrift 1906; — Kyrkhultstugans eldstad; Ungmansstången från Gottland, båda i Skansens veckoprogram.

Amanuensen N. Keyland. Om den svenska allmogens jakt och En brudutstyrsel från Härjedalen, båda i Fataburen 1906; — Anmälan af Th. Schvindt, Finsk etnografisk atlas, 1, Jagt och fiske (Helsingfors 1905), i Fataburen; — Öfversättning till engelska språket af Skansens kulturhistoriska vägvisare; — Den värmländska finngården på Skansen; Kantele; »Bakmesen»; Om timmerkojor; Om kolkojor, i Skansens veckoprogram.

Nordiska Museets samlingar å Lejonslätten voro ej tillgängliga för allmänheten, men hade, i den mån sådant var möjligt, tillfälle beredts forskare och studerande att taga del af det de särskildt önskade studera. Tekniska skolans elever hade äfven under detta år gifvits tillfälle att under lärares ledning utföra studier i museets samlingar.

Museibyggnaden å Lejonslätten. Arbetet med byggnadens yttre bedrefs i den mån ritningarnas fullbordande det medgaf. Detta gällde särskildt takhufvarna å midtpartiets trapporn. För bedömande af de för dem uppgjorda olika förslagen uppsattes i början af sommaren modeller å tornen, hvarefter ritningar å det godkända förslaget utarbetades, så att i oktober betonghvalfven öfver tornen kunde slås och i november tornstommarna börja uppsättas. Koppar- och skiffertäckningen å midpartiet utfördes äfvensom de återstående murdelarna å midpartiets gafvel invid trappornen, hvilkas form varit beroende af tornhufvarnas.

Stora yttre granittrappan inlades under sommaren, och på hösten utfördes gräfnings- och sprängningsarbeten för afloppsledningar vid midpartiet och södra delen samt rörnedläggning. I slutet af året kunde man börja rifningen af de söder om museet för olika ändamål under byggnadstiden uppförda skjulen, hvarefter en del nya skjul för vagnar och andra skrymmande museiföremål i stället uppfördes mot Galérvarfsmuren väster om museet.

I det inre af byggnaden fortsattes och avslutades inläggandet af entre-solbjelklag och rabitztak samt uppsättandet af calcinitväggar i hallvåningarna och rabitzväggar i 1:a galleriet. Hvalfven öfver vestibulen och den i jordvåningen belägna hörsalen putsades. Den provisoriska tegelväggen i hallen mellan norra delen och midpartiet refs under våren, hvarefter de genom dess inmurning felande listverken m. m. i Mölnbo-sten insattes samt putsarbete utfördes. Kalkstensgolfvet i hallen, trapporna till vestibulen och till absiden samt golfven i kyrksalen, stora vestibulen, jordvåningen och norra ändan af 2:a galleriet fullbordades. Cementgolf för korkmattor inlades i hallvåningarna.

I norra delens 2:a galleri vidtogos behöfliga ändringsarbeten och inreddes med golf, väggar och tak de för interiörer bestämda rummen i den mån detaljerna för dem blifvit bestämda. Äfven inreddes fotografateljeren med mörkrum samt maskinistbostaden i kaféflygeln. Sedan nämnden beslutit, att den ursprungligen till kafélokal afsedda salen skulle användas för tillfälliga utställningar och kaféet förläggas till jordvåningen, blef våningen under nämnda utställningssal inredd dels till vaktmästarebostad, dels till kafékök. Nya dörrar med stenomfattningar och trappsteg till kaféet insattes.

I vestibulen och stora trappuppgångarna uppsattes trappräcken af Mölnbo-sten.

Af snickeriarbeten äro att nämna avslutandet af panelningen i 1:a galleriets tak, uppsättandet af fönsterpaneler i gallerierna, inredningen af biblioteksrummen samt rummen mellan 1:a galleriet och absiden, trappräcken m. m. i takryttaren, innanfönster till trappornen och vapensalen, inredning af verkstad vid pannrummet äfvensom justering af fönster och dörrar.

På grund af att öppningarna mellan gallerierna och hallen igensattes, måste värmeledningen i norra delen ändras, hvilket utfördes under sommaren.

Målningen i hallen liksom i trappuppgångar och åtskilliga andra lokaler påbörjades.

Arbetsstyrkan växlade under årets olika månader mellan 102 och 37 man och utgjorde i medeltal 66.

Professor I. G. Clasons närmaste biträde med ritningarnas utförande har äfven under 1906 varit arkitekt Ch. Lindholm. Civilingeniör C. G. Norström har fortfarande varit ledare och kontrollant och herr Håkan Larsson byggmästare.

Installationen. Under år 1905 hade arbetena i och för installationen fortskridit så långt, att redan i februari 1906 kunde nämnden göra de första beställningarna af snickeriarbeten för utställningssalarna. Sedan anbud infordrats från flera firmor, beställdes hos *Sala ångsågs- & mekaniska snickerifabriks aktiebolag* träpanelverket för utställningssalarna, hos *Nordiska möblerings aktiebolaget* de väggfasta montrerna för svenska allmoge- och högre ståndsfdelningar, hvarförutom genom samma firma levererades den enkom för museet väfda juten, med hvilken väggpanelen och en del montrar bekläddes, hos *Ekman's nya snickerifabriks aktiebolag* den fasta monterinredningen jämte dithörande glaslådor för den utländska allmogeafdelningen. I mars månad beställdes ytterligare hos sistnämnda firma den fasta monterinredningen jämte dithörande glaslådor för den svenska och utländska skråutställningen. Slutligen gjordes i augusti månad hos *Nordiska möblerings aktiebolaget* en beställning på dels de fristående montrerna i allmoge-, högre stånd- och skråafdelningarna, dels den stora textilmontern, dels montrerna i leksaksafdelningen.

I museets södra flygel pågingo under våren och försommaren uppsättningen af panel och montrar, så att den slutliga uppställningen af föremålen kunde taga sin början under juli månad. Motsvarande arbeten inom norra flygeln kunde däremot först i november månad påbörjas.

Samtidigt med dessa arbeten pågingo förberedelserna för anordnandet af rumsinteriorerna i högre ståndsfdelningen, ett arbete, som då det måste genomföras med den största noggrannhet i hvarje detalj, tagit mycken tid och omtanke i anspråk.

För Lifruskammarens installation beställdes i september månad montrerna i bågvalfsöppningarna mot stora hallen och i november månad tygklädda skärmar.

Troféerna i Riddarholmskyrkan. Sedan sakkunnige för utredning angående statens trofésamlingars bevarande m. m. under hand framställt en förfrågan,

huruvida inom Nordiska Museets byggnad plats kunde beredas för bevarandet af Riddarholmskyrkans troféer, beslöt nämnden medgifva, att entresolevåningens sydöstra galleri tillsvidare finge för detta ändamål användas. Sedan Kungl. Maj:t stadfäst detta förslag, öfverflyttades trofé-samlingen under hösten 1906 till Nordiska Museet och magasinerades i nämnda lokal.

Samlingarna hafva under år 1906 ökats med 2,170 nummer.

Af märkligare förvärf till den svenska *allmogeafdelningen* må här nämnas följande.

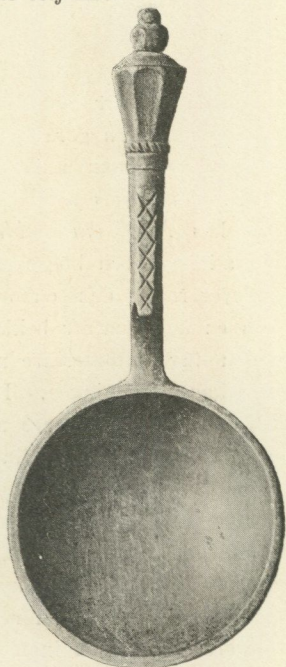

Fig. 1. Sked af trä,
från Kyrkhults sn, Listers hd,
Bleking. L. 17,2 cm.
N. M. 106,931.

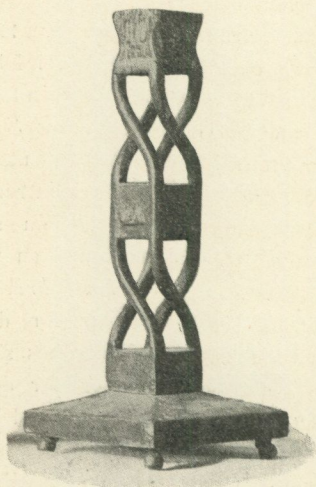

Fig. 2. Ljusstake af trä,
från Kyrkhults sn, Listers hd,
Bleking. L. 23 cm.
N. M. 106,935.

Från Skåne: närmare ett tjugotal konstväfda *täcken*, *hyenden*, *bänka-pjös* och *åkdynor*, utförda i de för den skånska hemslöjden så karaktäristiska väfnadsarterna snår, dukagång, opphemta eller »pinnaväfnad», rödlakan och flamsk samt insamlade inom Torna och Färs härad. Från samma landsdelar har museet vidare fått en hel del dräktplagg af gammal snitt och gammalt material, så exempelvis en *bröllops-* och *altarsrock* från 1815; *hjätröja*, *bruggemansskjorta* och strumpor m. m. tillhörande Torna härads gamla mans-

dräkt samt *bruasärk* och *bruahosor*, *spedetröja*, *bårdatröja*, halskläden o. s. v. för den kvinnliga utstyrseln i Torna och Färs härad.

Från Bleking: för bygden karaktäristiska trebensstolar med genombrutet ryggstöd och kretsrund sits; vackra träskedstyper, fig. 1; en genombruten träljusstake, fig. 2; sötgrötsformar af en typ, som synes vara lokaliserad till gränstrakterna mellan Bleking och den gamla Värebygderna i Småland, samt klädplagg, hörande till den forna kvinnodräkten i Listers härad.

Från Småland: en samling bohag, hufvudsakligen bordkärl af trä, såsom fiskfat med en svarfvad kopp i midten; grötbytta, laggad och prydd med inbränd ornering; s. k. *svarfstop* af masur samt ljusstakar, däribland en i form af ett sittande fyrfotadt djur, som håller ljuspipan emellan framtassarna. Från Rumskulla socken i Sevede härad har museet som gåfva erhållit tre bistöckar, kallade *skämningar* eller *skämningar* (omtalade i Fataburen 1907, sid. 25) af en synnerligen ursprunglig beskaffenhet. Anmärkningsvärdt är äfven förvärfvet af ett s. k. *selknä* af älghorn — motsvarande dragringen i en modernare sele — emedan dylika äro kända i endast ett fåtal exemplar från denna landsdel.

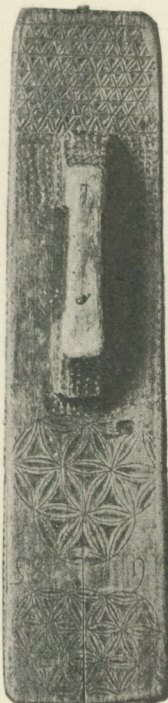

Fig. 3. Mangelbräde från Sanda sn, Gottland. L. 61 cm. N. M. 106,233.

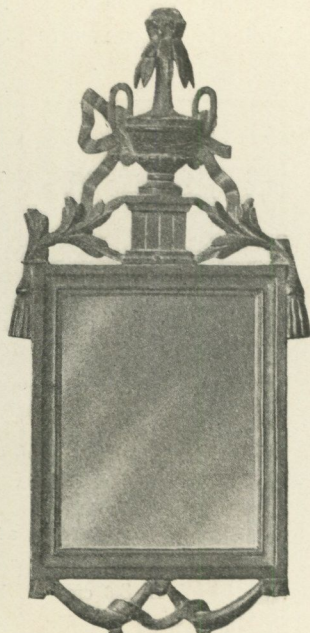

Fig. 4. Väggspegel från Sanda sn, Gottland. H. 67,5 cm. N. M. 106,258.

Bland nyförvärf från Öland kunna anföras en *linbråka* och *skäktstol*, båda mindre vanligt ornerade med snideri och målning. Af särskildt intresse är ett *brudla*, pannband af rödt tyg med brokiga pärlbroderier, hvilket museet förvärfvat från Runstens socken. Dylika hufvudprydnader brukades äfven inom andra bygder å ön under benämningen *pärkrans* och tillhörde såväl brudens som brudpigornas utstyrsel. Var brudens dygd misstänkt, måste hon,

enligt uppgift från Åkerbo härad, foga ett nackstycke af rund eller trekantig form till sin pärlkrans för att icke, som det sades, »skämma brudkronan». Pärlkrans med nackstycke bars eljest endast af de gifta kvinnorna vid festliga tillfällen och då förstärkt med en sidenbandrosett, som fästes emellan pannbandet och nacklappen.

Från Gottland må anföras en samling *mangelbräden*, däribland ett från 1685, fig. 3, de flesta märkliga genom sin förhållandevis stora bredd samt prydda med sniderier af växlande art. Bland inköpta hithörande möbler märkas en väggspegel af mindre vanlig form, fig. 4, en s. k. *tavlett*, som utgjorde ett slags montre för husets silfverbägare och annat, som man gärna

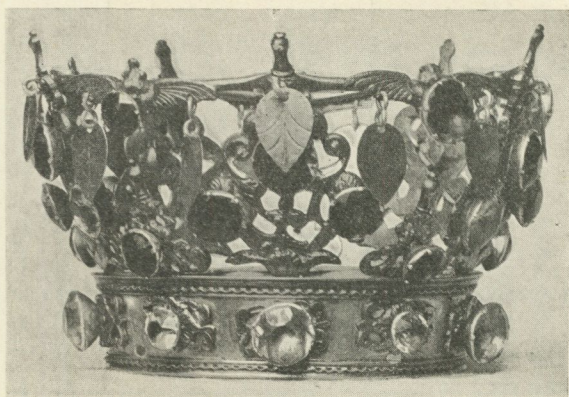

Fig. 5. Brudkrona af förgylt silfver,
från Grödinge sn, Svartlösa hd, Södermanland.
H. 8,6 cm. N. M. 105,927.

önskade utställa till förevisning, samt flere *nattlådor*, af hvilka en bär årtalet 1765. Nattlådan, egentligen ett skrin på hög fotställning, var på sin tid en i bondstugorna på Gottland vanlig möbel och utgjorde förvaringsställe för husfolkets värdesaker. Ursprungligen hörde nattlådan till de högresamhällsklassernas praktmöbler och utgör en utvecklingsform mellan gamla tiders klädoch silfverkistor samt en senare tids dragkistor och byråar eller chiffonierer.

Slutligen må äfven nämnas ett väggfönster med blyinfattade rutor, af hvilka en är prydd med en målad vapensköld och inskriften: O. herre. hielp mig. allt. mitt. haab er. til dig 1615. Niels: Jensen. Då gutarna fordomdags byggde sina hus, insattes icke något fönster på östra gafveln, förrän stugan var färdig. Vid det taköl, som då firades, medförde de inbjudna som gifva ett för gluggen passande fönster, till hvilket hvar och en af gästerna bidragit med en målad glasruta, hvarå gifvarens vapen, bomärke och annat, som kunde blifva ett minne af honom, var anbragt. Bruket, som har gammal hemul på Gottland, torde kommit dit från Tyskland, där det redan på 1400-talet tagit ett sådant omfång, att ett öfverflödsförbud mot det samma utfärdades i Bremen 1450.

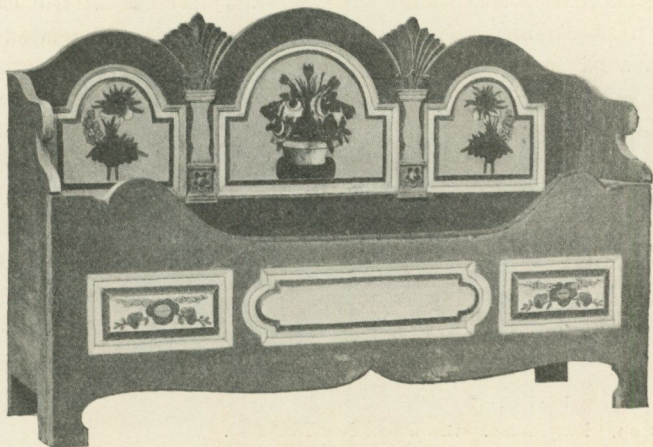

Fig. 6. Utdragssäng
från Hede sn, Härjedalen. L. 181 cm. N. M. 105,935.

Från Södermanland har museet inköpt en synnerligen vacker brudkrona, fig. 5, af gjutet och förgylt silver, prydd dels med blå, gröna, röda och ofärgade glasprismor, dels med graverade och pressade hängen af silfverbleck. Kronan, som torde vara gjord i Enköping 1776, uppgafs hafva tillhört en gammal bondsläkt i Grödinge socken. Till sin redan förut välförsedda samling af folkdräkter från Södermanland har museet fått en nästan fullständig mansdräkt — endast skor och strumpor saknas — från Sorunda socken samt en grön vadmalsrock hörande till en kyrkdräkt för sorundabonde på 1840-talet.

Från Härjedalen, hvars gamla odling först under de senare åren blifvit på ett allsidigt och värdigt sätt företrädd i museets samlingar, har under året förvärfvats bland annat en utdragssäng, fig. 6, skulpterad och målad i rika färger, samt en stol, fig. 7, inköpta i Hede och Linsells socknar och hvar för sig förträffliga prof på den nord-

Fig. 7. Stol
från Linsells sn, Härjedalen.
H. 80,7 cm. N. M. 106,327.

svenska allmogens möbeltillverkning. Ej minst intressanta äro chippendale-mönstren i stolens utstyrel, visande huru en allmogeman uppfattat och återgivit denna på sin tid så omtyckta stil inom möbelkonstens område. I detta

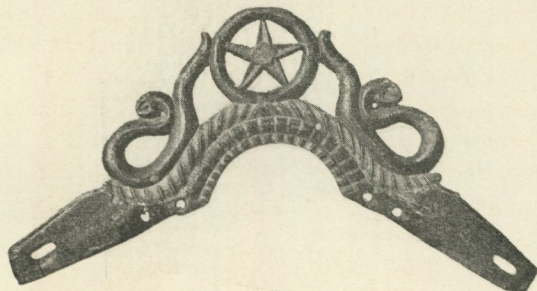

Fig. 8. Selbåge
från Svegs sn, Härjedalen. L. 56 cm. N. M. 106,333.

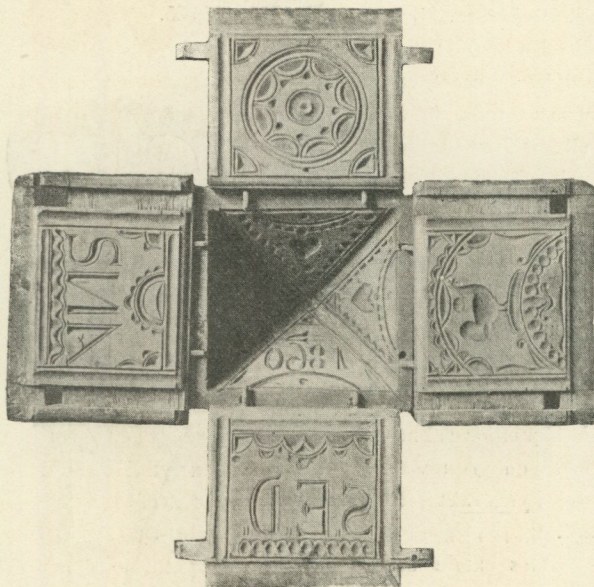

Fig. 9. Smörform
från Linsells sn, Härjedalen. H. med lock 33,8 cm.
N. M. 106,386.

sammanhang må äfven nämnas en ovanligt skuren selbåge, fig. 8, af trä, från Svegs socken samt några smörformar från Sveg och Linsell, af hvilka en, från 1860, är återgifven i fig. 9. Vid större högtider erhöi familjens medlemmar i ett bondhem hvar sin smörportion, som formad i en dylik träform och upplagd på en brödkaka kallades *smörgåse*.

Till märkligare förvärf från denna landsbygd må äfven hänföras delar af manliga och kvinnliga sockendräkter från Linsell, såsom *lunbrok*, ludna knäbyxor, manströja stickad af ullgarn och prydd med mönster, som erinra om dels bokvinnornas botten-tröjor, röd vinterlufva, skinnkjortel, kallad *kasung*, kjortelsäckar samt ett par om urgammalt dräktskick påminnande nålhus, *nålpynja*, fig. 10, af renhorn.

Bland norrländska förvärf må vidare fram-

hållas ett nästan kubformigt skåp, fig. 11, från 1697 med vackra plattsneider, inköpt i Jämtland, samt från Norrbotten en s. k. *lucksäng* i två våningar, den första i sitt slag, som museet hittills lyckats erhålla. P. G. W.

Samlingen af föremål belysande svensk *forntro* förkofrades genom följande förvärf: »*ungmansstång*» från Gothems socken, Gottland (se Fataburen 1906, sid. 85); olika ornerade *påskägg* från Lund samt V. Vemmenlöfs socken, Skytts härad, Skåne; »*löktnekar*» (afslutningskärfvar) från V. Emterviks socken, Fryksdals härad, och Mangskogs socken, Jösse härad, Värmland; vid julen förekommande *halmfigurer* (»julbockar» o. s. v.) från Sko socken, Häbo härad, och Björkö, Färentuna härad, Uppland; »*takronor*» af halm och dylikt från Alfta socken, Helsingland, Mangskogs socken, Jösse härad, Värmland samt Brönnestads socken, V. Göinge härad, Skåne; *tak-hängfoglar* från Hvetlanda socken, Östra härad, Småland (»jultippa») och Valbo härad, Dalsland; *julbröd* från Stockholm (»kuse» och »kaka», se Fataburen 1906, sid. 49), från Hjerpås socken, Kållands härad, Väster-götland (»gås», se Fataburen 1906, sid. 51, fig. 4, »julevagn» samt »vårkaka»), från V. Emterviks socken, Fryksdals härad, Mangskogs socken, Jösse härad, samt Frykseruds socken, Kils härad, Värmland (»korsstompar», »julbock», »julkakor», »gåskaka» m. fl.), från Österåkers socken, Oppunda härad, Södermanland (»fyr-» och »tvåhjuling», »prästens hår») samt från Äppelbo och Boda socknar, Dalarna.

Den *lappska samlingen* ökades genom inköp från jägmästare C. Rothman med öfver 60 nummer, hufvudsakligen från Lule och Torne lappmarker.

E. H.

Fig. 10. Nålpynja (nålhus) från Linsells sn, Härjedalen. L. 6,6 cm. N. M. 106,371.

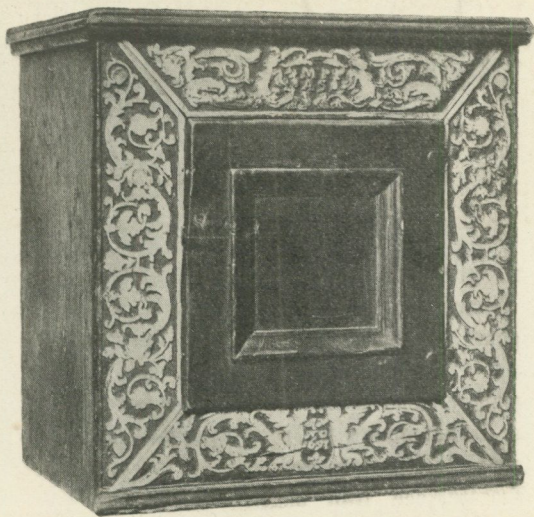

Fig. 11. Skåp från Undersåkers sn, Jämtland. H. 78,7 cm. N. M. 105,938.

Afdelningen för de högre stånden. De ständigt stigande priserna på föremål af kulturhistoriskt intresse från äldre tider, som kunna införlifvas med museets högre stånds-afdelning, hafva gjort att förvärfven till denna afdelning under året icke blifvit så synnerligen talrika eller betydande. Arbetet med samlingarnas installation i den nya museibygnaden har äfven i sin mån inverkat, så att kompletterandet af samlingarna måst stå något tillbaka. I samband med installationen hafva dock förvärfvats åtskilliga fasta rumsinredningar och delar af dylika, såsom paneler, tapeter, parkettgolf och dylikt. Det visade sig nämligen nödvändigt att söka väsentligt komplettera hvad som i den vägen tidigare fanns i museet, när man ville inom högre

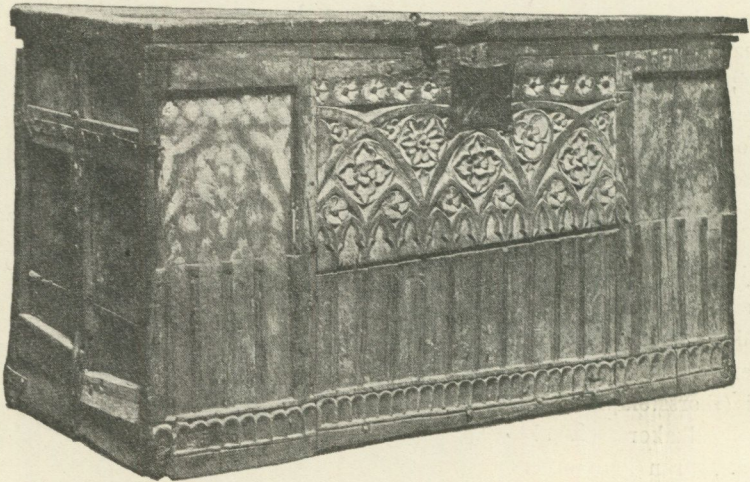

Fig. 12. Kista
från Fogdö kyrka, Södermanland. H. 92 cm., l. 164 cm. N. M. 106,021.

stånds-afdelningen anordna en serie för olika kulturperioder karaktäristiska rum.

Bland hithörande förvärf må i främsta rummet nämnas den nu i afdelningens 1680-talsrum (rum 52) uppsatta alkoffasaden och kaminombyggnaden, som inköpts från Ulfunda slott vid Stockholm, och som tydligen tillkommit ungefär samtidigt med den bekanta liknande alkoven i änkedrottningens sängkammare å Drottningholms slott. — Från 1700-talets förra del härstammar ett antal profver å s. k. stofttapeter från huset nr 8 Klara Östra Kyrkogata, och från ungefär samma tid förskrifver sig ett med målningar prydt innantak med årtalet 1733, hvilket jämte en del intressanta väggbeklädnadsprof från senare tid härstammar från ett trähus vid Kungsholms-torg nr 2.

Från ett numera rifvet hus från 1700-talets mittd har erhållits paneler m. m. och från det likaledes rifna Braheska huset, Drottninggatan 31 en mängd till den fasta inredningen hörande föremål, däribland de paneler, dörrar, fönster och parkettgolf, som nu äro utställda i museets 1780-talsrum (rum 64).

Bland nyförvärfvade möbler märkes en större kista med gotisk ornering, som enligt uppgift härstammar från Fogdö kyrka i Södermanland, fig. 12. Från Vadstena slott har erhållits underredet till ett bord af en ålderdomlig typ, hvaraf ett flertal funnits å slottet, sannolikt härstammande från Hedvig Eleonoras tid och afsedda för enklare rum. En ovanlig och jämförelsevis väl bibehållen pjes är en himmelsäng från 1700-talet; sängen är grönmålad, försedd med fyra hörn-

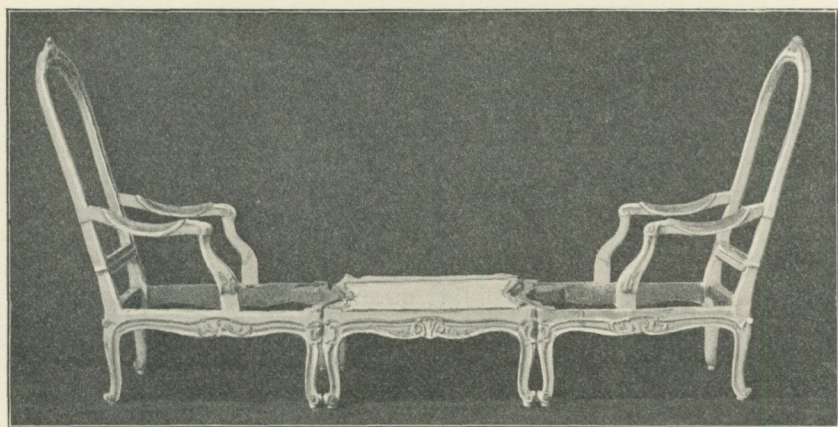

Fig. 13. Chaise longue
från 1700-talets mittd. H. 118 cm. N. M. 107,156.

stolpar med förgyllda knoppar och ett svängdt tak samt omhängen af glest mörkgrönt linnetyg. Ett större skåp af alrot och alm från samma tid med fotställning och små karaktäristiska silfverbeslag är utställt i rum nr 55.

Museets förråd af sittmöbler, stolar af alla slag, soffor och dylikt är jämförelsevis ofullständigt; det är förenadt med vissa svårigheter att komplettera samlingen i detta afseende, alldenstund dylika föremål, när de förekomma i marknaden, dels betinga oskäligt höga priser, dels i allmänhet äro hårdt restaurerade och ommålade. Bland de föremål af denna grupp, som under året förvärfvats, märkes i främsta rummet en synnerligen intressant s. k. »chaise longue» från 1750—60-talen. Den består af tre delar, två stora länstolar och en taburett, fig. 13, hvilka kunna ställas emot hvarandra, så att de bilda

en hvilsäng. Möbeln har ännu kvar sin ursprungliga tunna, hvita färg, däremot saknas stoppning, och dynorna hafva icke sin ursprungliga klädsel.

Vidare har förvärfvats ett antal stolar från 1700- och 1800-talen: en skrifstol i gustaviansk stil är utställd i rum 66. — Till möblerna kan äfven räknas en eldskärm af skulpterad trä i svart och guld och med korsstygnbroderi från 1800-talets förra del, fig. 14.

Förvärfven af smärre föremål till högre ständs-afdelningen, såsom servisföremål, prydnadssaker och dylikt hafva varit rätt talrika, men till en stor del bestått i enklare, hvar för sig föga märkliga saker, hufvudsakligen från 1800-talet, hvilka dock äro af stort intresse för museet såsom kulturhistoriska dokument och förvisso komma att bidra till den fylliga bild af detta tidehvarf som samlingarna skola kunna skänka. Största delen af dessa föremål hafva kommit till museet såsom gåfvor.

Bland märkligare föremål, som genom inköp förvärfvats, må särskildt följande framhållas: pendyl af brons och Ulfundafajans, fig. 15 och 16. Kompositionen framställer Tiden i sin båt. Den är att betrakta som ett af Linnings förnämsta arbeten. — Ett par kandelabrar af brons med stora glaskläppar och pyramider i barockstil, utmärkt väl bevarade; ett par ljusarmar, appliquer, i form af bladkvistar i grönt med små hvita porslinsblommor och tre ljuspipor i brons, karaktäristiska rokokopjäser, fig. 17.

Fajanser och porsliner från 1800-talet hafva förvärfvats i stort antal. Från 1700-talet härstamma: ett fat af ovanligare form från Rörstrand, signeradt och dateradt 1772, fig. 18, och en större soppskål i helvit Mariebergsfajans från 1760-talet. — Genom byte hafva förvärfvats kopp och fat af kinesiskt porslin med ätten Linderskiölds vapen samt en tallrik af Mariebergsfajans med ätten Cedercreutz' vapen.

Fig. 14. Eldskärm
från 1800-talets förra del. H. 140 cm.
N. M. 107,049.

ULFSUNDA

C. A. Linning
Fait 1814.

Fig. 15. Signatur å Ulf-
sunda-pendylen.

Porträttsamlingen har under året ökat med åtskilliga nummer, hufvudsakligen af kostymhistoriskt intresse. Bland förvärfven må nämnas de af fröken Signe Hebbe testamenterade porträtten i olja af C. J. L. Almqvists son Ludvig och dotter Maria, enligt uppgift målade af K. P. Mazér. Upk.

Fig. 16. Pendyl af förgylld brons och svart lergods.
Ulfunda 1814. H. 39 cm., br. 36 cm. N. M. 106,028.

Till högre ståndens dräktafdelning ha inkommit åtskilliga värdefulla föremål såsom: en knypplad spetskrage, fig. 19, använd som berthe, från 1800-talets midt och af engelsk tillverkning, förmodligen Honiton, hvilken tillhört Jenny Lind; en dopdräkt, fig. 20, af hvitt siden, prydd med röda och hvita band samt en därtill hörande dyna, hvarpå barnet bars. Denna doputstyrsel har tillhört friherre Fredrik Boije af Gennäs, f. 1773 d. 1857. Dess-

utom må nämnas en af August Blanche buren gråbrun rundkullig filthatt från 1868, en långschal af svart silkescrêpe med tambursömsbroderi samt en damdräkt af rödt siden med rikt plattsömsbroderi i samma färg, som uppgifves hafva tillhört Aurora Königsmark. Dräkten består af kjol och lif, det senare tyvärr till snitten ändradt på 1830-talet.

A. L.

Leksaksafdelningen har under året erhållit en afsevärd tillökning. Bland dockorna märkas: en god kvinnlig representant från 1830-talet, en dito från 1860-talet, se *Fataburen* 1907 s. 48, samt en tredje mycket typisk sådan från 1870-talet. Vidare har museet erhållit tvenne synnerligen prydliga dockor, en manlig och en kvinnlig, iförda allmogedräkter från Torna härad, Skåne.

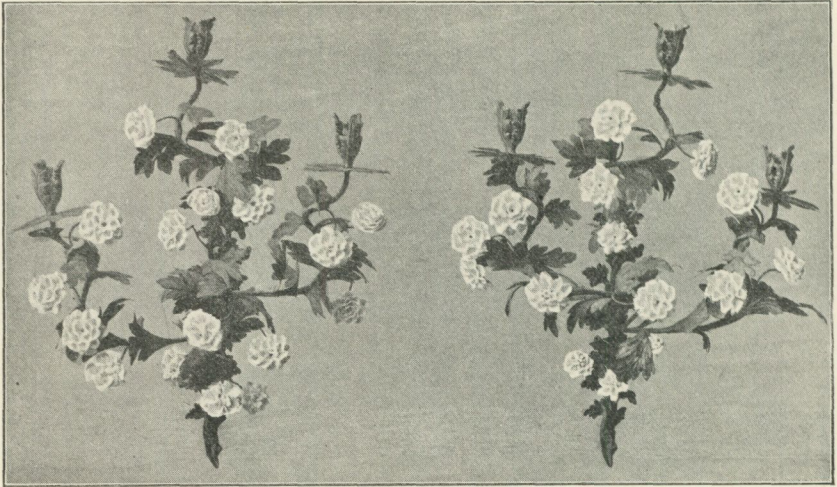

Fig. 17. Ljusarmar
från 1700-talets mitt. H. 52 cm. N. M. 106,229.

Leksaksmöblerna ha tillökats med en liten dockmöbel från 1840-talet, se *Fataburen* 1907 s. 50.

Museets önskan att för leksaksafdelningen förvärfva en belysande samling af de små segelfartyg, som i tusental äro i bruk längs våra kuster, har beaktats, i det att museet fått emottaga en liten år 1870 tillverkad skonare från Klintehamn, se *Fataburen* 1907 s. 50.

Allmogeleksakerna ha erhållit en både omfångsrik och intressant tillökning genom den samling värmländska leksaker, som kandidat N. Keyland med stort nit och intresse hopbringat, se *Fataburen* 1907 s. 52 och 53. G. C.

Bland förvärfven till *musikafdelningen* märkas följande: ett litet pianino med klaviatur att fälla ut, hvilket medföljt och användts af Christina

Nilsson, grefvinna de Casa Miranda, på hennes resor; flygel af mahogny, sign. P. Rosenwall; hammarklavér likaledes af mahogny och med inläggningar af

Fig. 18. Fat af fajans.
Rörstrand 1772. L. 36,5 cm. N. M. 160,425.

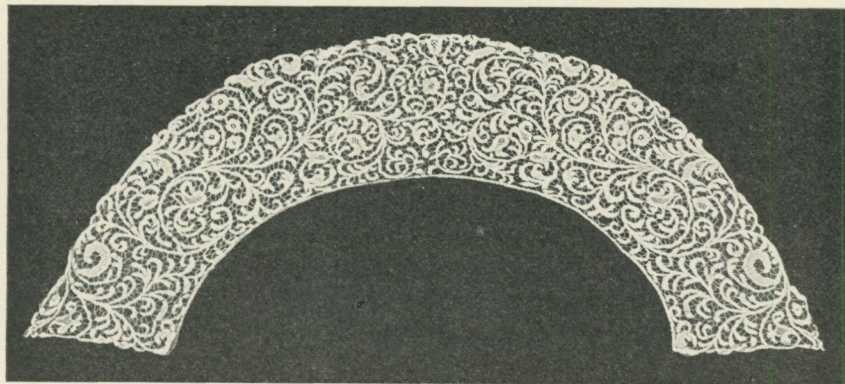

Fig. 19. Spetskrage,
som tillhört Jenny Lind. 1800-talets midt. N. M. 106,052.

ljusare träslag, sign. Johann Söderberg, Stockholm 1807, ett instrumentmakar-namn förut ej representeradt inom museet. H. B—ie.

Skråafdelningen. Det ligger i sakens natur, att förvärfven till denna afdelning numera icke kunna blifva betydande. Under året hafva endast in-

köpts fyra s. k. skyltar af silfver till välkommor, alla svenska från 1700-talet och tillhörande bagare, hofslagare (2) och pistolsmeder, samt en sigillstamp: »Snickare Embetets Sigil i Strengnäs».

»*Stadsväsen*». Å samma auktion hos Bukowski, där ofvanstående skråsaker förvärfvades, inköptes äfven en stamp: Stockholms stads sigill, 1691, samt en liten staf, ämbetstecken för stadsfiskalen i Stockholm, dat. 1851, fig. 21. Upk.

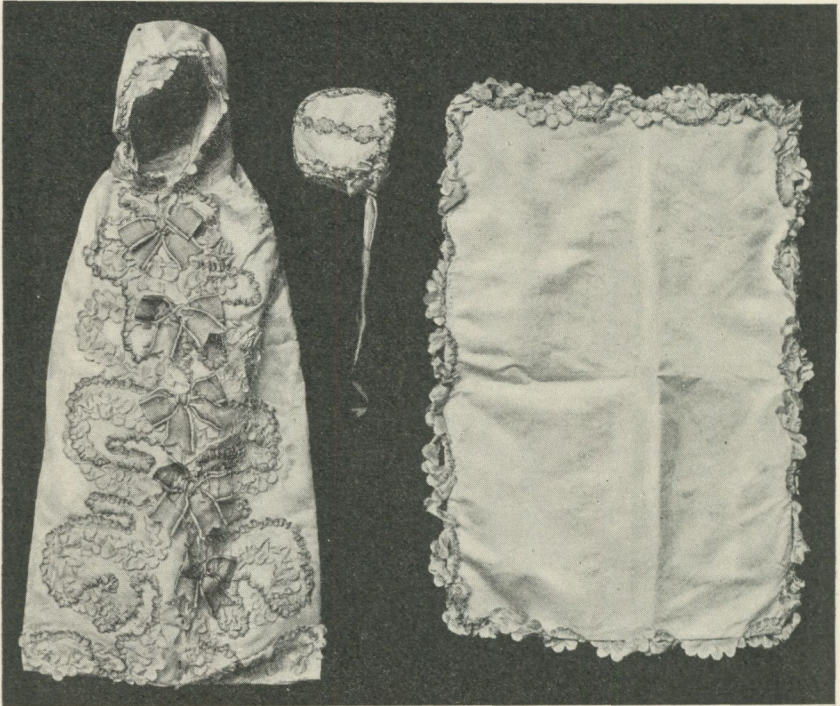

Fig. 20. Dopdräkt
från 1773. N. M. 106,577.

Depositioner. Af Norrlands skogsmannaförbund emottog museet som deposition en stor samling redskap för skogshandtering; af väghållningsskyldige i Gudhems härad, Västergötland: vägvisare af sten, daterad 1785, från Hornborga by i samma härad och landskap.

Den af direktör A. Bernström år 1896 i Nordiska Museet deponerade samlingen af poletter blef på begäran återlämnad till ägaren.

Utlån. Till Föreningens för Stockholms fasta försvar historisk-topografiska utställning anordnad i Kungl. Akademien för de fria konsterna under våren 1906, utlånades, från museet en oljemålning framställande Gustaf IV Adolfs besök i Konstakademien, och till Konst- och industriutställningen i Norrköping lånades ur museets samlingar dels en bräda från Väfersunda kyrka i Östergötland (N. M. 80,444) och dels en modell af St Lars klockstapel i Söderköping (N. M. 92,614).

Biblioteket. Genom byte, gåfvor och inköp ökades museets bibliotek under år 1906 med 545 band och skrifter. En förteckning å gifvare och märkligare gåfvor lämnas å sid. 37 o. f.

Litterär bytesförbindelse inleddes under ifrågavarande år med följande:

Göteborg. Göteborgs Stadsbibliotek.

Heilbronn. Historischer Verein.

Utrecht. Historisch Genootschap.

Namur. Société archéologique de Namur.

Arkivet. På den till julen år 1906 utgifna frågelistan om julfirandet i vårt land hafva, utom de redan under samma år från skolläraren L. Lunell i Djurås i Dalarna insända uppgifterna, under 1906 erhållits svar från följande personer och orter. Beträffande Skåne från Nilla Jacobsson i Lund genom onämnd, Borrlunda socken (Frosta härad); Blekinge ifrån herr J. A. Jonasson i Hunnamåla (Öljehults socken, Bräkne härad); Småland ifrån sistnämnde (Urshults socken, Kinnevalds härad) och från kyrkoherde A. Sparr-Hofstedt i Östra Vingåker (Lofta socken, Norra Tjust härad); Östergötland ifrån fru Mathilda Lönnberg i Karlskrona (företrädesvis Risinge socken, Finspånge läns härad — väl den under året aflidna författarinnans sista bidrag till kännedomen om svenskt folklied) samt från skollärare F. V. Clarin i Tirserum genom grosshandlare A. Hammarlöv i Stockholm (Tirserums socken, Kinda härad); Västergötland från förvaltare och fru Carlson i Herrljunga genom grosshandlare Ph. Silfverhielm därstädes (Kullings och Kinds härad) och från den sistnämnde personligen (Herrljunga socken, Kullings härad, och Bollebygdss socken, Bollebygdss härad), från arkitekt A. Roland i Stockholm (Häggesleds och Hjerpås socknar, Kållands härad), från fru Sara Anderson, Nässjö (Norra Häreneds socken,

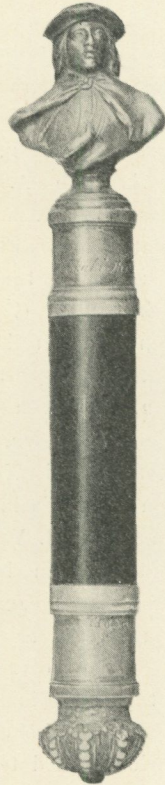

Fig. 21. Ämbetsstaf för stadsfiskalen i Stockholm 1851. H. 20,7 cm. N. M. 106,535.

Kinnefjärdings härad), och landtbrukaren J. Svedenborg, Broddetorp (Hornborga socken, Gudhems härad); Bohuslän (Lane härad) och Dalsland från intendenten Th. Langer; Värmland ifrån enkan Anna Nilsson i Lungsund genom amanuensen Gerda Cederblom (Lungsunds socken, Fernebo härad) samt från amanuensen N. Keyland (företrädesvis Fryksdals, Jösse och Elfdals härader); Närke från fru Johanna Hedén i Örebro (Norrbyås socken, Sköllersta härad); Södermanland från hustru Hanna Israelson, Gransäter, Värmdö, genom amanuensen Visen Lewin (Frustuna socken, Daga härad) och kyrkoherde A. Sparrhofstedt (Östra Vingåkers socken, Oppunda härad); Uppland från fru Karin Blomqvist i Tierp (Tegelsmora socken, Olands härad), spelmannen G. E. Ekström, Skansen, genom amanuens N. Keyland (Sko socken, Håbo härad), kyrkoherde A. Sparrhofstedt (Odensala socken, Erlinghundra härad) och pastor M. Åmark i Hedemora (Enköpingstrakten); Västmanland från fru Mathilda Westerberg i Sättra (Salatrakten); Dalarna från kvarnägaren A. Persson i Djup (By socken, södra Dalarna), från Sköld Lars Ersson i By och hustru (Äppelbo socken i västra Dalarna), alla dessa tre sistnämnda genom kontrollör E. Westerberg i Stockholm, samt från pastor M. Åmark (strödda uppgifter från åtskilliga orter); Jämtland ifrån herr Martin Nilsson, Norderön (Norderö socken i mellersta Jämtland), samt seminarieeleven Levi Johansson, Hernösand (Norra Jämtland); Medelpad från herr Selmer Andersson i Nordanede (Torps socken); Ångermanland från hemmansägaren Erik Näslund i Häggsjö (Häggdångers socken, södra Ångermanland) och från herr H. Vestberg, Vestansjö (Nätra socken, norra Ångermanland); Västerbotten från bondesonen Joh. Renström, Renbergsvattnet (Burträsk socken), dessa tre genom herr Levi Johansson, samt från denne personligen uppteckningar från Åsele lappmark (Vilhelmina socken).

Utom ofvan nämnda viktiga förvärf till museets arkiv inlöstes af museet ett par samlingar af folkloristiska anteckningar, gjorda af amanuens N. Keyland och fröken Lydia Flood. Från Skåne hafva antecknats flera ringleksmelodier med text och dessutom från andra trakter hvarjehanda dansmelodier. Från Härjedalen, Linsells socken, har förvärfvats en del äldre gårdshandlingar m. m.

Museets samling af fotografier och ritningar af äldre byggnader samt andra föremål af etnografiskt och kulturhistoriskt intresse har i afsevärd grad ökats, särskildt under de forskningsresor, som företagits af museets tjänstemän och andra som erhållit understöd från museet i dylikt syfte. Se härom sid. 5 och 6, där resorna för museet omnämnas.

Från fotografen Chr. Hude i Roskilde har ytterligare inköpts ett 90-tal fotografier af danska kulturhistoriska föremål från slott, kyrkor, museer m. m.

Skansens allmänna utveckling. För att kunna anordna flera bostadslägenheter i den s. k. gula villan underkastades densamma en genomgripande reparation, hvarjämte vattenledning inleddes till de olika lägenheterna. Likaså iordningställdes Vaktstugan, hvilken rum blifvit mer eller mindre skadade genom eldsvåda strax på nyåret. I samband med denna reparation anordnades en uppgång på husets baksida till de en trappa upp liggande rummen. I Sagaliden har iordningställt ett mindre bageri, genom hvilket serveringarnas behof af färskt bröd kan fyllas åtminstone på hvardagarna. Å Idunhallen gjordes en tillbyggnad, innehållande rymligt kök, kallskänk m. m., hvarigenom ställets serveringsmöjligheter i hög grad ökats. Genom tillmötesgående från Djurgårdsförvaltningen fick Skansen tillfälle att vid Skogshyddan ändra sin gränslinje mot Djurgården. Gränsen, som å detta ställe förut gjort en krök in mot Skansens område, blef genom ändringen rätlinig, hvarigenom man utefter densamma kan återuppföra den s. k. Arbogaboden, som tidigare förvärfvats af institutionen. I den nya gränslinjen upplades en hög stenmur. Den från Skansen öfver till Framnäs ledande bron borttogs, emedan den af röta hotade nedstörta. Skansens lokaltelefonnät utvidgades, så att det numera omfattar 30 nummer mot förutvarande 10.

Sedan de ritningar till ny hufvudentré till Skansen, hvilka af arkitekten G. Améen på uppdrag blifvit utarbetade, af Kungl. Maj:t och Stockholms stads byggnadsnämnd godkänts, vidtogo arbetena med densammas uppförande och omfattade dessa under 1906 själfva väganläggningarna utefter det mot Lejonslätten brant sluttande bergpartiet. I samband härmed flyttades bergbanestationens hus, hvarjämte vagnarna delvis omändrades.

Middags- och aftonkonserter gåfvos alla sön- och helgdagar, då vädret så tillät, af Flottans musikkår, hvarjämte under sommarmånaderna dagligen en afdelning af samma kår konserterade vid Bredablick och å Solliden. Stockholms allmänna sångförening, Bellmanskören, Typografiska föreningens kör, Stockholms sångarförbund och sångsällskapet Mikrofon gåfvo likaledes under sommaren flera konserter, och från Hällestadsstaplenn utfördes hvarje söndags middag rytmiska koraler af en barnkör.

Skansens klädkammare. Dräktförrådet ökades under 1906 med följande i klädkammaren förfärdigade kopior af dräkter: 9 st. bondkostymer och 1 prästdräkt från 1830-talet, 1 mansdräkt från Jösse härad, Värmland, 1 kvinno- dräkt från Vingåker, Södermanland, samt 50 st. skärp till Gustaf II Adolfs- dräkter.

Skansens fester, åt hvilka man under 1906 sökt gifva samma fosterländska prägel som föregående år, samlade vid flera tillfällen stora skaror af besökande.

Ingången af det nya året högtidlighölls med nyårsvaka, hvarunder vid skenet af ett väldigt bål Tennysons dikt Nyårsklockan i Fredins öfversättning föredrogs från Renberget af herr Bror Olsson.

Valborgsmässoaftonen — den 30 april — hälsades vårens ankomst med sång från Orsakullen af Stockholms studentsångförbund, hvarjämte för första gången för året ringlekar och folkdanser utfördes.

Vårfesten, som började den 18 maj och som med några afbrott, beroende på ogynnsamt väder, fortsatte under sex dagar, var särdeles talrikt besökt. Festens tyngdpunkt var förlagd till nedre Solliden, där i en sörmländsk nämдемansgård, Söråker, de besökande bjödos på olika förlustelser. Å Skansens sommartheater hade anordnats ett »sommarting för Söråkers tingslag», till hvilket »ortens honoratiore och allmoge» infunno sig, och där flera viktiga »mål» afgjordes.

Seden att högtidlighålla den 6 juni som *svensk nationaldag* följdes äfven detta år. Utom en del af vårfestens program, som upprepades, hölls från Renberget tal för fosterlandet och dess minnen af professor Frans von Schéele.

Midsommaraftonen firades med dans såväl kring den vid Morastugan resta majstången som å dansbanan samt med midsommarsvaka.

Den 27 juni anordnades en fest för de engelska journalister, som då gästade Stockholm. Professor O. Montelius höll från Renberget ett välkomsttal, hvarefter ett af Publicistklubben i Högloftet arrangeradt festligt samkväm vidtog.

Till högtidlighållande af *250-årsdagen af slaget vid Warschau 1656* inbjödos den 20 juli manskapet vid Stockholms garnison till en minnesfest, vid hvilken öfversten i generalstaben E. Melander från Renberget talade öfver detta vårt bragdeminne.

Med anledning af de under senare delen af augusti i Stockholm pågående *riksskyttetäflingarna* anordnades den 24 i denna månad en fosterländsk fest, till hvilken öfver 3,000 af täflingarnas deltagare inbjödos. Tal hölls från Renberget af statsrådet L. Tingsten, hvarjämte sång utfördes af Typografiska föreningens sångkör.

Den 24 oktober — *årsdagen af Nordiska Museets öppnande* för allmänheten — firades med flaggning.

Gustaf II Adolfs och Karl XII:s dödsdagar högtidlighöllos likaså med flaggning. Båda dessa dagar hade manskap vid i Stockholm förlagda regementen inbjudits att besöka Skansen.

Å *Konungens födelse- och namnsdagar* flaggades, hvarjämte dessa dagar salut med 21 skott gafs från Skansens salutbatteri.

Veckan före jul anordnades en *julmarknad*, till hvilken man lyckats anskaffa en del leksaker och hemslöjdalster, som hade synnerligen god afgang.

Minnesringning ägde rum den 26 februari å intendenten Gunnar Hazeli dödssdag och den 27 maj å doktor Artur Hazeli dödssdag.

Skansens kulturhistoriska afdelning. Arbetet på Skansens kulturhistoriska afdelning har under år 1906 liksom under föregående år måst tillbakasättas för det forcerade arbetet med museets installation. Ett större förvärf har dock gjorts. Genom understöd af Kopparbergs och Hofors sågverks aktiebolag har tillfälle beredts att å Skansen uppföra en norrländsk skogsarbetarkoja af det slag som ännu flerstädes förekommer vid timmerhuggning i de norrländska obygderna. Kojan finnes närmare beskrifven och afbildad i Skansens veckoprogram för den $29/7-4/8$ 1906, i Fataburen 1907 sid. 35 och i andra upplagan af Vägvisare för Skansens kulturhistoriska afdelning. Nödiga reparationer i mindre utsträckning ha under året gjorts å Skansens byggnader m. m.

Som *landsmålare* uppträdde under sommarmånaderna de flesta söndagar Nergårds Lasse (herr S. Malmberg) och Stornäs Jonke (herr Levi Johansson) samt Jösshärsjäntan Lydia Flood, de senare äfven vissa hvardagar.

Folkdanser och ring lekar utfördes å sedvanliga dagar under sommaren. Öfningarna leddes af amanuens N. Keyland.

Skansens naturvetenskapliga afdelning. *Den zoologiska trädgården.* Under år 1906 ombyggdes fullständigt fyra rofdjursburar. I stora lodjursburen ombonades grottan medels fullständig träbeklädnad invändigt. Ny grotta med torfbelagdt tak på stolpar anordnades i kaninburen. Ny hage med varmhus af tegel iordningställdes för de afrikanska djur, bestående af 1 hvit-skägig gnu, en zebra och två strutsar, som af professor Y. Sjöstedt och direktör G. Palmqvist skänktes till Skansen.

Djurvärdens utveckling under året visas af tabellen å sid. 40—41.

Besök. Skansen har hållits öppen hvarje dag från kl. 8 f. m. till kl. 10 e. m. om sommaren och till kl. 8 e. m. om vintern.

Antalet besök på Skansen utgjorde 1906 650,332. På årets olika månader fördela sig dessa besök på följande vis:

Januari	11,258	Juli	106,971
Februari	12,431	Augusti	91,806
Mars	17,148	September	64,672
April	82,645	Oktober	17,924
Maj	103,613	November	17,199
Juni	105,052	December	19,613

Under 1905 var besöksantalet på Skansen 613,944, hvadan alltså ökningen under 1906 utgjorde 36,388 besök. Antalet fria besök under 1906 var 86,229, och då dessa besök under 1905 utgjordes af 66,732 hade här en stegring

inträdd med 19,497 besök. Häraf komma på ökade fria besök af folkskolebarn 9,756, af militärer 3,214 o. s. v.

Under år 1906 utlämnades å Skansen 272 studiekort för teckning och målning, hvaraf 239 berättigade till fritt inträde.

Ett stort antal *föreningar och kongresser* besökte under 1906 Skansen och anordnade där möten och samkväm. Bland dessa må nämnas: den 14 maj Stockholms studentförenings vårfest; den 19 juni Sveriges studerande ungdoms helnykterhetsförbund (S. S. U. H.); den 4 sept. Prästkongressen; den 5 sept. Svensk-engliska socialkongressen m. fl.

Samfundet för Nordiska Museets främjande. Under år 1906 hafva DD KK HH HERTIGEN och HERTIGINNAN af SKÅNE mottagit kallelse till hedersledamöter i samfundet.

Följande hedersledamöter hafva under året aflidit: generalmajor O. M. BJÖRNSTJERNA, godsägaren W. WALLDÉN och bibliotekarien H. WIESELGREN.

Vid slutet af år 1906 räknade samfundet 4,470 ledamöter. Af dessa voro 97 hedersledamöter, 243 ständiga och 4,130 stiftande ledamöter. Under år 1906 hade 163 nya ledamöter, hvaraf 3 ständiga och 160 stiftande, förväfvats.

Ekonomi. *Allmänna fonden*,¹ som den 31 dec. 1905 utgjorde kr. 60,272: 47, uppgick vid 1906 års slut till kr. 60,572: 47.

Pensionsfonden utgjorde vid 1905 års slut kr. 2,691: 14 och hade den 31 dec. 1906 vuxit till kr. 2,798: 79.

Herman Frithiof Antells fond. Fondens kapital utgör 100,000 kr.

Johan August Hazelius' fond. Fonden, som den 31 dec. 1905 uppgick till kr. 29,282: 21, hade vid 1906 års slut vuxit till kr. 30,453: 50.

Grundfond af den 30 nov. 1901 till doktor Artur Hazelius minne. Fonden utgjorde vid 1905 års slut kr. 1,131: 18 och hade den 31 dec. 1906 ökat till kr. 1,284: 06.

Byggnadsfondens behållning, som den 31 dec. 1905 uppgick till kr. 748,894: 44, hade vid 1906 års slut minskats till kr. 362,576: 65.

Bredablicksfonden. Samtliga till denna fond influtna bidrag uppgå till kr. 101,870. Större delen af detta belopp — kr. 100,000 — har åtgått till betalning af köpeskillingen för Bredablick. Återstoden har användts till Bredablicks underhåll.

Tivolifonden. Summan af de vid 1906 års slut lämnade bidragen utgjorde kr. 67,416: 79. Å köpeskillingen för Tivoliområdet hade museet vid

¹ Med afseende å samtliga fonders uppkomst och ändamål hänvisas till Meddelanden från Nordiska Museet 1903, sid. 71 o. f.

1906 års utgång utom ofvannämnda fondmedel kr. 67,416: 79 af andra medel inbetalat ytterligare kr. 67,583: 21 samt dessutom i räntor å köpeskillingsskulden för Tivoli kr. 45,833: 34.

Artur Hazelius' monumentsfond, som den 31 dec. 1905 uppgick till kr. 17,293: 99, hade vid 1906 års slut minskats till kr. 17,266: 19.

Då Vetenskapsakademiens revisorers berättelse om museets förvaltning under år 1906 först längre fram blir tillgänglig, torde följande notiser kanske vara af intresse. Liksom föregående år åtnjöt museet 50,000 kr. i statsanslag samt Skansen ett offentligt anslag, i det att Stockholms stad beviljade 15,000 kr., på villkor att lärjungar vid offentliga läroverk i Stockholm i samlad klass skulle äga fritt tillträde, 2,000 frikort gällande sommarferierna utdelas åt skolbarn och 10 s. k. billighetsdagar samt minst 6 folksöndagar anordnas. Samfundet för Nordiska Museets främjande bidrog med kr. 11,532: 16. Penninggåfvor enligt gåfvolistan voro tillsammans, till fonder ej inräknade, kr. 700. Inträdesafgifterna till Skansen belöpte sig till kr. 165,216: 50. Sammanräknas öfriga inkomster, uppgår hela inkomstsumman till kr. 346,819: 48.

Bland utgiftsposterna må nämnas: inköp till samlingarna och biblioteket kr. 9,899: 36, den nya museibygnadens uppvärmning kr. 11,336: 11, löner och arfvoden vid museet kr. 49,951: 40, vid Skansen kr. 100,992: 67, nybyggnader på Skansen kr. 5,467: 42, konserter och fester därstädes kr. 30,484: 52 och den naturvetenskapliga afdelningen kr. 25,344: 12. Samtliga utgifter uppgingo till kr. 372,258: 27.

Byggnadsfondens installationskostnader under år 1906 voro kr. 132,746: 10, för desinficering hade utbetalats kr. 618: 76.

Det bokförda värdet å samlingarna och biblioteket utgjorde vid 1905 års slut kr. 471,777: 01 och hade den 31 dec. 1906 ökats till kr. 481,676: 37.

Inventariernas värde, som den 31 dec. 1905 var bokfördt till kr. 33,683: 74, ökades under år 1906 till kr. 34,365: 47.

Skansens kapitalvärde, som den 31 dec. 1905 uppgick till kr. 862,208: 82, hade vid 1906 års slut ökats till kr. 872,938: 16.

I museibygnaden å Lejonslätten hade under år 1906 nedlagts kostnader till ett belopp af kr. 272,452: 65, hvadan byggnadens bokförda kapitalvärde vid nämnda års slut uppgick till kr. 3,146,699: 30.

Samlingarna voro vid 1906 års utgång brandförsäkrade till ett värde af 836,300 kr. Häraf belöpte sig på föremål, förvarade i museibygnaden å Lejonslätten, 730,000 kr. och på kulturhistoriska byggnader och föremål å Skansen 106,300 kr. Museibygnaden å Lejonslätten var försäkrad till ett belopp af 3,000,000 kr. samt Skansens ekonomibygnader och Bredablicks torn till ett sammanlagdt värde af 375,220 kr. Brandförsäkringsafgifterna uppgingo till kr. 2,622: 72.

De af revisorererna aflämnade revisionsberättelserna angående granskning af Nordiska Museets och Samfundets för Nordiska Museets främjande räkenskaper för år 1905 lyda sålunda:

Till Kungl. Vetenskapsakademien.

Undertecknade, som af Akademien blifvit utsedda att såsom revisorer granska Nordiska Museets räkenskaper för år 1905, få härmed, sedan siffergranskningen af de vidlyftiga räkenskaperna blifvit genom en af oss utsedd person verkställd, afgifva följande revisionsberättelse.

Museets ekonomiska ställning framgår af följande öfversikt.

Inkomster:	K r o n o r .			
Statsanslaget	—	—	50,000	—
Bidrag från Samfundet för Nordiska Museets främjande	—	—	15,336	40
Gäfvor: till museet	1,000	—		
» Skansen	1,266	08		
» Skansens bäfverfond	600	—		
» Tivolifonden	4,700	—		
» Artur Hazelii fond af ^{30/11} 1901	100	—		
» J. W. Smitts donationsfond (jämte upp- lupna räntor)	10,205	55	17,871	63
Bidrag från Stockholms stad	—	—	15,000	—
Räntor	—	—	8,157	15
Ränta å Grills donation	—	—	1,591	04
Afkastning af Antells fond	—	—	1,790	—
Skansens inkomster: af inträdesafgifter	157,754	89		
af diverse	70,412	52	228,167	41
Hvarjehanda 2:05, vinst vid obligationsköp 45:—	—	—	47	05
Diverse inkomster å kontot för samlingarna	—	—	181	95
Öfverfördt från lotterimedels räkning	—	—	31,276	07
» byggnadsfonden	—	—	267,433	60
Afbetaladt å Skansens skuld	—	—	9,000	—
Ökning af bokförda värdet å: Skansen	32,805	53		
» » » Samlingarna	16,193	35		
» » » Biblioteket	1,500	02	50,498	90
Summa inkomster	—	—	696,351	20
Utgifter:				
Utgifter för samlingarna	16,375	30		
» » biblioteket	1,500	02		
» » inventarierna	196	65		
» » uppvärmning och belysning	8,956	02		
Försäkringsafgifter	2,256	76		
Löner	47,807	54		
Resekostnader	1,930	51		
Expeditionskostnader	2,853	26		
Utgifter för lagningar och underhåll	140	52		
» » litterära arbeten	3,608	14		
» » fotografering	1,069	50		
Transport	86,694	22		

		K r o n o r.			
	Transport	86,694	22		
Installationskostnader		15,232	74		
Utgifter för desinfektion och preparering		444	39		
» » utskylder		945	50		
Hvarjehanda utgifter		1,839	90		
Afskrifningar		10,463	85	115,620	60
För Skansen:					
Utskylder		2,878	20		
Löner och arfvoden samt extra bevakning		115,702	60		
Inventarier, inköp, lagningar och underhåll		7,439	14		
Nybyggnader (däraf Höganloftet 20,880: 06)		23,361	78		
Väganläggningar		2,877	45		
Bränsle och belysning		7,943	50		
Gasmotorstationen och elektricitetsverket		5,023	64		
Bergbanan (inkl. ränta och amortering 3,680: —)		4,049	65		
Vattenledningen		2,073	64		
Klädkammaren		865	18		
Konserter och fester (inkl. vårfest och julmarknad)		38,809	33		
Skanstryck och diverse utgifter		6,092	27		
Inköp af frön, växter och jord		1,835	62		
Den zoologiska afdelingens utgifter		19,946	49		
Utgifter för stallet		3,630	75		
Räntelikvid och afbetalning å köpeskillingen		17,160	—	259,689	24
Öfverfördt till:					
Allmänna fonden: 300: —, J. A. Hazellii fond: 1,126: 24, Artur Hazellii fond af ³⁰ / ₁₁ 1901: 102: —, Art. Hazellii monumentsfond: 665: 15, J. W. Smitts fond: 10,205: 55, Skansens bafverfond: 614: 95, Pensionsfonden: 103: 51		—	—	13,117	40
Minskning i inventariernas värde under året		—	—	143	59
Behållning för år 1905		—	—	307,780	37
Summa: utgifter och behållning		—	—	696,351	20
Kapitalkonto.					
Behållning vid årets början		—	—	3,611,593	08
Öfverfördt från inkomst- och utgiftskontot		33,787	09		
I museibygnaden under året nedlagdt kapital		232,527	99		
Afbetalning under året för köpeskillingen för Skansen		9,000	—		
Ökning under året af Skansens kapitalvärde		32,805	53		
Summa värdeökning		308,120	61		
Häriifrån afgår: Afskrifning å inventariernas värde (1 %) värdeminskning		340	24		
Behållning för år 1905		307,780	37	307,780	37
Summa behållning vid 1905 års slut		—	—	3,919,373	45
Aktiva.					
Samlingar (efter 1879 inköpta föremål)		—	—	456,031	72
Biblioteket (inköpspris för efter 1880 inköpta böcker)		—	—	15,745	29
Inventarier		—	—	33,683	74
Museibygnaden å Lejonslätten (därå nedlagdt kapital)		—	—	2,874,246	65
Transport				3,379,707	40

		K r o n o r .			
	Transport			3,379,707	40
Skansens kapitalvärde:					
Inköpsvärde		438,000	—		
Ekonomibyggnader, uppförda af museet		104,750	—		
Kulturhistoriska byggnader		116,900	—		
Järnstaketet		12,030	—		
Bergbanan (hittills gjorda afbetalningar)		14,000	—		
Inventarier		71,013	94		
Serveringens inventarier		20,408	81		
Klädkammaren		14,883	82		
Zoologiska afdelningen		70,222	25	862,208	82
Aktier och obligationer:					
161 aktier i Gefle—Dala järnvägsaktiebolag (jämte ränta)		—	—	88,220	—
50 teaterbyggnadskonsortiets premieobligationer af 1889		675	—		
1 Sveriges Allm. Hypoteksbanks 4 % obl. af 1880 nom. värdet		4,000	—		
1 Svenska Statens 3,6 % obl. nom. värde		5,000	—		
1 Mora-Vänerns järnvägsaktiebolags 4,5 % obligation af 1903		40,000	—		
Dala—Hälsinglands järnvägsaktiebolags 5,5 % förskrifning		25,000	—		
Hälsingborgs Inteckningsgarantiaktiebolags 4,5 % obligationer		270,000	—		
Trävaruaktiebolaget Dalarnes 5 % obligationer		11,000	—		
Nya Aktiebolaget Tivolis å K. Djurgården 5 % obligationer		2,000	—		
Upplupen ränta å obligationerna		2,171	25	359,846	25
Insatt i banker		—	—	25,269	18
Fordringar:					
Hos bankiren C. Cervin		300,000	—		
Hos andra personer		93,238	83	393,238	83
Kassabehållning		—	—	3,485	42
	Summa aktiva	—	—	5,111,975	90
<i>Passiva.</i>					
Skuld å köpeskillingen för Skansen					
		—	—	144,000	—
Fonder:					
Allmänna fonden		—	—	60,272	47
Pensionsfonden		—	—	2,691	14
Herman Fritiof Antells fond		—	—	100,000	—
Johan August Hazelii fond		—	—	29,282	21
Artur Hazelii fond af ³⁰ / ₁₁ 1901		—	—	1,131	18
Artur Hazelii monumentsfond		—	—	17,293	99
Skansens terrassfond		—	—	76,266	52
Skansens bäfverfond		—	—	614	95
Riksskyttetäffingarnas festfond		—	—	1,200	—
J. W. Smitts donationsmedel		—	—	10,205	55
Byggnadsfonden		—	—	748,894	44
P. Hebbes testamentsmedel		—	—	750	—
Kapitalräkning: Behållning vid årets slut		—	—	3,919,373	45
	Summa passiva	—	—	5,111,975	90

Såsom af kapitalkontot framgår, ha i 1905 års behållning intagits samtliga under året nedlagda kostnader å Museibygnaden å Lejonslätten med kronor 232,527: 99 äfvensom en enligt nämndens protokoll af den 12 september 1906 till kronor 32,805: 53 uppskattad ökning af Skansens kapitalvärde. Till behållningen har vidare förts den under året gjorda afbetalningen, 9,000 kronor, å Skansens köpeskilling, hvarför motsvarande skuld minskats från 153,000 till 144,000 kronor. Slutligen har dit öfverförts öfverskottet å inkomst- och utgiftskontot med kronor 33,787: 09, hvaremot 1 procents afskrifning å inventarierna afdragits med kronor 340: 24. Slutsumman för 1905 års behållning uppgår därigenom till kronor 307,780: 37, och behållningen vid 1905 års slut stiger därigenom till kronor 3,919,373: 45.

Antalet besökande har under året uppgått till 680,676, däribland 613,944 betalande, hvilka alla besökt Skansen.

Museets värdehandlingar hafva denna dag af oss inventerats och utgjordes desamma af:

Reverser försedda med vederbörliga hypotek:

	K r o n o r .			
Af C. Cervin	95,000	—		
> do	110,000	—		
> Hj. Boheman	20,000	—	225,000	—
Kapitalräkningsbevis från Stockholms Enskilda Bank å tillsammans	—	—	1,633	95
Tre lifrustkammarens depositionsbevis å tillsammans	—	—	7,720	89
Aktier:				
161 st. i Gefle—Dala järnvägsaktiebolag	—	—	85,000	—
Obligationer:				
Helsingborgs in-teckningsgarantiaktiebolags å nom. (däraf 100,000 dep. i Sk. Kred. A.-B.)	170,000	—		
Trävaruaktiebolaget Dalarnes å nom.	1,000	—		
Nya aktiebolaget Tivoli	2,000	—		
Svenska Statens å nominellt	5,000	—		
Sveriges Allmänna Hypoteksbanks å nominellt	4,000	—		
Teaterkonsortiets premieobligationer 50 st. å nominellt 20 kr.	675	—	182,675	—
Summa	—	—	502,029	84

Intyg om siffergranskning bifogas.

Stockholm den 8 mars 1907.

Svante Arrhenius.

C. Y. Sahlin.

Gerhard Holm.

Till Samfundet för Nordiska Museets främjande.

Vid den granskning af Samfundets räkenskaper för år 1905, som af undertecknade företagits, sedan af herr Hj. Tillberg enligt bifogadt intyg siffergranskning blifvit verkställd, hafva vi ej funnit anledning till någon anmärkning, hvarför vi härmed tillstyrka, att räkenskapsföraren erhåller full och tacksam ansvarsbefrielse för räkenskapsåret 1905.

Samfundets inkomster och utgifter under året hafva enligt räkenskaperna varit:

Inkomster.

Ständiga ledamöters afgifter, influtna år 1905	kronor	300:—
Stiftande ledamöters afgifter, influtna år 1905	>	19,598:—
	Summa kronor	19,898:—

Utgifter.

Överförda till Nordiska Museet:		
Ständiga ledamöters afgifter	kronor	300:—
Behållning af stiftande ledamöters afgifter	>	15,036:40
Omkostnader under år 1905 enligt kassaräkning	>	4,561:60
	Summa kronor	19,898:—

Stockholm den 8 mars 1907.

Svante Arrhenius.

C. Y. Sahlén.

Vid siffergranskning af 1905 års räkenskaper för Nordiska Museet och Samfundet för Nordiska Museets främjande har någon anledning till anmärkning icke förekommit; alla utgiftsposter hafva vid jämförelse med bilagorna visat sig vara riktigt verifierade, hvilket härmed intygas.

Stockholm den 23 jan. 1907.

Hj. Tillberg.

Följande penningåfvor hafva under 1906 lämnats till museet.

Bonnier, J., fröken, Stockholm, till Skansen	600:—
Pettersson, C. F., kyrkoherde, Sundborn, till löpande utgifter	100:—
»Artur Hazellii vän i Norge» till Artur Hazellii fond af ^{30/11} 1901	100:—

Såsom bidrag till gäldande af köpeskillingen för Öfre Tivoli hafva följande personer under 1906 öfverlämnat nedannämnda belopp.

Bünsow, R., konsul, Stockholm	1,000:—
Francke, O., grosshandlare, Stockholm	200:—
Hirsch, I., grosshandlare, Stockholm	200:—
Norström, C. G., ingenjör, Stockholm	1,000:—
Nyströms, G., major, dödsbo, Gefle	200:—
Genom Ramström, C., ingenjör, Stockholm	99:—
Sundström, P., grosshandlare, Stockholm	200:—

Gåfvor af föremål till Nordiska Museets samlingar hafva år 1906 lämnats af följande personer:

Aarflot, A. G., verkställare, Stockholm. — Andersson, A. F., landbrukare, Oqvista, Rumsättra, Riala. — Andersson, G., riksdagsman, godsegare, Kolstad, Norrköping: milsten från Risinge socken, Östergötland. — Andersson, Jan Erik, Strand, Rumsättra, Riala. — Andersson, L., f. Agrell, fru, Stockholm. — Andersson, Lovisa, fru, Storlejša, Rumsättra, Riala. — Andersson, Mia, fru, Björklunda, Hjerpås. — Andersson, P. G., landbrukare, Oqvista, Rumsättra, Riala.

Backman, M. E., änkefru, Stockholm. — Ballé, F., f. Ballé, fru, Stockholm: docka från 1837 samt en större samling leksaker. — Becker, V., grosshandlare, Stockholm: 2 parkettgolf m. m. från nr 31 Drottninggatan, se sid. 17. — Beck-Friis, C. G., grefve, Börringe kloster, Börringe: wurst från Fiholm i Södermanland. — Bengtson, N. J., byggmästare, Stockholm. — Berg, A., fru, Klintehamn. — Bergman, F., fru, Stockholm. — Bernard, A., f. Baer, fru, Stockholm. — Bernström, C. F., direktör, Stockholm. — Billing, Anna, fröken, Stockholm: spetskrage som tillhört Jenny Lind, se sid. 21. — Billmanson, A., f. Karsten, fru, Stockholm: schal från 1850. — Bitter, A., biskop, Stockholm: väggmålningar m. m. från nr 46 Götgatan. — Blomberg, Nils, studerande, Stockholm. — Blomqvist, G. M., handelsresande, Vänersborg. — Blomqvist, Karin, fru, Folkhögsskolan, Tierp. — Bohman, K., konsul, Stockholm. — Boivie, Hedvig, amanuens, Stockholm. — Bonde, Ph., grefve, Husbygård, Bettna: en s. k. Medevivagn, — Borg, A., postexpeditör, Stockholm. — Borgenstam, E., apotekare, Mjölby. — Braunerhielm, T., brukspatron, Stockholm: 2 himmelsängar från 1700-talet, se sid. 17. — Bukowskis, H., konsthandel, Stockholm: spelkort, graverade kopparplåtar m. m. — Bundsen, M., fröken, Stockholm. — Bäckström, Marianne, amanuens, Stockholm.

Christiernsson, A., fröken, Stockholm.

Dahlberg, A., f. Hübinette, fru, Stockholm. — Dahlberg, E. M., herr, Stockholm. — Dahlgren, Anna, fröken, Stockholm. — Dahlgren, Lotten, fröken, Stockholm. — Danielsson, änkefru, Dystad, Runsten. — Danielsson, E., med. lic., Hälsan, Antnäs: »luck-säng» från Norrbotten, se sid. 14. — Danielsson, Johan, Lerkaka, Runsten. — Davidson, Fanny, fröken, Stockholm: docka m. m. från 1860-talet, se Fataburen 1907, sid. 48.

Ditzinger, W., grosshandlare, Stockholm. — Drakenberg, A., f. v. Schantz, fru, Örebro. — Dyrssen, W., statsråd, Stockholm: tapeter från Öraker i Uppland.

Ehrenborg, Chr., godsegare, Hofdala, Hesselholm. — Gm Ehrngren, O., ingenjör, Stockholm: kakelugnar och kakel från nr 19 B Lilla Vattugatan. — Ekström, G. E., spelmau, Stockholm. — Erdmann, E., geolog, Stockholm. — Erickson, Tors Erik, smickare, Stockholm. — Ericsson, Ollas Anders, riksdagsman, Ofvanmyra. — Erikson, G., herr, Malmsjödalen. — Eriksson, C., landtbrukare, Strand, Rumsättra, Riala. — Eriksson, G., arrendator, Gröna, Balingsta. — Ersson, Back Johannis, hemmansegare, Transtrand.

Fagerlind, Klara, fru, Arvika. — Fitinghoff, L., f. Runsten, fru, Stockholm. — Flodman, J. P., f. d. båtsman, Söderede, Östanå. — Friberg, G., direktör, Stockholm: kakelugn från nr 64 Vesterlånggatan. — Frölich, E., f. Schartau, grevinnan, Djursholm. — Fähræus, Agnes, fröken, Stockholm. — Föreningen för Svensk Hemslöjd, Stockholm: en samling spetsprof.

Gauffin, A., f. Areschoug, fru, Stockholm. — Gjörcke, Carl, herr, Stockholm. — Graham Brothers, Stockholm: måladt innertak, dateradt 1773, från Stockholm, se sid. 17. — Grill, C., öfverstelöjtnant, Göteborg. — Gummesson, Jöns, herr, Stockholm. — Gustafsson, J. P., byggnadsingenjör, Stockholm: kakelugn och kakel från nr 5 Bondegatan. — Gyllenstierna, M. L., f. Duwall, friherrinna, Elfdalen, Klippan.

Hagander, A. G., antikvitetshandlare, Stockholm. — Hagberg, Lotten, amanuens, Stockholm. — Hagberg, Louise, amanuens, Stockholm. — Hallberg, E., ingenjör, Stockholm. — Hallberg, Fr., landssekreterare, Malmö: milsten, daterad 1728, från Dalby socken, Torna härad, Skåne. — Hallström, G., artist, Björkö. — v. Hallwyl, W., f. Kempe, grevinnan, Stockholm: flygel, sign. P. Rosenvall, klavér, sign. John Söderberg Stockholm 1807 och chaise longue från 1700-talet, jfr sid. 17. — Hansdotter, Björk Kerstin, hustru, Ofvanmyra. — Hansson, Storhols Johannes, hemmansegare, Lima. — Hazelius, A., fröken, Stockholm. — Hebbe, Signe, fröken, Stockholm. — Hector, Ulla, fröken, Stockholm: leksaker, se Fataburen 1907, sid. 50. — v. Heland, Lotta, fröken, Åmål. — Hellberg, H., f. Engstöm, fru, Sala. — Hennerberg, C. F., musiklärare, Stockholm. — v. Hofsten, B., herr, Stockholm. — v. Hofsten, Ch., f. v. Schantz, fru, Örebro. — Holm, Fr., herr, Stockholm. — Holm, J. M., f. d. konduktör, Stockholm. — Holmberg, Gustaf, herr, Stockholm. — Holmgren, Lars, Lofsdalen, Linsell. — Hornberg, S., f. Aurell, fru, Stockholm. — Hultgren, A. C., fotograf, Stockholm. — Hübinette, E. W., f. d. kopparslagare, Stockholm: inredning och verktyg till kopparslagarverkstad. — Höglund, Gust., byggnadsingenjör, Stockholm: en samling kakel från nr 7 Bondegatan. — Hörsne församling genom kyrkoherden S. Jacobson, Hörsne, Hesselby: likbår m. m. från Hörsne kyrka, Gottland.

Jakobsson, Anders, kommunalordförande, Transtrand. — Jansson, P., landtbrukare, Rumsättra, Riala. — Jerndal, A., bildhuggare, Tvetaberg. — Johans, Aug., Jämjö. — Johansson, Albert, Lerkaka, Runsten. — Johansson, A. M., f. Pettersson, fru, Soltorp, Billdal. — Johansson, Edv., arbetare, Stockholm. — Johansson, Wilh., hemmansegare, Ullerön, Ed. — Jons, Kristina, Norra Runsten. — Jösse härads vägstyrelse, Arvika: milsten, daterad 1767.

Kahls, M., f. Edsberg, fru, sterbhusdelegare, Stockholm. — Karlsson, A., länsman, Hamnerdal. — Kennedy, M., fröken, Stockholm: schalar, solfjädrar, teunsoldater m. m. — Keyland, N., amanuens, Stockholm. — Kindstrand, D., f. Plagemann, fru, Stockholm. — Klinkowström, A., friherre, Stafsund.

Lagerberg, H. M., änkefru, Strömstad. — Larsson, Ola, landtbrukare, Katslösa, Rydsgård. — Leijonhufvud, M., fröken, Stockholm. — Lewin, L., f. Möller, fru, Stockholm. — Lewin, M., V. och A., fröknar, Stockholm: leksaker. — Lindbohm, F., fru, Stockholm. — Lindholm, S., f. Fallstedt, fru, Stockholm. — Genom Lithberg, N., kandidat, Visby. — Ljungberg, Agnes, amanuens, Stockholm. — Lundin, S., fru, Stockholm. — Lönnerberg, R. W., adjunkt, Stockholm, enligt testamentariskt förordnande.

Moberg, Agnes, fröken, Stockholm. — Münchens bryggeriaktiebolag, Stockholm: paneler och hörnsåp, 1700-talets midt.

Nationalmuseets 2:dra afdelning, Köpenhamn: en samling kakel från Köpenhamn. — Nilsson, Inga Maria, Bjurbäcken, Mangskog. — Nilsson, Stina, Pålstorp, Bjurbäcken, Mangskog. — Nilsson, A., intendent, Stockholm. — Nilsson, E., f. Wählander, fru, Stockholm. — Nilsson, Hanna, fru, Hvetlanda. — Nilsson, Herm., barberarmästare, Stockholm. — Nilsson, Mor Per, Forsby. — Nilsson, Nils, Bjurbäcken, Mangskog. — Nilsson Casa Miranda, C., grevinnan, Paris: pianino, se sid. 20. — Nordins, Isidor,

apotekare, sterbhus, Malmö. — Nordström, C., skolgosse, Stockholm. — Norström, A., f. Bünsow, fru, Stockholm.

Olofsson, Thol, bonde, Glissjöberg. — Olsdotter, Grop Anna, Stockholm: dräkt-delar och julbröd från Boda socken, Dalarna. — Olsson, Kristina, S. Gärdslösa. — Olsson, Lissolles Brita, Backa, Rättvik.

Persdotter, Carin, sexmansmor, Brogetorp. — Perslow, C., byggnadsingeniör, Stockholm. — Persson, Erik, Lofsdalen, Linsell. — Persson, Magnus, Bjurbäcken, Mangskog. — Persson-Unger, H., civilingeniör, Karlskoga. — Petersson, I. P., herr, Långlöt. — Petersson, Olof, landtbrukare, Gillsätra, Glömminge. — Pettersson, M., landtingsman, Glissjöberg. — Planthaber, Ellen, amanuens, Stockholm. — Platen, C. G., öfverstelöjtnant, Stockholm.

Quensel, U., professor, Uppsala. — v. Qvanten, A., f. Örnberg, fru, Stockholm.

Retzius, A., f. Hierta, fru, Stockholm. — Rohloff-Andersson, I. och H., fröknar, Lund. — Roland, A., arkitekt, Stockholm. — Romdahl, G., f. Biller, fru, Göteborg. — Rosenlind, E., direktör, Stockholm. — Rundberg, F., fröken, Klintehamn.

Sahlholm, G. L., snickare, Stockholm: klavér, dateradt 1773. — Salin, B., Nordiska Museets styresman, Stockholm. — Sandström, R., agent, Stockholm. — Santesson, P., fröken, Gottskär, Kungsbacka. — Schartau, G., f. Behrling, fru, Stockholm. — Silfverskiöld, H. F. L. T., hofsmarskalk, Stockholm, enligt förordnande: dopdräkt från 1773, se sid. 22. — Sjöberg, G. kantor, Kågeröd. — Sjöström, Olle, herr, Linsell. — Starck, Hilda, fröken, Stockholm. — Steenhoff, S., fröken, Stockholm. — Ståhl, F. A. V., hofkamrer, Stockholm. — Ström, Selma, amanuens, Stockholm. — Swanberg, S., fröken, Stockholm. — Swedenborg, J., landtbrukare, Knektegården, Brodgetorp. — Svendsdotter, Kerstin, Lofsdalen, Linsell. — Svensson, Charlotta, änka, Fallnäs, Nätran. — Svensson, Nils, Bjurbäcken, Mangskog. — Svensson, Olof, torpare, Lefvershult, Kyrkhult. — Söderlund, C. A., direktör, Berlin. — Söderlund, Jon, Sörvattnet, Linsell. — Söderström, Stell, bokbindare, Stockholm. — Sörby gård, Årsunda.

Tholsson, C., handlande, Linsell. — Tholsson, Thol, Glissjöberg. — Tingström, O., vaktmästare, Stockholm.

Upmark, F., fröken, Hammar, Tungalsta. — Upmark, G., intendent, Stockholm. — Upmark, J., godsegare, Hammar, Tungalsta.

Vadstena slott. — Vallér, H., f. Snöbohm, fru, Stockholm: dräkt-delar. — Wallin, Hilda, amanuens, Stockholm. — Wallin, K. A., disponent, Ruukii, Finland: leksaks-skonare, se Fataburen 1907, sid. 49. — Wennersten, O. V., länsarkivarie, Visby. — Westerberg, E., kontrollant, Stockholm. — Westin, L., fru, Stockholm. — Wistrand, P. G., indendent, Stockholm.

Åkerberg, A., fröken, Stockholm.

Örtendahl, I. direktör, Uppsala. — Österlind, E., grosshandlare, Stockholm.

Till museets bibliotek och arkiv hafva år 1906 gäfvor lämnats af följande personer:

Ailio, J., fil. doktor, Helsingfors. — Ambrosiani, S., amanuens, Stockholm. — Arenander, E. O., fil. doktor, Ultuna.

Barrios, B. R., med. doktor, Barcelona. — Bukowski's konsthandel, Stockholm. — Böttiger, J., öfverintendent, Stockholm: en del arbeten till komplettering af den af honom förut lämnade samlingen.

Chabot, monseigneur, Pithiviers (Loiret). — Clason, K., f. Petre, professorska, Stockholm.

Daleau, F., herr, Bourg-sur-Gironde.

Ersson, Erik, Lofsdalen, Linsell. — Essén, R., kommissionslandtmätare, Thomastorp, Ås.

Fellman, I., f. d. hofrättspresident, Rautalampi: Fellman, J., Anteckningar under min vistelse i Lappmarken, d. 1—4, Helsingfors 1906. — Frölich, E., f. Schartau, grefvinna, Stockholm.

Hernblom, F. E. W., herr, Stockholm. — Hjelm, Axel, f. d. handlande, Stockholm. — Holm, Frans, herr, Stockholm. — Hübinette, E. W., f. d. kopparslagare, Stockholm: diverse räkningsböcker från år 1811.

- Johansson, Albin, artist, Stockholm.
 Kungl. Järnvägsstyrelsen, Stockholm: Svenska Statens Järnvägar 1856—1906. Historisk-teknisk-ekonomisk beskrifning, d. 1—4, Stockholm 1906. — Kunstgewerbe-Museum, Flensburg: fotografier af i nämnda museum befinnliga skåp.
 Lampa, Sv., fil. doktor, Stockholm. — Lewenhaupt, E., grefve, Säbylund, Kumla. — Lindholm, S., f. Fallstedt, fru, Stockholm: en samling äldre byggnadsritningar m. m. — Ljungdahl, D., artist, Stockholm. — Lundberg, Albert, kapten, Stockholm. — Lönerberg, R. W., adjunkt, Stockholm, enligt testamentariskt förordnande: en del böcker, bref m. m.
 Magnusson, R., vaktmästare, Stockholm. — Müller, R., etatsråd, Köpenhamn: Müller, R., Vildtet og Jagten i Sydgrönland, Köbenhavn 1906.
 Ohlsson, Christine, fröken, Stockholm. — Olrik, J., kandidat, Köpenhamn.
 Palm, C. U., herr, Stockholm: Hallén, J. S., Werkstätte der heutigen Künste oder die neue Kunstgeschichte, bd 1—6, Brandenburg und Leipzig 1761—1765, inb. — Phillips Academy, Andover, Mass. — Pöhl, H., folkskolelärare, Reval.
 Redaktionen af Hvar 8 dag, Stockholm. — Riksarkivet, Stockholm. — Rosenberg, M., professor, Karlsruhe: Rosenberg, M., Alte und neue Fächer aus der Wettbewerbung und Ausstellung zu Karlsruhe 1891, u. å., m. m. — Rosenlind, E., direktör, Stockholm. — Rutot, A., herr, Bruxelles.
 Salin, B., Nordiska Museets styresman, Stockholm. — Schürer von Waldheim, V., godsegare, Mellingeholm. — Sjöstedt, C., kamrer, Stockholm. — Sjöström, Olle, herr, Linsell. — Stafsén, Gust., fil. kand., Stockholm. — Starek, Hilda, fröken, Stockholm. — Stockholms Stads Statistiska kontor, Stockholm. — Ström, Th., redaktör, Hvetlanda. — Styrelsen för Stockholms Enskilda Bank: Stockholms Enskilda Bank 1856—1906, festskrift, Stockholm 1906. — Svenska Numismatiska Föreningen, Stockholm.
 Thiullen, A., herr, Paris. — Thomas, Agnes, fröken, Stockholm. — Thunberg, Sv., fil. kand., Uppsala: afskrift af protokoll vid hexprocess i Orsa i Dalarna, dat. 11 dec. 1669.
 Westerlin, G., folkskolelärare, Vesterhanninge. — Wistrand, P. G., intendent, Stockholm.

Till Skansen hafva följande gåfvor lämnats:

- Ahlberg, H. G., tullroddare, Stockholm. — Alling, G., doktor, Lund: 1 fjällräf.
 — Almqvist, H., fröken, Stockholm. — Ander, G. F., herr, Lidköping. — Andersson, F. och C. herrar, Stockholm. — Andersson, O., herr, Stockholm: 1 vaktel. — Arpi, I., herr, Stockholm. — Arwidsson, I., fil. doktor, Uppsala: 3 vattennäbbmöss. — Avén, S., fru, Stockholm: diverse bröd.
 Becker, W., direktör, Stockholm. — Bergianska trädgården, Albano: kål och rötter. — Berglund, E., fru, Stockholm. — Beskow, G., ingenjör, Djursholm: 1 fjälllämmel. — Boivie, E., handlande, Stockholm. — Bonnier, J., fröken, Stockholm: 3 lodjur. — Borin, S. G., grosshandlare, Stockholm. — Brattström, G., fröken, Stockholm. — von Braun, fröken, Rydholm, Vasa. — Bruce, G. W., stationsinspektör, Tvååker. — Brunell, G., djurvårdare, Stockholm.
 Carlsson, A., stationsinspektör, Vadstena: 1 råka. — Cederholm, J. A., målarmästare, Stockholm: 1 jämtlandshund. — Clason, I. G., professor, Stockholm: åsnesadelmundering. — Cohn, A., herr, Stockholm.
 Dahlgren, E. G., herr, Stockholm. — Dahlin, J. A., herr, Stockholm. — Djurgårdsförvaltningen, Stockholm: granris och trädgrenar.
 Edelstam, F., hoffjägmästare, Stockholm: sälg. — Edlund, H., fröken, Stockholm. — Ekberg, K. G., herr, Stockholm. — Elgstrand, A., herr, Örebro: 2 korpar. — Ericson, M., fru, Stockholm.
 Florman, E., hof fotograf, Stockholm. — Folin, T., fröken, Stockholm. — Folkesson, F., herr, Stockholm. — Frey, hyrverksaktiebolag, Stockholm. — Fries, Hj., doktor, Stockholm: 1 sparfuggla.
 Gedde, Chr., grosshandlare, Stockholm: 2 vaktlar. — Gielman, A., telefonstationsföreståndare, Lidköping. — Graf, F., fru, Stockholm. — Granqvist, H., musikinstrumentshandlande, Västerås: 1 bisvärm. — Gylling, O., konservator, Malmö: 1 bergand.
 Haglund, M., fru, Stockholm. — Hallgren, R., studerande, Limhamn. — Hazelius, A., fröken, Stockholm. — Hederström, S., skogsselev, Avesta: 2 dvärgfalkar. — Hertzman, W. L., herr, Stockholm. — Hogner, R., doktor, Boston. — Holmberg, H., fru,

Stockholm: 7 hästfältar. — Husander, A., herr, Visby. — Hörberg, R., herr, Värmlands Bro: 2 dvärgfalkar och 2 tornfalkar. — Hörnström, E., fröken, Djursholm.

Jansson, J. W., landtbrukare, Ljusterö. — Jansson, M., herr, Stockholm. — Johansson, G., herr, Stockholm. — Johansson, H. V., studerande, Stockholm: 1 tjäderhöna. — Johansson, I., fröken, Stockholm. — Johansson, W., herr, Stockholm. — Johnsson, L., skräddarmästare, Stockholm. — Jonsson, B. H., gosse, Stockholm.

Karlsson, G. T., herr, Ösmo. — Klingspor, A., kapten, Nyköping. — Klinkowström, H., friherre, Stafsund: 1 storskrake. — Küsel, E., artist, Saltsjö-Dufnäs. — Kvistlund, H., herr, Stockholm.

Larsson, O., handl., Stockholm. — Lidén, N., grosshandlare, Stockholm: 2 trutar, 4 måsar, 2 strandskator, 2 labbar, 3 grisslor. — Liljetahl, G., direktör, Stockholm. — Liljefors, B., konstnär, Järna: 2 dufhökar. — Lilliesköld, M., herr, Värnamo: 2 ormråkar. — Lindberg, E. A., husegare, Stockholm. — Lindberg, H., fru, Lund: 9 småfåglar. — Lindblad, W., herr, Stockholm. — Lindh, A., doktorinna, Järva. — Lindstedt, O., handlande, Stockholm. — Ljungberg, C., disponent, Grimstorp: 1 korp. — Lundberg, E., herr, Stockholm. — Lundgren, B., ingenjör, Kiruna: 7 fjällvråkar. — Lundwall, A., fru, Stockholm. — Lübeck, R., e. jägmästare, Stockholm: 1 tjäderhöna.

Marcus, H. och K., barn, Sundbyberg. — Melin, S., bankkassör, Visby: 1 bivråk, — Minganoff, S. E., herr, Stockholm. — Murray, A., apotekare, Stockholm.

Nordiska kompaniet, Stockholm. — Norrström, K. G., djurvårdare, Stockholm. — Nyman, G., handlande, Stockholm. — Nyström, N. Th., handlande, Stockholm.

Olän, H., studerande, Stockholm. — Olsson, Hj., herr, Stockholm. — Olsson, O., underofficer, Stockholm. — Onchterlony, H., jägmästare, Piteå: 1 ripa.

Pauli, J. M., jägmästare, Kloten: 1 älgkalf. — Persson, H., herr, Stora Mölleberga: 1 rörhöna. — Pettersson, P., styrman, Stockholm. — Price, A., förvaltare, Hjortkvarn: 1 tjäderhöna.

Qvarnström, E., herr, Rotebro.

Ramberg, E. J., herr, Stockholm. — Rydberg, P., stationsförmän, Stockholm. — Rosenson, J., herr, Uppsala: 1 rörhöna.

Samuelsson, F., bagare, Stockholm: 4 getter. — St Eriks bryggeri, Stockholm. — Santesson, F., gosse, Stockholm. — Schultheis, H., vinhandlare, Stockholm. — Seton, M., fröken, Ekolsund: 2 tamsvanar. — Sjöholm, E., djurvårdare, Stockholm: 8 svart-hufvade sångare. — Sjölund, N. P., Rautas: 3 fjällvråkar och 10 fjälllämlar. — Sjöstedtska expeditionen: 1 zebra, 1 gnu och 2 strutsar. — Smith, A., herr, Hasseludden. — Stadsträdgården, Stockholm. — Strid, E., Stockholm. — Strömstedt, A. L., herr, Stockholm. — Svanström, O., disponent, Diö. — Svensson, E., trädgårdsmästare, Stockholm. — Svensson, L. och A., Järfva: 2 vaktlar. — Svenström, J., djurvårdare, Stockholm.

Tigerschiöld, A. och M., gossar, Stockholm: 1 fisktärna. — Torell, O., herr, Stockholm. — Tufvesson, P., doktor, Kristianstad. — Tullbom, Ch., fru, Stockholm. — Tullström, F., Skogen. — Tyselius, J., herr, Stockholm. — Törnå, L., ingenjör, Filipstad.

Wahlberg, A., direktör, Stockholm: 1 sothöna m. m. — Wahlberg, E., doktor, Stockholm: 2 grågäss. — Wahlberg, Hj., fröken, Stockholm. — Wahlgren, C. R., herr, Stockholm. — Waldner, E. och A., gossar, Stocksund. — Wallendorf, A., tjänsteman, Stockholm. — Wallin, J., målare, Ulriksdal. — Vedin, H., försäkringstjänsteman, Stockholm: 1 isländsk fjällräf. — Westberg, O., herr, Dalarö. — Wetterqvist, A., fröken, Stockholm. — Whelmer, H., herr, Stockholm. — Wibom, G., godsegare, Adelsö: 3 getter. — Wibom, O., kandidat, Hufvudsta: 1 rosenstare. — Wistrand, P. G., intendent, Stockholm. — Wöhler, W., herr, Klintehamn.

Åkerberg, K., godsegare, Igelstorp: 1 skotsk bagge.

Öhman, G., direktör, Sundsvall.

Skansens zoologiska

D j u r b e s t å n d .	Bestånd ^{31/12} 05.			Ö k n i n g .		
	Arter o. raser.	Antal ex.	Värde.	Gåfva	Födda.	Köp.
Apor och insektätare	5	14	327—	18	—	—
Kattdjur	3	6	1,560—	4	—	—
Hundar, vargar, räfvar	18	57	5,282—	6	38	2
Mårdar, järfvar, sälar, gräfsvin, snabelbjörn	7	15	1,295—	3	—	13
Björnar	3	10	3,300—	—	2	—
Gnagare	11	188	380·25	34	159	50
Hästar, åsnor, zebra	6	13	4,150—	1	—	—
Nötkreatur	2	5	1,900—	—	1	—
Hjortar, älgar, renar, antilop . . .	5	20	2,810.—	2	5	2
Får, getter	4	14	160—	7	20	1
Svin	1	2	200—	—	—	—
Summa däggdjur	65	344	21,364·25	75	225	68
Sångfåglar	58	211	494·50	80	2	49
Klätterfåglar, gök	2	5	55—	—	—	—
Kräkfåglar	6	19	174—	8	—	34
Ugglor	7	29	454—	5	—	11
Falkar, örnar	6	23	225—	10	—	8
Vråkar, hökar, glador	5	8	80—	25	—	3
Papegojor	10	17	435—	8	—	—
Hönsfåglar, strutsar	11	43	460—	12	16	18
Dufvor	14	75	146—	23	10	2
Vadare	16	34	465—	6	1	—
Svanar, änder, gäss	21	76	2,585—	6	11	2
Öfriga simfåglar	13	38	785—	18	—	3
Summa fåglar	169	578	6,358·50	201	40	130
Djurbeståndets summa	234	922	27,722·75	276	265	198

* utmärker det år då djuret införlifvades med Skansens djursamling.

trädgård 1906.

Minskning.		Bestånd ^{31/12} 06.			Anmärkningar.
Sålda.	Dödade o. dött.	Arter o. raser.	Antal ex.	Värde.	
11	9	6	12	277—	3 vattennäbbmöss g.
—	4	3	6	2,200—	3 lodjur g.
14	55	18	34	3,416—	2 svarta räfvar k., 2 fjällräfvar g.
4	12	9	15	1,235—	4 järfvar, 4 hermeliner, 1 småvessla k.
—	—	3	12	4,300—	2 isbjörnungar födda.
232	63	12	136	393 50	1 vattensork g.
—	2	6	12	5,300—	1 zebra g.
1	1	2	4	1,400—	
6	1	6	22	4,790—	1 gnu, 1 älg g., 1 älg k.
24	3	5	15	250—	1 skotskt hedfår g.
2	—	—	—	—,—	
294	150	70	268	23,561 50	
9	112	53	221	506—	1 kornsparf g., 2 stenknäckar k.
—	1	1	4	40—	1 spillkråka, 01*, dött.
10	34	6	17	207—	2 nötkräkor, 16 lafskrikor k.
7	13	7	25	412—	1 sparfuggla g., 1 d:o k., 2 fjällugglor, 2 A. noctua k.
—	13	7	28	410—	2 jaktfalkar k.
—	20	7	16	170—	1 fiskgjuse k.
—	6	9	19	465—	
2	34	12	53	2,067—	2 strutsar g., 2 hjärpar k.
3	26	12	81	174—	4 skogsdufvor kläckta
—	5	15	36	490—	1 trana kläckt; 2 rörhönor g.
1	26	19	68	2,827—	2 sångsvanar k.
—	28	13	31	580—	2 labbar g., 1 fjällabb k., 1 bergand, 1 skrake g.
32	318	161	599	8,348 —	
326	468	231	867	31,909 50	

Redogörelse

för

Kungl. Lifruskammarens och därmed förenade samlingars utveckling och förvaltning år 1906

Den af föreståndaren för Kungl. Lifruskammaren och därmed förenade samlingar till Kungl. Maj:t den 4 april 1907 aflämnade berättelsen angående samlingarnas utveckling och förvaltning under år 1906 är af följande innehåll:

Till de nya lokalerna i Nordiska Museet voro Lifruskammarens samlingar öfverflyttade redan den 11 juni. Förberedelserna till denna flyttning hade redan påbörjats i december 1905. De uppsatta föremålen nedtogos då, rengjordes samt ordnades, jämte den stora del af samlingen som varit magasinerad, efter de grupper hvori uppställningen i de nya lokalerna skulle indelas. Då en stor del af samlingen, den forna k. klädkammaren, aldrig varit märkt med gällande inventariers nummer samt synnerligen många andra föremål på grund af mindre ändamålsenlig märkning förlorat dem åsatta inventarie-nummer och på grund af inventariernas knapphändighet därtill icke kunde identifieras i dessa, måste till kontroll vid flyttningen ett särskildt instrument upprättas, och blefvo samtliga föremål tillfälligt märkta efter detta instrument.

Vid detta synnerligen tidskräfvande arbete biträdades föreståndaren af fil. kand. Gustaf Hallström, sedan Kungl. Maj:t den 16 mars till arvode åt sådant biträde anslagit kr. 800.

För inpackning, transport och uppäckning af samlingarna hade anbud infordrats från Freys express och Stockholms Expressbyrå. Det fördelaktigaste anbudet lämnades af Stockholms Expressbyrå, som åtagit sig att efter föreståndarens föreskrifter verkställa flyttningen för kr. 3,500.

Vid inpackningen sveptes småföremålen i papper samt förpackades med filter och packspån i stora lårar. Hvarje lår nummerades, och förteckning upprättades såväl å samtliga i hvarje lår förpackade föremål som å lårar och

större lösa föremål. Hufvudtransporten verkställdes med prämar, som lastades vid Logårdstrappan och lossades vid Nordiska Museets brygga invid Djurgårdsbron. Därifrån fördes föremålen på museibyggets järnbana upp till museet. Landvägen transporterades samlingens fanor och stångvapen på vagnar med för ändamålet särskildt konstruerade ställningar, så att intet föremål hvilade på det andra. I täckta transportvagnar fördes den del af dräktsamlingen, som var uppsatt på manekiner. De fem stora karosser samlingen äger förspändes och kördes på sina egna hjul, sedan man förstärkt deras bärande delar. För att minska risken för sammanstötning eller annan af trafiken orsakad risk verkställdes denna sistnämnda transport vid tretiden på morgnarna.

Några missöden vid flyttningen, värda att nämna, inträffade dess bättre icke. I det hela taget gynnades den också af det bästa väder och måste endast en gång afbrytas på grund af regn.

I Nordiska Museet blef hufvudmassan af föremål införd i den del af hallen, som var så pass färdig, att den kunde mottaga samlingarna och med ett skrank var skild från den ännu icke färdiga halfvan.

Dyrbarare föremål insattes i museets föreläsningssal i jordvåningen och de största dyrbarheterna förvarades i ett brandfritt rum i museets kansliffygel.

Sedan föremålen uppäckats började den inventering, genom hvilken Nordiska Museet skulle emottaga samlingarna i deposition. Till grund för denna inventering lades de äldre inventarierna. Nordiska Museet önskade emellertid ett noggrant antecknande af det tillstånd, hvori föremålen befunno sig vid depositionens emottagande och detta nödvändiggjorde ett granskande af hvarje särskildt föremål och ett jämförande af dess dåvarande tillstånd med de knapphändiga uppgifterna i de äldre inventarierna. På grund af detta synnerligen tidskräfvande arbete kunde inventeringen ej avslutas till den 1 juli eller den tid, från hvilken depositionstiden senast skulle hafva räknats enligt den mellan Nordiska Museet och Svenska Staten träffade öfverenskomsten. Först den 21 december kunde detta nya depositions-inventarium öfverlämnas till Kungl. Maj:t. Det upptager jämte de äldre inventarierna med anteckningar om föremålen nuvarande tillstånd en förteckning öfver de föremål i inventarierna, som ej kunnat återfinnas, samt en förteckning å föremål i samlingarna som ej kunnat identifieras i inventarierna, och dessa senare äro till antalet mer än dubbelt så många som de förra.

Sin nya organisation erhöll Lifruskammaren då Kungl. Maj:t i nådigt bref af 28 september utfärdade instruktion för inspektor och föreståndare för Lifruskammaren.

Själftva samlingarna hafva under året ökats med fem hufvudnummer, samtliga genom inköp. De innefatta:

ett hjullås, tysk tillverkning, 1600-talet, jordfynd från Uppland;

en släde, tillhört Gustaf III och prydd med hans namnchiffer; inköpt från Finland;

ett kruthorn, svensk tillverkning 1720;

ett linne; 2 st. nattröjor; 6 par strumpor, samtliga tillhört drottning Josefina;

ett stångvapen, svensk typ, från Småland.

Boksamlingen har ökats med fyra nummer, däribland ett genom gåfva:

Forrer: Schwerter und Schwertknäufe;

Payne-Galway: The crossbow;

Rosenberg: Badische Uniformen 1807 u. 1869;

Ehrenthal: Waffensammlung des Fürsten Salm-Reifferscheidt.

Fotografisamlingen har ökats med 48 st. fotografier af för vapen och dräkthistorien belysande föremål.

Till inspektor för Lifrustkammaren har Kungl. Maj:t den 28 september på en tid af fem år räknadt från den 1 oktober utnämnt krigsarkivarien D. T. J. Petrelli.

Föreståndaren har under tiden 1—22 april åtnjutit af Nationalmusei nämnd beviljad ledighet, hvarvid han studerat samlingarna i Venedig, Wien, Dresden och Berlin. Under tiden 4—16 okt. har han för Nordiska Museets räkning företagit en resa till Öland. I nådigt bref af 16 juni förordnade Kungl. Maj:t föreståndaren att såsom sakkunnig deltaga i utredningen om huru troféerna i Riddarholmskyrkan skulle kunna förvaras på ett för deras bevarande mera betryggande sätt. Han ledde såsom sådan troféernas nedtagning ur kyrkan samt deras öfverförande till och magasinering i Nordiska Museet. På uppdrag af sakkunnige och sedan Kungl. Maj:t därtill beviljat ett anslag af kr. 600: — besökte föreståndaren under tiden 16 november—12 december Berlin, Dessau, Paris, London, Brüssel, Haag, Amsterdam och Köpenhamn för att studera där använda metoder för fanors konservering och uppsättning, hvarvid samtidigt äfven studier gjordes med tanke på nyuppställningen af Lifrustkammarens samlingar.

För sakkunniges betänkande utarbetade föreståndaren afdelningarna om fanors konservering och uppsättning.

Utom af flyttnings- och inventeringsarbetena har tiden upptagits med försöksuppställningar och andra experiment för fastställande af lämplig utställningsmaterial.

Om samlingarna och dess föremål är publicerad:

Adolf Pira: Tvänne horn af ur i Lifrustkammaren. Fataburen 1906 häft. 4.

För allmänhet hafva samlingarna under året varit stängda; forskare hafva dock haft tillgång till deras material. Professor dr Marc Rosenberg från Karlsruhe har i samlingarne sökt material till sitt arbete om guldsmeder och

fröken Agnes Branting för studier om spetstillverkningen. Följande konstnärer hafva därtill begagnat sig af samlingarna:

Carl Larsson för kartong till fresk i Nationalmuseum.

Skulptören Strandman för relief till Gustaf-Adolfskyrkan vid Lützen.

Professor, frih. Gustaf Cederström för dekorativ målning i Dramatiska teatern.

Rudolf Cederström.

NORDISKA MUSEET

F A T A B U R E N

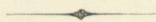
KULTURHISTORISK TIDSKRIFT

UTGIFVEN AF

BERNHARD SALIN

MUSEETS STYRESMAN

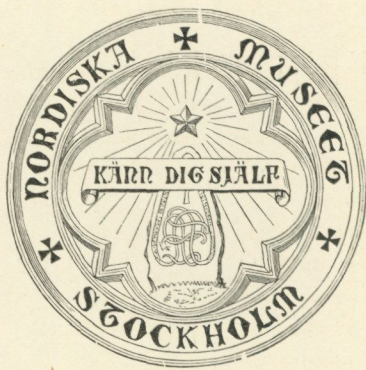
1907

STOCKHOLM

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

1907

INNEHÅLL.

	Sid.
AMBROSIANI, SUNE, Kakelugn med Karl XI:s namnchiffer i Stralsund	1
» Från 64 Västerlånggatan, Stockholm	119
B., G. A., Vargjakt i Kalmar län på 1850- och 1860-talen	18
Borgerlig rumsinteriör från 1798	44
BRANTING, AGNES, Knytning, knyppling och sprängning	105
» Medeltida stola med knypplad ornering	231
CEDERBLOM, GERDA, Från Nordiska Museets leksaksafdelning	47
» Linnedamast i Nordiska Museet	243
En sengotisk ugnsaftbildning	46
FLENTZBERG, ANT., Föreställningar om älfvorna	7
HAMMARSTEDT, N. E., Bistockar	22
» Några konfektens förfäder	179
» Striden om vegetationsstången	193
LITBERG, NILS, Bröllops seder på Gottland, forts.	144
» »Gräupacken»	236
LJUNGDAHL, D., Torpet Sola, Mellösa socken, Villåttinge härad, Södermanland	41
LÖNNBERG, EINAR, Något om färgning för 100 år sedan	219
Nordiska Museets återöppnande	129
SJÖBERG, N., En germansk julfest i Konstantinopel på 900-talet	31
» Konung Gustaf I:s fatbur på Gripsholms slott	79
» Från ett julgille i början af 1500-talet	241
Skogsarbetarkoja från Hälsingland	35
v. SYDOW, C. W., Studier i Finnsågnen och besläktade byggmästarsågnar	65, 199
UPMARK, G., En dryckeskanna från 1600-talet	26
WIESELGREN, OSCAR, Gnideld som preservativ	29
WISTRAND, P. G., Runsticka från Dalarna	40
» »Stämnenklubb» från Elfdalens socken, Dalarna	184

Litteratur:

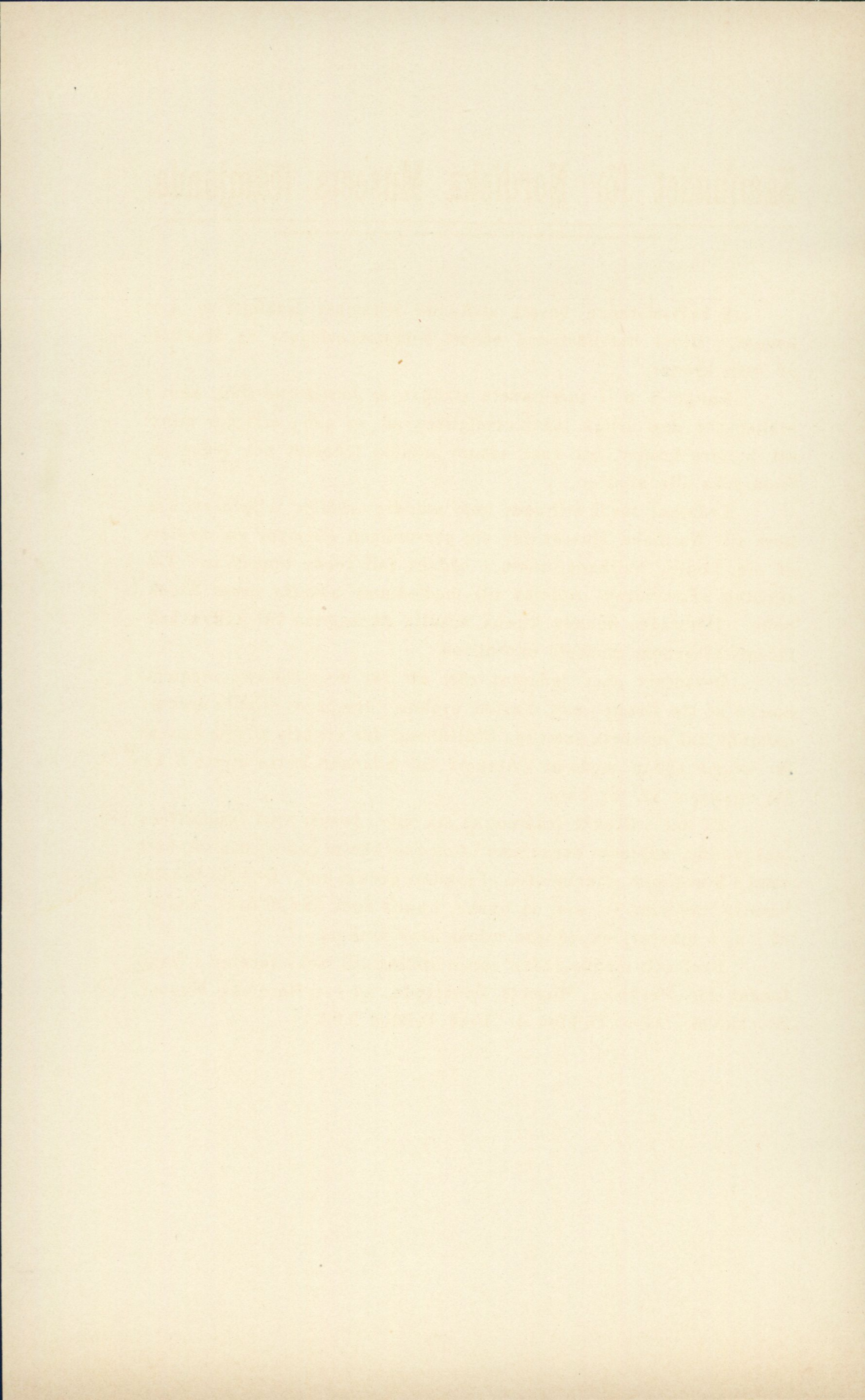
ENESTRÖM, F. J. E., Gnosjöborna, deras hemslöjd, seder och lefnadssätt etc. Halmstad 1906. Af —a—i	60
GUSTAFSON, GABRIEL, Norges Oldtid, Mindesmærker og Oldsager. Kri- stiania 1906. Af KnStj.	56
A. G. HÖGBOM, Norrland, naturbeskrifning. Norrländskt handbibliotek I. Uppsala & Stockholm 1906. Af R. S.	185
U. T. SIRELIUS, Über die sperrfischerei bei den finnisch-ugrischen völkern. Eine vergleichende ethnographische untersuchung mit 607 figuren. Helsingfors 1906. Af N. Keyland	189
LAURITZ WEIBULL, Studier i Lunds domkyrkas byggnadshistoria. Lund 1906. Af —a—i	62

Sammanträden. Hembygdsforskning, af H—n, s. 54. — Svenska forn-
minnesföreningen, s. 128. — Urd i Uppsala, s. 128. — Nya fornminnes-
föreningar, s. 128.

Frågor 256

Bilaga. Redogörelse för Nordiska Museets utveckling och förvaltning
år 1906 samt Redogörelse för Kungl. Lifruskammarens och därmed förenade
samlingars utveckling och förvaltning år 1906.

Samfundet för Nordiska Museets främjande.

I hufvudstaden bosatt stiftande ledamots årsafgift är *sju* kronor. Utom hufvudstaden bosatt ledamot erlägger en årsafgift af *fem* kronor.

Enligt § 6 i samfundets stadgar är emellertid den, som i stället för den årliga ledamotsafgiften på en gång erlägger minst ett hundra kronor, att anse såsom ständig ledamot och sedan befriad från alla afgifter.

Ledamot såväl stiftande som ständig erhåller årligen ett årskort till Nordiska Museet för sig personligen eller för en medlem af sin familj, hvilkens namn i sådant fall torde uppgifvas. Tidsskriften »Fataburen» utdelas till medlemmar bosatta utom Stockholm. Därstädes boende kunna erhålla densamma till halfva boklädspriset genom museets expedition.

Dessutom äger ledamot rätt att för de närmaste medlemmarna af sin familj (man, hustru, syskon eller barn) erhålla årskort gällande till museets samtliga afdelningar för ett pris af *tre* kronor för hvarje sådan medlem. Årskort till Skansen kosta eljest 6 kr. för vuxna, 4 kr. för barn.

På det stiftande ledamot ej må hafva besvär med årsafgiftens insändande, upptages densamma utom Stockholm genom postförskott samt i Stockholm efter midten af januari genom bud. De i Stockholm bosatta medlemmar, som så önska, kunna dock den 15 dec.—midten af jan. å museets expedition utlösa sina årskort.

Bref och meddelanden torde ställas till Sekreteraren i Samfundet för Nordiska Museets främjande, adress Nordiska Museet, Stockholm. Allm. Telefon 4. Riks Telefon 398.

Gåfvor till Nordiska Museet emottagas med tacksamhet. Från landsorten insändas de under adress Nordiska Museet, Stockholm. I Stockholm kunna de inlämnas antingen i museet eller å Skansen, Djurgården. Vid hvarje föremål böra fyndort och gifvarens namn, titel och adress samt i öfrigt hvarje upplysning, som kan lämnas om föremålets historia eller användning, så fullständigt och tydligt som möjligt angifvas.

Fotografer! Fotografier af kulturhistoriskt, etnografiskt och arkeologiskt intresse (byggnader och byggnadsdetaljer, eldstäder, husgeråd, utöfvandet af landtliga sysslor och hemslöjd, idrotter och lekar, forntroföremål o. s. v.) mottagas med tacksamhet af Nordiska Museet.

Författare och förläggare, som önska böcker och uppsatser anmälda eller omnämnda i tidskriften, behagade insända dem under adress *Nordiska Museet*, Stockholm. Manuskript, meddelanden och uppgifter insändas under samma adress.

Fataburen utkommer med 4 häften om tillsammans minst 256 sidor årligen och åtföljes dessutom af en redogörelse för museets förvaltning.

Tidskriften kostar i bokhandeln och på posten 5 kr. för årgång. Lösa häften säljas i mån af tillgång för 2 kr. Den utdelas gratis till de ledamöter i Samfundet för Nordiska Museets främjande, som äro bosatta utom Stockholm. I hufvudstaden boende ledamöter kunna erhålla tidskriften till halfva boklädspriset vid rekvisition genom museets expedition.

Tidskriften distribueras genom
Herr O. A. LILJEGRENS bokhandel.